

De Erfgenamen
van de Veda

De erfenamen van de Veda

de kennis en de Arische nalatenschap

Ouverture van de tellurianen

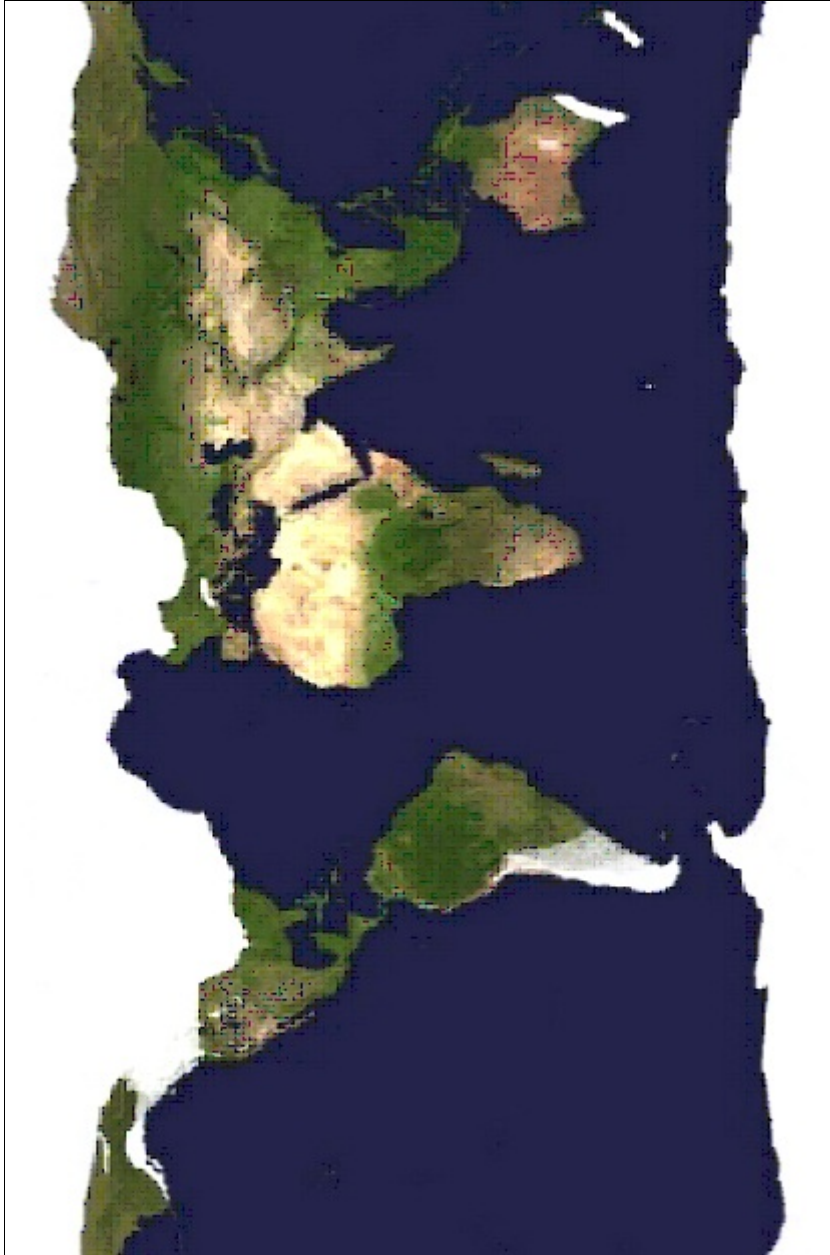
Het zuidelijk deel van India is een van de door mensen langst bewoonde gebieden op aarde. Zo'n vijftigduizend jaar geleden trok een groep mensen uit Afrika weg via de Bab el Mandeb, de Poorten van Pijn²⁸⁾, een groep die uiteindelijk de rest van de wereld zou bevolken. Zij staken de Rode Zee over vanuit het huidige Djibouti en namen aan de overkant de kustroute via de Jemen, de kusten van Iran en India om

via onbewoonde tropische eilanden uiteindelijk in Australië uit te komen. De groep verplaatste zich met ongeveer anderhalve kilometer per jaar. Een groep had zich al in Iran van deze trek naar het noorden toe afgesplitst om vijfenveertigduizend jaar geleden via Afghanistan de Hindoe Kush over te steken. Op de Euraziatische steppe ontdekten zij een ongerept paradijs.

Uit de vertakkingen van de stammen op de steppe kwamen de voorouders voort van ondermeer de Germanen, Kelten, Grieken,

²⁸⁾ Zie overzicht en animaties op: <http://www.bradshawfoundation.com/journey/>

Iraniërs en Indiërs - hun talen zijn ook nu nog tot dezelfde grondslagen te herleiden, de proto-Indo-Europese talen. Ruim twintigduizend jaar zwierven zij over de steppen. Zij temden paarden en vonden het wiel uit. Twaalf duizend jaar geleden kwam er een einde aan de jongste ijstijd (zie het kaartje op de vorige bladzijde), waardoor het ijs zich steeds verder naar het noorden terugtrok en het gebied van de steppe omvangrijker werd. Een aantal stammen zag mogelijkheden en trok richting Europa.

Negenduizend jaar later, rond 1500 vce²⁹⁾, maakte een verdere opwarming van het klimaat de Euraziatische steppe droger, te droog en nagenoeg onbewoonbaar. Een tweede golf stammen trok van de steppe weg, op zoek naar beter oorden. Een van deze migrerende stammen, de Ariërs³⁰⁾, trok India in om vrijwel het hele subcontinent te bevolken. De bewaard gebleven oude Arische verhalen hebben geen verwijzingen naar deze migratie, maar verhalen wel van talloze veldslagen met vijandige stammen, waarin de Ariërs werden bijgestaan door hun god Indra.

De kolonisatie van het subcontinent kwam tot staan, daar waar de oorspronkelijke bewoners woonden, nakomelingen van de stammen die na de splitsing in Iran hun migratie voortzetten langs de kusten van de continenten. Hun talen, waaronder het Tamil, worden gerekend tot de Dravidische talen³¹⁾.

De mens onderscheidt zich door symbolisch denken, onder andere manifest in het creëren van verhalen. Het zicht op hoe de wereld in elkaar zat werd gereflecteerd in een pantheon van natuurgoden dat was uitgewerkt gedurende de tientallen duizenden jaren dat India vanuit het zuiden werd bevolkt. Goden van schepping en goden van vernietiging, goden van vruchtbaarheid en goden van de dood, met ondergoden, geesten en helden, demonen en gedochten.

In het neolithisch tijdperk -de nieuwe steentijd- en de bronstijd, van circa 5500 vce tot ruwweg 800 vce voor de onderhavige regio, werden voor de mensheid bepalende veranderingen en vernieuwingen op grote schaal zichtbaar, zoals de ontwikkeling van de landbouw. Het ontstaan van landbouw betekent tegelijkertijd de groei van nederzettingen tot steden en het ontstaan van de stedelijke cultuur. In de Indus-vallei, in het huidige Pakistan, vormden zich de eerste grote steden van deze wereld, Harappa en Mohenjo-Daro. Harappa had op het hoogtepunt van zijn bestaan, tussen 3300 en 1600 vce., een inwoneraantal van veertigduizend. Rond de tijd dat de Ariërs het Indiaas subcontinent binnentrokken eindigt de Induscultuur. Of de twee feiten een historische

²⁹⁾, ³⁰⁾ en ³¹⁾ Zie de annotaties op bladzijde 418 en 419

oorzakelijk verband hebben is onduidelijk, alhoewel de gegevens wel de conclusie zouden rechtvaardigen dat de droogte die de Ariërs van de steppe verdreven ook het einde van de Harappa-cultuur inluidde.

De verhalen die de Ariërs mee naar India namen behoren tot de oudste die deze wereld kent. Het zijn net als de zuid Indiase verhalen mythen over goden van wraak en vernietiging, liefde en schepping, vervat in de Rig Veda. Het is het episch verhaal over de mens worstelend met vragen over goed en kwaad en over de hunkering naar geborgenheid, liefde en warmte. Deze mensen van millennia her worstelden met precies dezelfde vragen en verlangens als wij.

In periode dat de Ariërs India binnentrekken, gebeurt er tegelijkertijd iets nieuws binnen hun godsdienst. Er wordt een nieuw theologisch concept geïntroduceerd, dat het best omschreven kan worden als de eerste abstractie -een stap in het groeiproces van de mens die onafhankelijk van elkaar overal ter wereld in een bepaalde culturele setting genomen werd-. Een abstraheren van de gepersonifieerde natuurgoden, vormgegeven als de omvattende kracht die aan alles ten grondslag ligt, het Brahman. Hoewel het begrip Brahman ook geïnterpreteerd kan worden als een godheid in de vorm van een persoon, zoals God en ook Allah meestal worden voorgesteld, werd het Brahman bepaaldelijk gezien als de onpersoonlijke, abstracte en fundamentele scheppende kracht in het universum.

Hoewel in de Arische denkwereld de stap van de eerste abstractie werd gemaakt, waren zij geen volk van filosofen. De Ariërs hadden naast het Brahman gepersonifieerde goden van dood en vruchtbaarheid, van leven en vernietiging. De religies van de oorspronkelijke bewoners vanuit het zuiden en van de nieuwelingen vermengden zich. Goden van dood en leven, vernietiging en creatie uit de twee aparte culturen gingen samenvallen, hoewel er tussen het noorden van het subcontinent en het zuiden tot op de dag van vandaag niet alleen accentverschillen, maar ook wezenlijke verschillen zijn blijven bestaan.

De religieuze vermenging trad op in het kielzog van de militaire overheersing en socio-politieke dominantie door de Ariërs ten koste van de oorspronkelijke bewoners. Er trad een algehele arianisering op zoals die altijd optreedt wanneer veroveraars domineren, zoals Europa aan het begin van de huidige jaartelling geromaniseerd werd, zoals vanaf de twintigste eeuw elke cultuur veramerikaniseerd raakte. Om etnische vermenging en diffusie van militaire en socio-politieke macht tegen te gaan, werd het kastensysteem ontworpen - althans volgens de wereldlijke interpretatie van de geschiedenis, want de religieuze interpretatie geeft een andere motivatie. De hoogste kasten bestonden

uit de lichthuidige Ariërs, de vorsten, krijgslieden en geestelijken. De donkerhuidige oorspronkelijke bewoners werden ingedeeld bij de lagere kasten en de onaanraakbaren. Het kastensysteem wordt door sommigen gezien als het allereerste systeem van apartheid.

Bloembladen van de Vaidika Dharma

De archaische mens uit de paleolithische tijd -de oude steentijd- offerde aan de goden om hen gunstig te stemmen of er voor te zorgen dat zij de mens niet al te zeer op de proef zouden stellen. Wanneer met de neolithische tijd en de bronstijd de préhistorie is afgelopen en het religieus systeem van de Ariërs zijn vaste vorm en inhoud heeft gevonden in de Veda's, is het spiritueel denken stringenter geworden. Het is enger gemaakt en het gaat al lang niet meer om met het gunstig stemmen van de goden door het doen van offers, het gaat om het juist en correct uitvoeren van de handelingen die bij het offer horen. Wat eerst een deel van ieders leven was en gewoonlijk door de dorps-sjamaan werd bevestigd, was het domein geworden van hen die de gecompliceerdheid van de rituelen nog begrepen.

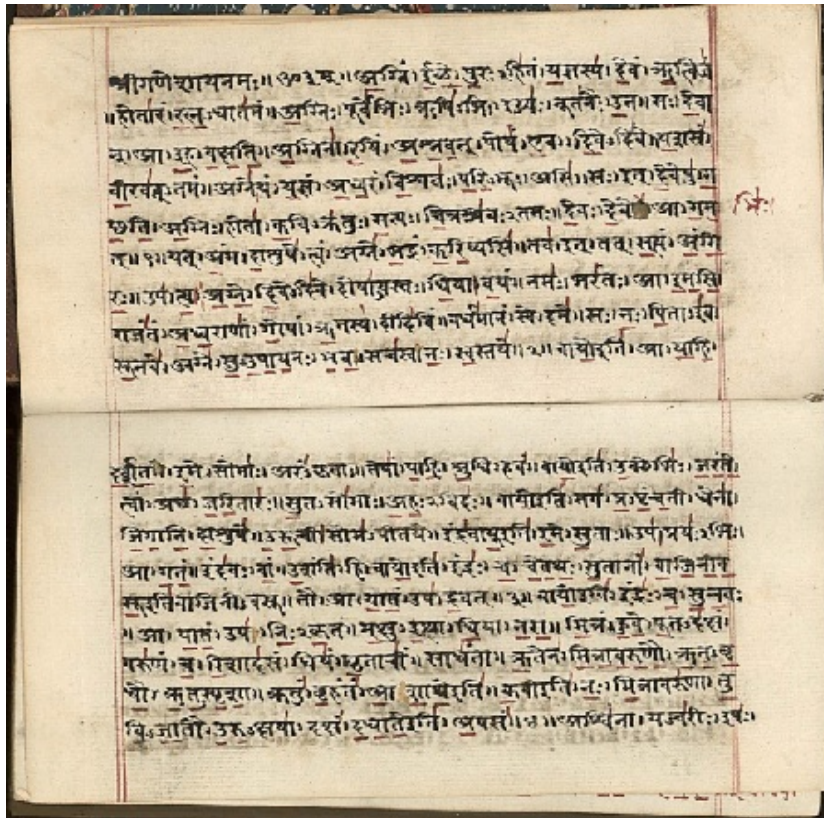
In het verloop van de tijd komt het ritueel centraal te staan, meer dan de goden. Het ritueel is dan die handeling van de mens geworden om de goden in staat te stellen de mens welvaart, welzijn en een lang leven te geven. Er is dus een perspectiefverschuiving opgetreden van de aanbidding van de godheid naar de aanbieder van de godheid. De goedgunstigheid van de godheid is welhaast een bijkomstigheid geworden, eerder een gevolg van het systematisch correct ritueel handelen van de mens dan de grondslag voor het uitvoeren van de rituelen.

Behalve landbouw en de stedelijke cultuur wordt in deze tijd dus ook religie een geformaliseerd stelsel. Dat wordt aardig geïllustreerd aan de hand van het begrip zonde. Voor het begrip zonde was voorheen nauwelijks een duidelijke theologische invulling. Zonde was niet veel meer dan het handelen tegen de natuurlijke rangschikking der dingen, de eigen groep, de stam, de natuur, de godheid, beantwoordend aan een elementaire vorm van rechtsgevoel. Vanaf een niet exact te definiëren moment in de ontwikkeling van het Hindoeïsme wordt het begrip zonde gedefinieerd als het begaan van fouten tegen de rituelen. Niet het een-zijn met alles is meer belangrijk, maar het handelen tegen het belang van de mens, want die ontvangt immers geen welvaart,

welzijn en een lang leven meer van de goden als de riten niet systematisch correct ritueel uitgevoerd worden.

Scherper en duidelijker kan *Luciwhers paradigma* nauwelijks gestaafd worden. De queeste voor waarachtigheid en dus liefde wordt ontzield door de beperktheid van Luciwhers volk op aarde. Zo is de menselijke geardheid en tegelijk, zo is de menselijke tragiek - het mensenwezen verwordt in zijn eigen tegenstrever, wanneer het de liefde zoekt met alleen de blik op het aardse gericht.

Dat maakte de zoektocht van de Ariërs in het geheel niet plat en ééndimensionaal, ook al heeft Luciwher zijn volk nog zo stevig in zijn greep. Het volk blijft op zoek naar de waarheid, de Liefde. Ondanks de menselijke geardheid, wordt met wat het Hindoeïsme is gaan heten een serieuze poging gedaan de werkelijkheid van deze wereld vorm

Fragment uit de Rig Veda

gegeven op basis van wezenlijke inspiratie.

Hooggeleerde kenners van het Hindoeïsme betogen dat de Vaidika Dharma, de eigenlijke naam van het Hindoeïsme, vijfduizend jaar ontwikkeling in zich draagt. Die datering is niet onaannemelijk omdat de tekst herkenbare astronomische verwijzingen bevat. De tijd die nodig was om te komen tot de rudimenten van wat later Hindoeïsme is gaan heten was nog veel langer. In al die lange tijd is voor het grootste gedeelte uiteraard niets op schrift gesteld; het schrift bestond nog niet. De weg waarlangs de vedische literatuur werd doorgegeven was de sruti, wat zoveel wil zeggen als dat wat begrepen wordt door het te horen. Dat wil zeggen dat verhalen, gebruiken en riten mondeling werden doorgegeven en wel uitsluitend binnen de priesterklasse die hun kennis geheim hield voor buitenstaanders. Binnen die priesterklasse werd het begrip sruti overigens niet zozeer gebruikt om aan te duiden dat het om een orale overlevering ging, als wel dat het om openbaringsliteratuur gaat.

AAN DE AARDE

Aarde, je draagt de zware bergen.
Met je vele stromen breng je de grond tot leven.
Onze lofliederen vieren jou,
Uitspansel, dat de wolken voortbrengt.
Je bent helder en je bent vasthoudend
voor de bomen in de grond,
Wanneer regen uit je luchten stroomt,
Scheurt de bliksem de wolken van je af.

Rig Veda V, Hymne 84, Prthivi

De sruti-literatuur in strikte canonieke zin wordt ingedeeld volgens de vier Veda's: de Rig Veda, de Yajur Veda, de Sama Veda en de Atharva Veda. De sruti-literatuur in ruimere zin bevat daarnaast nog de Brahmanas, de Aranyakas³²⁾ en de Upanisaden³³⁾. De vier Veda's waren essentieel voor het vedisch offeren, de kern van de Hindoe religie. De Rig Veda³⁴⁾ bevat de mantra's, onveranderlijke heilige formules die

³²⁾ Integrale tekst op: <http://www.sacred-texts.com/hin/upan/index.htm>

³³⁾ Integrale tekst op: <http://www.sacred-texts.com/hin/rigveda/>

essentieel zijn bij het offeren. De Yajur Veda³⁵⁾ bevat de instructies voor de ceremoniën die daarbij horen. De Sama Veda³⁶⁾ is een muziekboek voor de hymnen. De Atharva Veda³⁷⁾ is een verzameling van spreuken, bezweringen en incantaties. In de Veda's is het denken gericht op het rituele handelen, het offer. Met het offer sterkt de mens de goden die op die manier de mens welzijn, welvaart en een lang leven kunnen geven.

De niet-canonieke boeken zijn van veel recenter datum dan de Veda's. De Brahmanas, ontstaan tussen de negende en de vijfde eeuw vce, is een omvangrijk werk dat rituelen en mythen uit de Veda's nader verklaart. De Brahmanas is een wijsgerig werk dat de feitelijke kern van de latere Hindoe-filosofie vormt. In deze teksten is de verandering middel naar doel, het impregneren door Luciwahers paradigma, goed zichtbaar. Van rituele handelingen als middel om de goden te bereiken, wordt het ritueel doel in zichzelf. Dat wordt in de Brahmanas zover doorgevoerd, dat de rituele handeling de scheppende kracht in het universum, het Brahman, voortbrengt. In de loop van de tijd groeit de complexiteit van het ritueel handelen meer en meer en uiteindelijk kunnen alleen nog maar de rijksten het zich veroorloven offerrituelen te verrichten. Door de steeds gedetailleerdere complexiteit van de rituele handeling groeit ook de macht van de priesterklasse, de brahmanen. Alleen zij zijn in staat de zon op laten gaan.

De Aranyakas zijn de zogeheten "woud-verhandelingen". Ze waren met name bedoeld voor asceten of yogi die zich uit de wereld terugtrokken, meestal in een bosrijke omgeving. Wijsgerig denken en opoffering staan centraal in deze teksten. Ze zijn naar alle waarschijnlijk ontstaan in de vele mystieke en ascetische groeperingen die op een bepaald moment ontstonden. In tegenstelling tot de Brahmanas laten de Aranyakas een meer filosofische en mystieke interpretatie zien van de thema's in de Veda's. Net als de Upanisaden zijn de Aranyakas waarschijnlijk ontstaan als een aanvankelijk niet officiële bij-doctrine naast de officiële canonieke geschriften, als een soort hulpteksten die de meesters voor hun leerlingen maakten.

De Upanisaden, ontstaan in de zevende eeuw vce en ook wel de Vedanta genoemd, zijn de meest recente vedische teksten. Ze zijn meer intuïtief. In de Upanisaden staat de vraag naar de samenhang in de kosmos centraal - het Brahman, het universeel principe, de oergrond van alles. De reïncarnatie-gedachte stamt uit de periode dat dit werk

³⁴⁾ Integrale tekst op: <http://www.sacred-texts.com/hin/yv/index.htm>

³⁵⁾ Integrale tekst op: <http://www.sacred-texts.com/hin/sv.htm>

³⁶⁾ Integrale tekst op: <http://www.sacred-texts.com/hin/av.htm>

werd gecreëerd. De idee van reïncarnatie behelst in grote lijnen het volgende. De ziel, atman, blijft na de menselijke dood bestaan. Karma, het resultaat van het doen en laten van de mens, bepaalt de positie in het volgend leven. Die sociaal maatschappelijke positie, varna of kaste, brengt bepaalde plichten, dharma, met zich mee. Juiste naleving van de dharma levert goed karma op. In bredere en ook in meer eigenlijke zin betekent het woord dharma "de universele wet" die alles regeert en die al voor de schepping bestond. Het vedische begrip dharma is grotendeels gebaseerd op de grote hoeveelheid canonieke literatuur van de Veda. Samsara is de eindeloze kringloop van reïncarnaties. Om tot verlossing uit deze schier eeuwige kringloop te komen, moksa, is jnana nodig, het diepe inzicht en bewustzijn dat atman en brahman één zijn.

Een traditie van rechten en plichten

Naast de sruti of openbaringsliteratuur is er de smrti-literatuur, dat wat onthouden wordt, traditie. Deze literatuur is in de Indiase cultuur van groot belang, vooral omdat deze door gezaghebbende schrijvers is geschreven. De boeken gaan hoofdzakelijk over gedragsregels in de Hindoe-gemeenschap en hebben daardoor een praktisch draagwijdte en een directere invloed op het dagelijks leven dan de sruti. Zoals de sruti-literatuur bestaat uit de veda's, bestaat de smrti-literatuur uit de Dharmaśāstra's, de Purana's³⁸⁾ en de grote epen Ramayana³⁹⁾ en Mahābhārata⁴⁰⁾.

De smrti-literatuur draagt in zekere zin ook een kritiek in zich op de autoriteit van de sruti-literatuur en de brahmaanse orthodoxie. Tot de kritiekasters van de brahmaanse dogmatiek behoorden die mensen die zich Samnyasins noemde, wereldverzakkers en asceten die meenden tot jnana te kunnen komen door zich aan het dagelijks leven te onttrekken. Het hoogtepunt van deze tegenbeweging was in de 6e eeuw vce. De belangrijkste vertegenwoordigers van deze Samnyasins waren Siddhartha Gautama (de Boeddha, 563-483 vce) en Mahavira (540-468 vce). Vooral voor de lagere kasten had het Boeddhisme een emanciperende betekenis.

Behalve de Puranas zijn de mythologische verhalen en heldenepen, het Ramayana en het Mahābhārata, onderdeel van de smrti-literatuur. Deze verhalen hebben door het populariserend karakter ervan sterk toe

³⁸⁾ Integrale tekst op: <http://www.sacred-texts.com/hin/vp/index.htm>

³⁹⁾ Integrale tekst op: <http://www.sacred-texts.com/hin/rama/ry000.htm>

⁴⁰⁾ Integrale tekst op: <http://www.sacred-texts.com/hin/m01/m01000.htm>

bijgedragen dat de Vaidika Dharma deels zijn elitaire karakter verliest en het Hindoeïsme een massagodsdiensdienst kon worden. In de 2e eeuw vce ontstaat de Bhagavad Gītā⁴¹⁾ als een vertelling binnen het Mahābhārata. De Bhagavad Gītā gaat de kritische dialoog met zowel de brahmaanse dogmatiek aan als met de opvattingen van de Samnyasins. Het centrale begrip van dharma in het Hindoeïsme wordt in de Bhagavad Gītā weliswaar in ere gehouden, maar er wordt een nieuwe invulling aan dit principe gegeven. Na vele tientallen honderden jaren is het verhaal van de Bhagavad Gītā nog steeds zo populair, dat de straten beduidend leger zijn wanneer er een aflevering op televisie is te zien. Zoals in het westen op vrijwel elke hotelkamer een exemplaar van de Bijbel is te vinden, zo vindt men in India een exemplaar van de Gītā. Ook buiten de Hindoe cultuur is de Gītā een veelgelezen boek. J. Robert Oppenheimer⁴²⁾, de 'vader' van de Amerikaanse atoombom, citeerde uit de Gītā, overigens zonder zich om de context te bekommeren, bij de gelegenheid van het detoneren van de eerste atoombom in 1945, toen hij gezegd zou hebben, "Zie, ik ben [geworden als] de dood, de vernietiger van werelden".

Laat los en heb lief

De Bhagavad Gītā geeft, bij monde van de god Krsna, een alternatief voor de vedische rituelen: het onthecht handelen. Krsna onthult dit inzicht in een dialoog met de held Arjuna in een moment buiten de tijd, vlak voor het moment dat er een veldslag zal plaatsvinden tussen de krachten van het goede en het kwade. Het onthecht handelen is het gedrag waarbij het niet om het resultaat van het doen gaat, maar om de juistheid er van. Alleen het onthecht handelen leidt tot goddelijke verlossing, het brahmanirvana, de doorbreking van de cycli van reïncarnatie.

Krsna benadrukt in de Bhagavad Gītā vaak het belang van onthecht handelen. Hij stelt dat het alternatief voor het handelen in deze wereld niet het niet-handelen is, zoals door de Samnyasins werd gepropageerd. Het zich terugtrekken uit de maatschappij op de wijze waarop de

⁴¹⁾ Integrale tekst op: <http://www.sacred-texts.com/hin/gita/index.htm>

⁴²⁾ J. Robert Oppenheimer (1904-1967) was born in New York City on April 22, 1904. He studied at the Ethical Culture Society School, whose physics laboratory has since been named for him, and entered Harvard in 1922, intending to become a chemist, but soon switching to physics. He graduated summa cum laude in 1925 and went to England to conduct research at Cambridge University's Cavendish Laboratory, working under J.J. Thomson. Zie verder: <http://www.atomicarchive.com/Bios/Oppenheimer.shtml>

Samnyasins dat doen, heeft volgens Krsna in de Bhagavad Gītā geen enkele zin, want geen mens kan niet-handelen.

Krsna openbaart zich in de Bhagavad Gītā als de laatste incarnatie of avatar van God. Het Sanskriet woord avatara betekent letterlijk afdalen. Het komt er op neer dat de godheid zich telkens in de wereld van de mensen begeeft wanneer de moraal, dharma, op aarde afneemt om met

De dialoog op het slagveld tussen Krsna en Arjuna

zijn lessen dharma veilig te stellen. Een avatarati, een nederdaling, is niet speciaal voorbehouden aan het Hindoeïsme. Het begrip strekt zich ook uit tot incarnaties van God in andere religies, met name daar waar het het onderrichten van morele regels betreft zoals het dharma, waarmee de morele lessen zoals van Jezus verklaard worden.

Nadat Krsna zich in de Bhagavad Gītā geopenbaard heeft als avatar, zegt hij dat meditatie, het oefenen om zintuigen en geest te beheersen, slechts een middel is om tot brahmanirvana te komen. Niet alleen Samnyasins, iedereen kan Krsna vereren. Wie sterft met Krsna in gedachte, zal Krsna bereiken. Alleen door liefdevolle devotie, bhakti, gericht

op Krsna, is Krsna te kennen. Door Krsna als de hoogste te beschouwen, zal de cirkel van reïncarnatie tot een einde komen. Aan het einde der tijden zal de wereld vernietigd worden; de tijd is dan gewoon op. De ware Samnyasin, zegt Krsna, is niet degene die het handelen opgeeft, maar degene die de gehechtheid aan het resultaat van het handelen opgeeft. Wie het handelen tracht te vermijden of op te geven, die verloochent. Wie niet kiest, kiest ook. Wie het handelen tracht te vermijden, handelt ook en het is zelfs handelen uit eigen verlangen en gehechtheid aan de materiële wereld. Wie daarentegen onzelfzuchtig en onthecht is, doodt niet ook al doodt hij mensen, aldus Krsna in de Bhagavad Gītā.

Het onpersoonlijk goddelijk principe van de Upanisaden wordt in de Bhagavad Gītā vervangen door het geloof in een persoonlijke God. Krsna is de hoogste god in de Bhagavad Gītā, maar ook andere goden kunnen

met dezelfde toewijding vereerd worden. Bhakti⁴³⁾, liefdevolle overgave, is volgens de Bhagavad Gītā de nieuwe weg tot verlossing.

In vooral de laatste zes hoofdstukken van de Bhagavad Gītā worden veel ideeën van Sāmkhyayoga toegepast. Sāmkhya is een filosofische school die zijn oorsprong vond in de vijfde en vierde eeuw vce. Deze filosofische school behoort tot de oudste binnen het Hindoeïsme. Sāmkhya is een dualistische filosofie, de wereld is er een van tegenstrijdigheden zoals het mannelijke en het vrouwelijke, licht en donker. Het dualisme uit zich in de tweedeling natuur en geest. Daarmee wordt het monistisch uitgangspunt van de Upanisaden, met zijn ene onpersoonlijke godheid, verlaten.

Sāmkhyayoga deelt de schepping dan ook in in het prakṛti en het puruṣa. Het prakṛti is het principe van de natuur, de wereld, het universum, terwijl het puruṣa, vrede en heelheid, juist de ziel van alles is en dus niet gelijk aan het prakṛti. Volgens Sāmkhyayoga hebben de vedische rituelen uit de sruti-literatuur slechts plaats op het niveau van het prakṛti en kunnen daarom alleen leiden tot reïncarnatie.

Doel van Sāmkhya is het komen tot inzicht, jnana, dat puruṣa eeuwig en vrij is en los van de natuur. Eenheid van lichaam en geest, zoals de mens ervaart, is slechts schijn; het is juist deze illusie die het lijden voortbrengt.

De Bhagavad Gītā is in de hindoe literatuur het centrale boek geworden, omdat Bhakti goed was te combineren met het dagelijks leven. Bovendien hoefde men geen Samnyasin meer te worden om tot hogere religiositeit te kunnen komen. De Bhagavad Gītā had een revolutionair emanciperend werking voor de lagere kasten en vrouwen, die immers in de vedische religie waren buitengesloten - Bhakti was voor iedereen.

⁴³⁾ Integrale tekst op: <http://www.dishq.org/teachings/bhaktiyoga.htm>

Annotaties bij "Erfgenamen van de Veda"

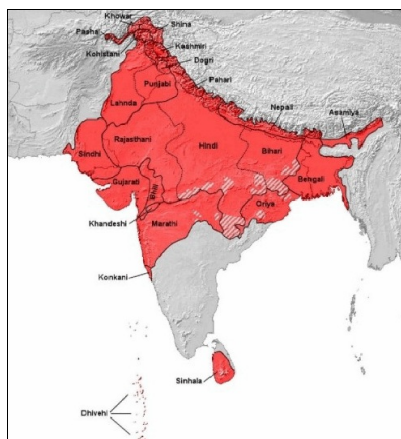
²⁹⁾ De verwachte afkorting is uiteraard vC. of vChr. Dat zijn echter afkortingen die in absolute zin maar voor één bepaalde cultuur gelden, de Christelijke. De Hindoe-cultuur kent een andere tijdrekening en dat geldt ook voor de Joodse- en de Moslim-cultuur.

Daarom wordt hier de afkorting vce. gebruikt om aan te geven dat het gaat om een jaartal in de "voor contemporaine era". Dat de contemporaine era exact samenvalt met de Christelijke tijdrekening, is een kwestie van de wereldwijde dominantie van die tijdrekening - het had misschien meer voor de hand gelegen de oudste tijdrekening te hanteren.

De laatste millenniumwisseling volgens de Christelijke kalender was het jaar 2000. Volgens de Joodse tijdrekening was het toen 5760, volgens de Chinese kalender 4067 en volgens de Hindoe tijdrekening 2457, terwijl Islamitische kalender toen het jaar 1421 aangaf.

Overigens worden jaartallen die binnen de huidige era liggen niet voorzien van de afkorting A.D., Anno Domini, of nC. dan wel nChr. Wanneer de aanduiding vce. ontbreekt, ligt het genoemde jaartal logischerwijs binnen de huidige tijdrekening.

³⁰⁾ In de westerse literatuur werd het woord Arisch gebruikt om een groep talen aan te duiden. Meer precies moet deze groep aangeduid worden met de term Indo-Arische talen, een subgroep van de Indo-Iraanse talen die op zich dan weer behoren tot de Indo-Europese taalfamilie. In de loop der tijd is de term Ariër eveneens gebruikt om de mensen aan te duiden die een Arische taal spraken - er zijn ruim 200 varianten bekend.

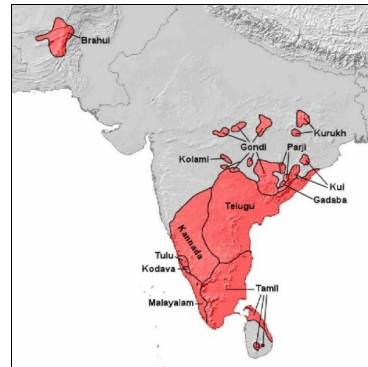

Kaartje bij noot 30

Ariër is de oorspronkelijke naam die deze mensen zichzelf gaven. In het Sanskriet wordt het woord Arya gebruikt in de betekenis van nobel of spiritueel. Er is geen enkel verband met de benaming Ariër of het predikaat Arisch in verband met het nazi-regime dat Duitsland tot 1945 regeerde. Dat regime dacht af te stammen van een ras dat oorspronkelijk het verzonken continent Atlantis bewoonde. Noch is er enig verband met zich Arisch noemende

groepen die xenofobe haat hebben voor mensen met een andere huidskleur dan blank.

31) Na de uitbarsting van de vulkaan Toba 74.000 jaar geleden, de meest vernietigende uitbarsting van de afgelopen twee miljoen jaar, raakten grote delen van India en met name het zuiden ontvolkt als gevolg van een zes jaar durende winter. Vanuit zuid-oost Azië is het zuiden van India opnieuw bevolkt.

Kaartje bij noot 31

De Bhagavad Gītā

Een omvangrijke en feitenrijke inleiding was noodzakelijk om enigszins een begrippenkader en het begripkader te creëren. In feite is de inleiding nog uiterst summier, vergeleken met de beschikbare literatuur over de Ariërs en de religie die zij voortbrachten. Bovendien komt hier alleen de invloed van de Ariërs op het Indiaas cultuurgedoe ter sprake, omdat de Vedische teksten en met name de Bhagavad Gītā tot op de dag van vandaag van grote invloed zijn op het dagelijks leven in India en op de Hindoeïstische gemeenschap daarbuiten. Onbesproken blijven de invloed van heersers als Chandragupta en Ashoka de Grote uit de Maurya dynastie. Chandragupta die de erfenamen van Alexander de Grote uit India verdreef. Ashoka die India de nu oudste overgeleverde

Arjuna en Krsna in gesprek

zijn, is het eenvoudiger het boek ter hand te nemen; het is een boek dat gelezen en overdacht behoort te worden. Het lezen van de

wetten gaf en wiens wiel der wet het centrum van de huidige Indiase vlag siert. Noch zullen hier de islamitische sultanaten en de Moghul dynastieën worden besproken, hun pogingen om de synthese te vinden tussen Islam en Hindoeïsme⁴⁴.

Zonder een studie van de context is de Bhagavad Gītā ook goed te lezen, maar het lezen is dan als leven met je buurman die je niet beter kent dan van een groet in het dagelijks voorbijgaan - alles en iedereen heeft een geschiedenis die meehelpt in het begrijpen. Het begrijpen van een geschiedenis is belangrijk, is belangrijk voor jezelf.

Hoewel er verschillende audiovisuele versies uitgebracht zijn, is het eenvoudiger het boek ter hand te nemen; het is een boek dat gelezen en overdacht behoort te worden. Het lezen van de

⁴⁴) www.geographia.com/india/india02.htm

Bhagavad Gītā via de link in deze noot⁴⁵ kan ook. Hoezeer het ook aanbevolen wordt, is het niet per sé noodzakelijk het boek te lezen alvorens hier verder te gaan. In de bespreking en het commentaar zal de structuur van de Gītā zo getrouw mogelijk worden gevolgd en zal verwezen worden naar de vindplaatsen in de tekst⁴⁶.

De wanhoop van Arjuna

Onderzoek naar hoofdstuk 1 en 2

De Bhagavad Gītā, onderdeel van het Mahābhārata, is in zijn geheel een dialoog tussen Arjuna, een krijger uit de familie van de Pandava's, en de god Krsna die voor deze gelegenheid zijn wagenmenner is, terwijl een beslissende veldslag op het punt van beginnen staat. Die strijd gaat tussen twee families, de Pandava's en de Kaurava's, met als inzet een koninkrijk, de nalatenschap van de gemeenschappelijke grootvader van de twee families.

De dialoog tussen Krsna en Arjuna op het slagveld van Kuruksetra

⁴⁵⁾ www.gita4free.com/dutch_completegita.html

⁴⁶⁾ Geraadpleegde editie: De Bhagavad Gītā, Sanskriet tekst met vertaling, noten en inleiding, door Ria Kloppenborg, Helga Tromp, Jeroen Vellekoop, Anne van Voorthuizen (red.), Utrecht, Faculteit der Godgeleerdheid, Universiteit van Utrecht

Op de vlakte van Kuruksetra, het strijdtoneel, staan de partijen op het punt het gevecht te beginnen en precies op dat moment bekruipt de twijfel Arjuna. In de gelederen van zijn tegenstanders ziet hij zijn verwanten staan, de Kaurava's, raakt daardoor in verwarring en hij betwijfelt of het wel geoorloofd is hen te doden vanwege slechts een aards koninkrijk - hij is bezorgd om zijn dharma, de correcte wijze van doen en laten, en de orde in zijn wereld. Arjuna is vertwijfeld en vraagt zijn wagenmenner om advies.

Krsna lijkt zich er in eerste instantie makkelijk vanaf te maken, wanneer hij zegt, "Waar komt in het zicht van de strijd je moedeloosheid vandaan? Dat is niet gebruikelijk bij edelen, leidt niet tot de hemel en brengt geen roem, Arjuna. Geef niet toe aan lafheid, zoon van Prtha, dat past je niet. Verwerp die armzalige zwakheid van hart en sta op, kweller van vijanden!" (Hoofdstuk 2, vers 2 en 3)

Arjuna zegt nogmaals dat hij zijn familie niet kan doden en dat hij liever overwonnen wordt dan te overwinnen, omdat hij niet zou kunnen leven met een overwinning op hen. Hij voelt zich extra gepijnigd doordat hij meent dat zijn medelijden zijn tekortkomingen ontsluit. Arjuna dringt er bij zijn wagenmenner Krsna op aan hem een duidelijker antwoord te geven.

In een reeks versen geeft Krsna dan argumenten en vergelijkingen om Arjuna, en over zijn hoofd heen natuurlijk de lezers en toehoorders van de Gītā, te overtuigen van het verschil tussen de tijdelijkheid en de eeuwigheid. "Van iets dat niet is, is geen bestaan mogelijk. Wat is, kan onmogelijk niet bestaan (vers 16)." "Niemand kan de vernietiging van het onvergankelijke veroorzaken (vers 17)." Krsna benadrukt nog eens dat de eeuwige ziel niet gedood kan worden. Het dode lichaam wordt afgelegd als een oud versleten kledingstuk.

Dan gaat Krsna een stapje verder - eigenlijk draait hij Arjuna's visie binnenstebuiten. Hij zegt tegen Arjuna dat hij een krijger is en dat zijn functie in het leven daarom de krijg betreft. Juist niet voldoen aan deze bestemming in het leven zou conflict met zijn dharma opleveren, eerder dan uit medelijden zijn taak niet te verrichten. Arjuna moet zich vooral gelukkig prijzen dat hij de geopende poort naar de hemel heeft bereikt. De strijd die overeenkomt met de dharma moet gevoerd worden, want de schande van het verzuim is erger dan de dood.

Door je vast te klampen aan het leven, vervolgt Krsna, laat je zien dat je een onwetend mens bent. Krsna bekritiseert hiermee vooral ook de Vedische rituelen die volgens hem slechts op het niveau van prakrti, het vergankelijke fysieke, worden uitgevoerd en daardoor louter leiden tot

gebonden zijn aan materie en bijgevolg alleen reïncarnatie kunnen opleveren. Krsna propageert daarentegen de Sāmkhya-leer en daarmee het belangenloos en onthecht handelen, waardoor juist geen karma wordt geaccumuleerd en waarmee dientengevolge vrede en goddelijke verlossing, brahmanirvana, wordt bereikt.

"Alleen op het handelen moet je je richten en nooit op de resultaten ervan. Laat het resultaat van de handeling geen motief zijn. Wees ook niet gehecht aan niet-handelen," zegt Krsna (vers 47). "Streef (. . .) naar discipline⁴⁷. Discipline is de bedrevenheid in juist handelen (vers 50)." Krsna heeft hiermee onthecht handelen gedefinieerd. Onthecht handelen heeft betrekking op het juist handelen, het correct handelen en niet op het resultaat van dat handelen. Door yoga, discipline, wordt de bedrevenheid in het juist handelen gestimuleerd.

Volgens Mohandas Karamchand Gandhi, bijgenaamd Mahatma en de grondlegger van het India na de Britse overheersing, vormt het volgende en laatste deel van hoofdstuk twee de kern van de gehele Bhagavad Gītā⁴⁸. Dit laatste deel begint opnieuw met een vraag van Arjuna. Hij wil na Krsna's uiteenzetting over Vedische onwetendheid en daartegenover de wijsheid door discipline, van zijn wagenmenner weten wat "de omschrijving is van een mens die wijsheid bezit, die verzonken is in concentratie. Hoe zou iemand wiens geest standvastig is spreken, hoe zou hij zitten, hoe lopen?"Gītā⁴⁹.

Mohandas Karamchand "Mahatma" Gandhi

Was Krsna hiervoor zeer beslist en dwong hij Arjuna welhaast zijn lafheid te overkomen, eerst met een beroep op zijn eer en vervolgens

⁴⁷⁾ In de Nederlandse vertaling wordt op deze plaats het woord discipline gebruikt waar in het Sanskriet origineel het woord yogah wordt gebruikt. Het Sanskriet stamwoord levert ons woord juk op, de manier om beesten in te spannen, bijvoorbeeld voor een kar. Yoga betekent in oorsprong dus inspanning en discipline en derhalve niet de ontspannende wijze van oefenen om tot rust te komen die het in het westen is gaan betekenen.

⁴⁸⁾ <http://www.gitananda.org/about-gita/mahatma-gandhi-on-the-gita-part-i.html>

⁴⁹⁾ Bhagavad Gītā, Hoofdstuk 2, vers 54 t/m 72

door te verwijzen naar de kosmische ordening der dingen, in dit laatste deel is Arjuna's wagenmenner als de profeet van de zachtmoedigheid. In de kern zegt Krsna, dat wiens denken wordt beheerst door de zintuigen, die ziet zijn wijsheid weggenomen. Wie zich laat leiden door wat zijn zintuigen hem vertellen zal een speelbal blijven als een boot op de wateren. Hoewel in deze versen Krsna veel lankmoediger is, blijft zijn boodschap dezelfde. Hecht je niet aan de wereld, want je bent geen wezen van deze wereld, maar een van de eeuwigheid. Wanneer je je bindt aan het wereldse dan verleng je je lijden.

*

Verlossing uit Samsara Beschouwing van hoofdstuk 1 en 2

Krsna laat zich merken als een wijze wanneer hij zegt je niet teveel te hechten aan de wereld, aangezien je een wezen van de eeuwigheid bent. Veel mensen kunnen zich inderdaad niet heugen dat zij bewoner van de eeuwigheid zijn en het is terecht dat Krsna Arjuna er aan herinnert. Daarbij zegt Krsna dat je in deze wereld niet *niet* kunt handelen. Ook dat is waar, want er is geen alternatief voor welke vorm van handelen dan ook. Een mens moet handelen en dat is precies

Samsara, de cyclus van het lijden

Arjuna's probleem. Het is niet alleen Arjuna's dilemma, het is het probleem van alle mensen, van elk mens.

De wereld is Kuruksetra, een slagveld en het leven het onophoudelijk doden van de ander. Niet alleen het doden van mensen, maar ook van dieren en planten, want een mens moet eten. Het doden niet alleen als directe daad, maar ook in overdrachtelijke zin, het genieten van rijkdom ten koste van het welzijn van anderen. Je kunt niet *niet* handelen. Je moet eten, je moet een dak boven je hoofd hebben en er warmte creëren. Hoever je daarin gaat wordt bepaald door je gehechtheid aan de wereld en door de mate waarin je je laat leiden door wat je zintuiglijk toelaat. De mate waarin je je laat leiden door wat er in de wereld te koop is.

De kern van het dilemma wordt gevormd doordat elk handelen in deze wereld karma oplevert en daarmee grond voor reïncarnatie, terwijl het bestaansdoel van elk mens juist de verlossing uit samsara is, de schier eeuwige cirkelgang van reïncarnaties.

De oplossing die door Krsna voor het dilemma geboden wordt ligt in het concept van het onthecht handelen. Een vorm van handelen waarbij geen enkel doel gediend wordt anders dan het handelen vanuit de dharma⁵⁰. Omdat dit betekent dat men dan alleen handelt volgens eigen diepste wezen en volgens de universele kosmische wet, kan het onthecht handelen geen karma als resultaat hebben, aldus nog steeds Krsna.

Hoewel hij in de Gītā het Vedische begrip dharma gebruikt, geeft Krsna een geheel nieuwe uitleg aan dat begrip. In feite stelt Krsna de ziel van de mens en het handelen volgens de universele uitgangspunten enerzijds, gelijk met anderzijds de functie die een mens in het praktri, in de materiele wereld heeft. Krsna zegt letterlijk tegen Arjuna, je bent een krijger, gedraag je dan ook als een krijger. Krsna beweert bijgevolg dat Arjuna's ziel krijger is. Bedoelt Krsna hiermee dat Arjuna's wezenlijke functie als geïncarneerde ziel krijger is, of beweert hij dat Arjuna's eeuwig durende ziel krijger is? Als dat laatste het geval is, is er in de eeuwigheid kennelijk behoefte aan krijgers en moet er daarom in de eeuwigheid sprake zijn van oorlogen. Niet erg geloofwaardig.

Krsna zegt vervolgens dat de vedische rituelen zoals die tot dan al duizenden jaren golden het niveau van het praktri, het vergankelijk stoffelijke, niet ontstijgen. De vedische rituelen dienen geen enkel hoger doel, zegt Krsna. Het blijkt echter dat Krsna evenmin adviezen kan geven die dieper of hoger gaan dan het praktri. Hij komt niet verder dan aan Arjuna uitleggen dat niet het strijden strijdig is met de kosmische wetten. Wat Krsna bedoelt, maar hij zegt dat niet, is dat het krijgerschap van Arjuna een aardse uitwerking is van een kosmisch plan. Hij legt dat kosmisch plan noch de wetten die daarmee verbonden zijn op een bevredigende manier uit. Daarentegen brengt hij de

⁵⁰⁾ De ziel, atman, blijft na de menselijke dood bestaan. Karma, het resultaat van het doen en laten van de mens, bepaalt de positie in het volgend leven. Die sociaal maatschappelijke positie, varna of kaste, brengt bepaalde plichten, dharma, met zich mee. Juiste naleving van de dharma levert goed karma op. In bredere en ook in meer eigenlijke zin betekent het woord dharma "de universele wet" die alles regeert en die al voor de schepping bestond. Het Vedische begrip dharma is grotendeels gebaseerd op de grote hoeveelheid canonieke literatuur van de Veda. Samsara is de eindeloze kringloop van reïncarnaties. Om tot verlossing uit deze schier eeuwige kringloop te komen, moksa, is jnana nodig, het diepe inzicht en bewustzijn dat atman en brahman één zijn.

kosmische wetten in een sfeer die binnen het praktri uit te leggen en te begrijpen vallen. In plaats van Arjuna op te tillen boven het stoffelijke, te verlichten, verlaagt Krsna het eeuwige naar het aardse. Je bent een krijger in hart en nieren, gedraag je dan ook als een krijger, zegt hij tegen Arjuna. Waarmee de god Krsna verstrikt is geraakt in Luciwheers paradigma, het onvermogen om je te uiten buiten wat begrenst wordt door de mogelijkheden van het stoffelijke. Het onvermogen van een mens dat wat van binnen -in de ziel- beweegt, naar buiten toe te uiten.

Wel beschouwd is het alle gegevens tot nu toe overziend zelfs mogelijk dat Krsna een 'duivelse' opzet heeft en willens en wetens zijn versie van de kosmische wetgeving voorstelt als de juiste weg uit samsara. Anders gezegd, Krsna presenteert Luciwheers paradigma als de waarheid -de enige- en als de enig mogelijke definitieve oplossing van karma; dit is uiteraard niet mogelijk, zoals het evenmin mogelijk is met een ladder naar de maan te klimmen. In deze interpretatie, waarin Krsna als zetbaas van Luciwheer fungeert, grijpt Krsna in op het moment dat Arjuna een ogenblik van uit het innerlijk geboren twijfel heeft, en misbruikt hij diens hulpkreet om Arjuna's begin van de innerlijke reis te frustreren en hem te binden aan het aards bestaan.

Niet alleen frustreert Krsna Arjuna's eerste stap op de innerlijke reis door hem zijn twijfel te verwijten, hij houdt Arjuna ook een vals beeld voor van wat zijn ziel, zijn diepste eigen wezen is. Wie niet vanuit de materie, maar vanuit zijn ziel handelt, handelt onthecht en dus volgens het dharma, hetgeen geen karma op kan leveren, zegt Krsna. De logische vervolgvraag wordt door Arjuna niet gesteld, noch door Krsna voorkomen. Namelijk de wezenlijke vraag, hoe leer ik dan mijn diepste eigen wezen, mijn eigen ziel kennen? Krsna stimuleert Arjuna allerminst de reis naar binnen te maken om zijn diepste eigen wezen te ontdekken, maar verhindert die reis door te zeggen dat je varna of kaste bepaalt wat je dharma is.

Krsna verijdelt dat Arjuna aan het begin van de slag van Kuruksetra het bijltje er bij neergooit om in vrede op zoek te gaan naar zijn ware ik, zijn ziel. De god verandert het oude begrip dharma om tot een definitie te kunnen komen van onthecht handelen, handelen zonder belang te hebben in het gevolg ervan. Arjuna's belang echter wordt niet gediend door zijn innerlijke reis te frustreren. Het lijkt er nog het meest op dat hier een ander belang gediend wordt, het belang van Krsna. Zonder zijn ziel te kennen, zal Arjuna, de mens, namelijk nooit uit samsara verlost worden. De wereld zit vol met hen die zich presenteren als autoriteit die

je opdragen je afkomst niet te verloochenen en verder niet na te denken, maar ongeacht de consequenties voor anderen of jezelf gedisciplineerd te doen wat er van je verwacht wordt.

Onthecht handelen

Als Arjuna zou afzien van de strijd uit aardse motieven, dan is hij inderdaad een lafaard. Zouden er namelijk anderen hebben gestaan dan zijn familie, hij zou zonder aarzelen geprobeerd hebben hen uit de weg te ruimen. Juist nu het zijn familie is die tegenover hem staat, durft hij dat niet meer omwille van zijn familie-eer. Als anderzijds Arjuna's twijfel voortkomt uit het resultaat van een van deze wereld losstaand zelfonderzoek en daarom de resultante is van een zoektocht naar de waarheid in plaats van het afwegen van aardse belangen, dan zijn zijn motieven om de wapens niet op te pakken terecht en juist het tegendeel van laf.

Kortom, wanneer Arjuna's motieven om niet tegen zijn familie ten strijde te trekken aards van karakter zijn, dan toont hij zich in feite een lafaard. Doet het zien van zijn verwanten hem de schellen van ogen vallen en twijfelt hij daardoor aan oorlogvoering als middel, dan heeft hij een dappere eerste stap gezet naar een betere Arjuna, een betere wereld.

Arjuna wil in het begin van de Gītā liever niet-handelen en hij lijkt te kiezen naar voorbeeld van het oeroude Vedisch begrip. Aansluitend daarop begaat hij nog een volgende vergissing, namelijk door niet naar zijn eigen bedenkingen te luisteren, maar te luisteren naar wat een ander zegt. Hij zoekt de waarheid en de oplossing voor zijn probleem buiten zichzelf in plaats van in en na een intern debat. Hij is overigens wat aan de late kant met nadenken, pas als de situatie zich op het slagveld aandient.

Krsna's voorstelling van zaken dat alleen onthecht handelen leidt tot moksa -de bevrijding uit samsara en het einde aan je karma- lijkt heel spiritueel, maar is dat niet. Deze opvatting zou namelijk betekenen dat je om een hoger doel te bereiken de plaats waar je bent en de staat waarin je bent dient te veronachtzamen. Waarom is de mens dan op aarde? Wat is de zin van incarnatie? De enige zin van menswording, van incarnatie is gelegen in het feit dat alleen op deze manier iets geleerd

kan worden. Iets dat een mensenziel alleen kan leren buiten de realiteit van het immateriële bestaan.

Krsna's zienswijze -bevrijding uit samsara- kan alleen waar en geldig zijn als die tegelijk inhoudt dat reïncarnatie een straf is, een weg van lijden omdat er in het verleden een fout is gemaakt. Deze gedachtegang, deze aanname is in alle oude religies terug is te vinden.

Dat in de materiële wereld, in de wereld van incarnatie iets geleerd moet worden vloeit voort uit de vaststelling dat we hier zijn. Het is echter geen straf, maar een zelf gekozen en noodzakelijk bevonden opdracht. Daarbij maakt het niet uit of je wel of niet gelovig bent. Het maakt niet uit of je het intern debat aangaat om een beter mens te worden, of om je ziel en de weg naar huis te hervinden. Het maakt niet uit of je in God gelooft, of niet, of het bestaan van een god ridiculiseert, of hem op zogeheten wetenschappelijke gronden ontkent; het maakt niet uit. Zie het bestaan en dat wat je overkomt alleen niet als straf.

Zoals in veel godsdiensten hanteert ook het Hindoeïsme het begrip schuld dat opgebouwd of afgebouwd kan worden; het materieel bestaan als straf. Om de cirkel van schier eindeloos durende incarnaties, samsara, te doorbreken moet je zien te komen tot moksa, bevrijding. Het zijn woorden die eerder horen bij een gevangenis dan bij de leerschool van het leven. Het is niet God, Jahwehgodallah of Brahmāvisnusjiva, die deze gevangenis heeft gecreëerd, maar Luciwher, de menselijke dispositie die deze schijngevangenschap, deze fantoompijn heeft opgeroepen. En het is daadwerkelijk een fantoompijn, want wij missen de liefde.

Daar waar Arjuna terecht terugdeinsde voor het doden en Krsna Arjuna's redenering binnenstebuiten haalde, moet nu Krsna's omkering weer worden rechtgezet, hersteld. De woorden die Krsna gebruikt om Arjuna te bewegen de strijd aan te gaan, zijn niet alleen woorden van schijnbaar religieus filosofische aard, zachtmoedig of niet. Krsna doet aan ophitsen wanneer hij Arjuna de hemel belooft, als hij maar gaat vechten. Krsna zegt "Als je gedood wordt, zul je de hemel bereiken, als overwinnaar zul je de aarde genieten⁵¹". Een klassieke uitspraak als onderdeel van oorlogspropaganda binnen welke cultuur dan ook. De uitspraak is overigens ook in tegenspraak met Krsna's eigen thema van onthechting en het vrij zijn van de overheersing van de zintuigen.

⁵⁰⁾ Bhagavad Gītā, Hoofdstuk 2, vers 37

Die tegenspraak in Krsna's woorden en het omdraaien van Arjuna's innerlijke beweegredenen en conclusie, om het averechtse plausibel te maken, doen sterk vermoeden dat Krsna geen god is, maar een maar al te menselijke Luciwher die de mens verleidt afstand te nemen van de waarheid die ieder in zich draagt.

Karma, dharma en onthecht handelen Samenvatting van de beschouwing

We, de lezers en de toeschouwers, ontmoeten in de Bhagavad Gītā twee dramatis personae, waarvan er een aan ons voorgesteld wordt als God, Krsna⁵². Arjuna, de andere persona, ziet zich voor een dilemma geplaatst en vraagt om zijn hulp. Hij is een krijger, maar wil niet doden. De plaats van handeling en het dilemma zijn een allegorie voor het menselijk bestaan. Arjuna wil zijn dilemma oplossen door zich aan het dilemma te onttrekken; in wezen is dit suïcide. Krsna wrijft hem dat aan, zegt tegen Arjuna dat hij lafhartig is en biedt hem een alternatief voor zijn eerste impuls.

Omdat *niet* handelen in deze wereld onmogelijk is, is onthecht handelen het enige alternatief. Onder onthecht handelen verstaat Krsna, het handelen zonder acht te slaan op negatieve of positieve effecten van het handelen, zonder er acht op te slaan of het handelen voordeel of nadeel oplevert. Niet het effect, maar de juistheid van het handelen moet voorop staan, volgens Krsna. De juistheid van je handelen wordt bepaald door je dharma, de kosmische wet die bepaalt wat de voor jou geëigende weg is.

Krsna's alternatief, het onthecht handelen, is echter een schijnoplossing voor Arjuna's dilemma. Door te handelen op basis van het dharma, handelt de mens volgens een van bovenaf opgelegd principe, de kosmische wetgeving, en wordt men gestimuleerd tot gehoorzamen in plaats van tot inzicht komen. Handelen alleen op basis van de juistheid ervan in het kader van het dharma, en je niet te bekommeren om de

⁵²) Krsna, Sanskriet voor het 'al-aantrekkelijke', is een van de meest aanbeden goddelijke persoonlijkheden in het Hindoeïsme. In veel hindoeïstische stromingen wordt Krsna beschouwd als een incarnatie van Visnu, in andere stromingen als de allerhoogste persoonlijkheid of hoogste manifestatie van Goddelijke energieën, God Zelf. Visnu is binnen de Hindoe-drie-eenheid het onderhoudende, zorgzame of beschermende aspect van God in de schepping. Hij is het aspect van God dat alle dingen in het universum doordringt en onderhoudt. Het scheppende of creatieve deel van God wordt verbeeld door Brahmā en het transformerende of vernietigende aspect door Sjiva. Voor Vaishnavas, Visnuvereerders, is Visnu de oppergod.

gevolgen ervan, onthecht handelen, levert een kadaverdiscipline op waarbij het effect op de medemens en de wereld desastreus kan zijn. Natuurlijk kan een mens niet *niet* handelen. Arjuna's eerste impuls was echter wel degelijk juist, wanneer die zou betekenen dat hij in debat gaat met zichzelf. Hij onttrekt zich dan niet daadwerkelijk aan het dilemma, maar zoekt hij een andere oplossing voor zijn interne tweestrijd. Niet de oplossing die door Krsna van buitenaf wordt opgelegd, maar de oplossing die na veel nadenken, mediteren van binnenuit komt. Het is met name juist een intern conflict op te lossen middels een intern debat.

Door voor Krsna's oplossing te kiezen wordt in deze wereld geen rekening gehouden met de wereld en de mensen van buiten de eigen groep, kaste. Dat terwijl men in de wereld is om die in zijn totaliteit te gebruiken om te leren; iets van de wereld te krijgen en iets aan de wereld terug te geven, waardoor de wereld en jijzelf beter worden.

Presenteert Krsna net als in alle oude godsdiensten het leven op aarde als straf, karma, wanneer men het begrip straf loslaat en het leven op aarde ziet als leren en het handelen na een intern debat, dan wordt iedereen daar beter van. Je kunt het intern debat opvatten als een zoektocht naar je eigen ziel en de herontdekking van je oorsprong. Je kunt het intern debat opvatten als een gesprek met het eigen geweten. In het eerste geval ga je ervan uit dat God bestaat, in het tweede geval niet; welke van de twee je kiest maakt God niet uit. Elke interpretatie van intern debat is juist. De conclusie uit elk zo'n intern debat is zuiver; dat is pas onthecht handelen.

In de dialoog met anderen is veel wijsheid te vergaren. Men moet alleen goed opletten met wie men de dialoog aangaat. Welke wijsheid men ook ontmoet, de beslissing wat ermee te doen ligt altijd bij elk mens zelf. Hoe eenvoudig dit ook klinkt, het is het moeilijkste dat er bestaat.

De discipline van het handelen
Onderzoek naar hoofdstuk 3

"Als u meent dat inzicht belangrijker is dan handelen, Janārdana, waarom dwingt u mij dan tot deze wrede daad, Keśava? Met schijnbaar tegenstrijdige woorden lijkt u mijn geest te verwarren. Zeg mij met zekerheid één ding waardoor ik het heil zou kunnen bereiken." Dit vraagt Arjuna aan Krsna aan het begin van het derde hoofdstuk.

Dan volgt een uiteenzetting van Krsna om de Sāmkhyaleer te verhelderen. "Stoppen met handelen, afstand doen van de wereld leidt niet tot volmaaktheid", zegt Krsna in vers 4. Hij zegt, dat wanneer iemand zijn zintuigen wil beteugelen, diegene in feite constant met zijn zintuigen bezig moet zijn, en hij noemt dat hypocriet. Krsna doelt hiermee op de Samnyasins, wereldverzakers en asceten, die zich uit de wereld terugtrekken. Iemand die zijn zintuigen beteugelt, gaat Krsna verder, en via discipline, yoga, onthecht de onvermijdelijkheid van de zintuigen accepteert, die persoon is superieur - die vorm van handelen is beter dan *niet* handelen. "Deze wereld is gebonden aan handelen, behalve aan het handelen als offer. Maak dan je handelingen vrij van gehechtheid *alsof je een offer brengt.*" (vers 9).

In de versen 10 tot en met 20 gaat Krsna in op de millennia oude traditie van het offeren. Krsna bevestigt dat Prajāpati de schepselen en de offerrituelen heeft geschapen. Het rituele handelen komt voort uit het Brahman en daardoor is iemand die niet offert kwaadaardig, hij verheugt zich in de zintuigen - zijn leven is zinloos. Daarentegen heeft iemand die vreugde vindt in het Zelf geen plichten meer. Die heeft geen enkel belang meer bij wat hij heeft gedaan of niet gedaan en is niet afhankelijk van enig wezen. Vervul daarom wat gedaan moet worden zonder gehecht te zijn. Handel zo met het oog op het in stand houden van de wereld, aldus Krsna.

"Zoals onwetenden handelen uit gehechtheid aan hun handelingen, zo dient de wetende te handelen zonder gehecht te zijn, uit verlangen om de wereld in stand te houden." (vers 25)

Krsna stelt dat het je laten leiden door de aard der dingen je maakt tot een onwetende die denkt dat hij het is die handelt, terwijl de wetende de dingen door hun natuurlijke eigenschappen op elkaar laat inwerken, zonder dat die een inwerking hebben op de wetende.

Richt met je gedachten op je hogere Zelf al je handelingen op mij, zegt Krsna (vers 30) en wees vrij van verlangen. Mensen die deze richtlijn voortdurend vol vertrouwen volgen, worden bevrijd van hun gehechtheid aan handelen (vers 31); de onverstandigen zijn verloren (vers 32).

Arjuna vraagt zich dan af waarom de mens gedreven wordt tot het kwaad, zelfs als hij dat zelf niet wil. Waarom is een mens die niet offert kwaadaardig? Waarom zijn de onverstandigen verloren?

"Dat is begeerte, dat is haat, ontstaan uit de eigenschap van hartstocht. Het verslindt alles, het is uitzonderlijk kwaad. Weet dat de vijand is in deze wereld." (vers 37) Dit is Krsna's antwoord op Arjuna's vraag naar

de oorsprong van het kwaad. Hij noemt begeerte de eeuwige vijand van de wijze en hij brengt een rangorde aan in de middelen die de mens heeft om de wereld waar te nemen en te begrijpen. Als eerste noemt hij de zintuigen en plaatst het denken op een hoger plan. Daarna plaatst hij de geest hoger dan het denken, maar boven dit alles plaats hij het Zelf. De zintuigen, het denken en de geest zijn de zetels van de moeilijk te bedwingen begeerte, die de kennis en wijsheid vernietigt.

Herwaardering van waarden
Beschouwing van hoofdstuk 3

Krsna zegt in feite niets anders, hij zou dat moeten zeggen, dan dat je een vrij en verlost mens zal zijn wanneer je je niet al teveel of zelfs niets van de wereld aantrekt. Je moet natuurlijk kunnen eten, drinken en wonen, maar blijf dat als middel voor je bestaan zien, niet als doel. Kies de vorm van je bestaan die bij je talenten hoort. Daarna is er geen verschil meer tussen de bakker en de astrofysicus, de huismoeder en het staatshoofd, want je doet wat het beste bij je eigen leven past. Vergaar in je leven op deze basis wijsheid en je zult steeds gelukkiger worden, vergaar in je leven fysieke rijkdom en je zult voortdurend dieper gefrustreerd raken en de slaaf van je begeerten zijn.

Het derde hoofdstuk bestaat uit twee delen. Terwijl de gemeenschappelijke factor 'het handelen vanuit het Zelf' is, gaat het eerste gedeelte over het offeren en het tweede gedeelte over het kwaad.

Het gedeelte dat over het offeren gaat is een hybride, zelfs ietwat gekunstelde combinatie van het oude en het nieuwe. Het oude behelst Krsna's erkenning dat *Prajāpati* de schepselen en de offerrituelen heeft geschapen en is daarmee een onderstreping van de Vedische *Wet van Manu*. Deze wet vindt zijn bakermat in een oorsprongsmythe die duizenden jaren geleden op de Euraziatische steppe werd verteld door de verre voorouders van onder

Prajāpati

meer de Arische Indiërs⁵³⁾. Het vertelt het verhaal van Manu en zijn tweelingbroer die met hulp van de hemelse vader *Dyaus Pitar* de wereld en alles daarin voortbrachten. Manu werd de eerste priester en het was hij die de rituelen van het offer grondvestte waarbij de goden de wereld in stand hielden en de mens daartoe offerde aan de goden, dezelfde rituelen die ook in het Iraanse Zoroastrisme werden gevolgd⁵⁴⁾. Het zou ook voor Krsna onmogelijk zijn geweest de oude Vedische rituelen af te schaffen of zelfs te veranderen, omdat juist die vastgelegde vorm en inhoud van de rituelen een Vedische Ariër tot een Vedische Ariër maakte. Krsna laat weliswaar daarom de Vedische rituelen ongewijzigd, maar hij voegt er iets aan toe.

De eeuwenoude wijze van offeren was bedoeld om de kringloop van creëren in stand te houden. Krsna neemt het beeld van die kringloop over, wanneer hij het heeft over het wiel van het rituele handelen. De mensen offerden aan de goden, de goden onderhielden de mensen en de wereld. Zij zorgden ervoor dat de mens voorspoed kende, gezonde kinderen -met name zonen-, een goede oogst en een goed gedijende

⁵³⁾ Manu is one of fourteen patriarchs. Each patriarch ruled or will rule the world for one period of its history. Each period of time, known as a Manvantara or Manu interval, is equal to 4,320,000 years. Each interval is named for its own Manu and ends with a great flood. We are now considered to be in the seventh interval and the Manu for this period is Vaivasvata, the son of the sun god Vivasvat. The first Manu, "The Intelligent," who emanated from Brahmā was Svayam-bhuva and as Brahma's son was the progenitor of mortals. His wife, Satarupa, emanated from the goddess of knowledge Sarasvati. Svayambhuva was the father of the ten Prajapatis and the seven, and later ten Maharishis. Svayam-bhuva created the Manu-sanhita, the Book of Hindu Laws. In the Satapatha Brahmins, it is said that Manu came upon a small fish on the bottom of his wash bowl. The fish begged to be saved and in return promised to save Manu from certain destruction when the Great Deluge flooded the land. Manu saved the fish until it grew so large that it had to be taken to the ocean. That day, the fish instructed Manu to build a ship. When the flood arrived, Manu boarded the ship and was towed around for years by the fish. Finally, Manu and the ship arrived on Mount Himalaya. When the waters subsided, everything on earth had perished except for Manu. Manu offered a sacrifice of whey, cream and ghee (the sacrificial melted butter), and was given a woman, who was called his daughter. Manu turned himself into a bull to avoid the act of incest. Ida, his daughter turned herself into a she-goat and Manu turned into a he-goat. This went on until the earth was populated with animals. Manu is one of "the seven sages" who shine in Saptarshi (the Great Bear constellation). A similar myth is told in the Mahabharata involving the seventh Manu, Vaivasvata, and Matsya, the fish avatar of Vishnu. Zie ook bijlage 1, "Manu, Yemo en Triton" aan het einde van dit hoofdstuk.

⁵⁴⁾ Deze godsdienst is genoemd naar de stichter, Zarathoestra. Zijn leer steunt op drie pijlers: goede woorden, goede daden en goede gedachten. Deze godsdienst is dualistisch. De mens zit ingeklemd tussen de god van het goede, Ahoera Mazda en de god van het kwaad, Ahriman. De mens dient in de eeuwige strijd tussen beide goden de kant van het goede te kiezen.

veestapel. De rituelen van het offeren waren bedoeld om de fysieke realiteit, *praktri*, in stand te houden.

Krsna erkent in het offeren het in stand houden van de wereld, maar voegt daaraan toe dat voor iemand die onthecht is van de gevolgen van het handelen het offeren geen plicht meer is. Iemand die geen belang heeft bij wat hij heeft gedaan of niet gedaan, zegt Krsna, beleeft vreugde in het leven, ook bij de handelingen die gedaan *moeten* worden; zoals het offeren.

Een mens die zijn plicht doet zonder aan de gevolgen gehecht te zijn, beleeft dit overigens niet meer als plicht. Door onthecht te zijn is het in stand houden van de wereld door het wiel van het rituele handelen draaiende te houden geen doel meer, maar een middel. Krsna maakt op deze manier een draai ten opzichte van het verleden die wat gekunsteld overkomt. Hij zegt het oude ongemoeid te laten, maar door het perspectief te veranderen ontstaat er in feite iets nieuws.

Zoals in de analyse van het vorige hoofdstuk al bleek, kan onthecht handelen ontsporen in handelen zonder mededogen, in onverantwoordelijk handelen. Dit door de premisse dat de persoon die onthecht handelen nastreeft, zoals Krsna dat propageert, in feite handelt op bevel wanneer hij zijn dharma als uitgangspunt neemt.

Wie niet een complex van zelf geformuleerde waarden en leefregels in acht neemt, maar beantwoordt aan wetmatigheden die van buitenaf als een kosmische waarheid worden opgelegd, zoals bij het volgen van het dharma het geval is, die kan uiteindelijk niet aan die kosmische waarheid voldoen - het is onmogelijk de regels van een ander volledig te volgen.

De enige kosmische wet, het enige complex van waarden en leefregels waar een mens volledig aan zal willen beantwoorden, komt van binnenuit. Na een jeugd van opvoeding zal elk mens volwassen worden wanneer hij of zij op basis van die opvoeding eigen keuzes maakt en op zoek gaat, een leven lang, naar meer kennis en wijsheid. Opgelegde en dwingende regels werken daarin niet richtinggevend of maatgevend, maar verstikkend. Het houdt af van het intern debat en moet louter al om die reden Luciwheraans genoemd worden. Het brengt de mens op een weg waarop het wereldlijke doel wordt in plaats van middel. Dit terwijl Krsna het presenteert als middel, waarbij het doel kosmisch bewustzijn is. Kosmisch bewustzijn kan echter niet worden opgelegd.

Regels van buitenaf kunnen alleen richtinggevend en maatgevend, of beter, inspirerend werken wanneer zij zonder vrees kunnen worden afgeworpen - wanneer de mens is geholpen te leren lopen om

vervolgens zijn eigen weg te gaan. De kosmische wet wordt door iedereen zelf ontdekt in de mate waarin die persoon er in de fysieke wereld een doel voor heeft. Op die manier is de fysieke wereld niet alleen een middel, het heeft ook een doel. Het doel van de kosmische bewustwording, de medeverantwoordelijkheid voor alles wat er in de fysieke wereld gebeurt, waarmee het een leerschool is voor de terugkomst in de oorspronkelijke wereld. Het onthecht handelen van Krsna leidt tot desinteresse in de fysieke wereld en tot onverantwoordelijk handelen ten opzichte van die fysieke wereld.

Anders gezegd, de plicht die een ander je oplegt kan nooit volmaakt worden uitgevoerd, terwijl je altijd zal streven naar het volmaakt uitvoeren van de plicht die je jezelf oplegt (zie ook vers 35). Dit geldt op het fysieke vlak, als ook op het metafysische vlak - Krsna draait alles om.

Krsna's woorden laten een mens evenzo kapseizen wanneer de god het kwaad benoemt. Terwijl het waar is dat de ziel van de mens, door Krsna het Zelf genaamd, iets anders is dan en los staat van de zintuigen, het denken en de geest, zoals Krsna zegt, is het onwaar dat dit alles dat los staat van de ziel daarom ook het kwade is, zoals Krsna eveneens beweert. Terwijl het waar is dat alles wat los staat van de ziel en wat fysiek is, gebonden is aan Luciwthers paradigma, is het onwaar dat Luciwthers paradigma het kwade is.

De mens heeft zijn zintuigen, het cognitief denken en zijn fysieke geest nodig om te kunnen functioneren in de fysieke wereld. De mens heeft deze capaciteiten nodig om te kunnen overleven in de wereld, om te leren, te ontvangen en te geven. Het allerbelangrijkste is, dat de mens deze gereedschappen nodig heeft om op weg te raken, te leren lopen. Terwijl de mens zijn capaciteiten nodig heeft om te overleven, heeft hij ze tevens nodig om ze niet meer nodig te hebben en zijn ziel te ontdekken.

Door zintuigen, denken en geest de verblijfplaatsen van het kwade te noemen, leert Krsna de mens zichzelf te wantrouwen en zal die mens de stap naar het ontdekken van de ziel onmogelijk kunnen maken. Het bevel tot onthecht handelen verandert daar niets aan. Met als gevolg dat Luciwthers paradigma in stand wordt gehouden. De mens zal in zijn fysieke wereld blijven ronddolen, een wereld die zodoende steeds meer op een gevangenis zal gaan lijken, een strafinrichting van waaruit ontsnappen onmogelijk lijkt.

Het kwaad ontstaat uit hartstocht die begeerte voortbrengt, haat, zegt Krsna. Krsna proclameert dit als een die de liefde ontbeert, die hevig verlangt naar de liefde die alles omvat, maar niet dit universum. Krsna spreekt als een die hevig in pijn is omdat hij de liefde mist, want alleen iemand die pijn heeft ziet het gemis als negatief. En het gemis doet uiteraard pijn - voor een kind. Een volwassene vecht er niet tegen, maar werkt ermee. Een volwassene neemt zijn lijden als uitgangspunt en kijkt hoe hij verder kan komen. Alleen zo verdwijnt alles dat kwaad genoemd wordt - een volwassene ziet dat het kwaad niet bestaat. Er bestaan geen kwade ideeën, kwade daden, kwade mensen, alleen zij die pijn hebben en dat nog niet hebben overkomen, daarmee verder pijn berokkenend. Het kwaad bestaat niet.

De splitsing

Samenvatting van de beschouwing

De Hindoe wordt gevraagd beide wegen op een tweesprong te nemen, zowel te offeren zoals de voorouders deden, als deze heilige plicht niet meer als plicht te zien, maar als een juiste handeling waarvan de gevolgen minder- of onbelangrijk zijn. De wereld wordt door het offeren in stand gehouden, maar omdat de wereld het kwaad in zich draagt, is het wijzer het Zelf te onthechten van de wereld.

Krsna wil de mens in feite in tweeën splitsen en voor beide helften dreigt onwetendheid over hoe weer heel te worden. De mens die niet heel is, geheeld is, kan niet op zoek gaan naar zijn oorsprong. Die mens zal zich gebonden blijven voelen aan de fysieke wereld en zijn welzijn in die fysieke wereld zoeken. Die mens zal zelfs ontkennen dat er voorbij de grenzen van het fysieke meer te vinden is. Die mens zit gevangen binnen de speelruimte van zijn eigen brein, in Luciwheers paradigma.

De discipline van kennis

Onderzoek naar hoofdstuk 4

Krsna laat aan het begin van het hoofdstuk weten dat de kennis die hij aan Arjuna geeft zeer oud is, ouder dan de eerste mens. Die kennis ging voor de mens echter verloren en Arjuna is de eerste aan wie de kennis opnieuw wordt geopenbaard. Arjuna vraagt zich dan af hoe Krsna dit

kan weten, omdat hij niet zo oud is als de zon, toen de eerste mens geboren werd.

Krsna zegt dat degene die Arjuna voor zich ziet slechts een van de geboorten is die hij heeft doorlopen⁵⁵⁾. "Telkens wanneer de dharma

De tien Avatāra, manifestaties van Visnu - Krsna in het midden (Victoria and Albert Museum, Londen)

afneemt, Zoon van Bharata, en de dharma steeds minder nageleefd wordt, incarneer Ik Mijzelf" (vers 7). Krsna stelt de dharma veilig door het goede te beschermen en het slechte te vernietigen. Wie deze toedracht erkent, zegt Krsna, zal niet meer tot wedergeboorte komen, maar tot Visnu.

Krsna geeft in de versen 9 tot en met 14 een uiteenzetting over zijn kennis. Wie Krsna erkent als hoogste, wie zich zo bevrijdt van hartstocht, angst en woede, wie zich overgeeft aan Krsna en offert, die zal verlost worden. Terwijl de samenleving door hem in vier standen is geschapen⁵⁶⁾, is Krsna zelf onveranderlijk

en overgave aan hem verlost derhalve. "Op basis van deze kennis hebben ook de voorvaders die de verlossing wensten gehandeld. Daarom moet jij op dezelfde wijze handelen als vroeger de voorvaders deden" (vers 15).

⁵⁵⁾ Krsna is de achtste incarnatie van de oppergod Visnu, die een drie-eenheid vormt met Brahmā en Sjiva. Na de incarnatie in Krsna is Visnu nog eenmaal geïncarneerd in de Boeddha en zal een tiende en laatste keer incarneren in Kalki aan het einde van de Kaliyuga, de huidige tijd van neergang. Hij zal gezeten op een wit paard weer op aarde verschijnen.

⁵⁶⁾ De Hindoe-maatschappij is traditioneel verdeeld in vier kasten. De Brahmanen (priesters), Kshatriya's (edelen en soldaten), Vaishya's (kooplieden) en Sudra's (dienaren). Lager dan de laagste kaste staan de mensen die werk doen dat als vuil of ondergeschikt wordt gezien, zij werden de 'onaanraakbaren' genoemd.

Omdat zelfs de wijzen er in verwarring over zijn, volgt er verder een uiteenzetting over wat handelen is en wat *niet* handelen is. Wie vrij van begeerte is, zegt Krsna, afstand heeft gedaan van gehechtheid aan het resultaat, de handeling verricht met slechts het lichaam, wie zonder jaloezie is, wie handelt alsof hij een offer brengt, die handelt *niet* ook al handelt hij. De kennis leer je door *overgave aan de leraar* en kennis brengt je aan de overkant, de volgende wereld, ook al ben je de grootste boosdoener. Kennis brengt je de hoogste vrede, terwijl hij die twijfelt in deze noch in een volgende wereld enig geluk zal kennen. Twijfel kan alleen vernietigd worden door kennis. "Snijd met het zwaard van de kennis de twijfel af die zich in je eigen hart bevindt en die uit onwetendheid ontstaan is. Richt je op de discipline" (vers 42), zegt Krsna tegen Arjuna.

Toewijding of onderwerping Beschouwing van hoofdstuk 4

Het hoofdstuk gaat niet over kennis en over offeren, hoewel daar veel over wordt gezegd, als wel over de mens die zich dient over te geven aan Krsna, als hij wijs is of dat wil worden en wil doen zoals de voorvaderen. Deze overgave kan geïnterpreteerd worden als aandachtig geconcentreerde toewijding, maar kan ook onderwerping betekenen van de leerling aan de meester.

Onderwerping aan Krsna klinkt serviel in de oren van een hedendaags mens - hoewel die het dagelijks voor geld wel aan zijn baas doet. De tekst uit Krsna's mond in dit en vorige hoofdstukken, kan opgevat worden als, wordt geen slaaf van het fysieke bestaan, laat je niet leiden door materieel gewin, maar richt je op het hogere en je eeuwig bestaan als ziel. Dat klinkt in de oren van een hedendaags mens wellicht aanvaardbaar, doenlijk in deze wereld, niet archaisch. Het probleem alleen is dat het zo niet in de Gītā geschreven staat.

Het bezwaar in de Bhagavad Gītā is de overgave. Het gaat niet om een hemelse missive die aanbevolen wordt op te volgen. Het is het goddelijke directief te voldoen aan de kosmische wet. Visnu komt in zijn diverse Avatāra telkens op aarde terug om bij te sturen, om de mens er aan te herinneren dat er gehoorzaamd dient te worden aan de kosmische wet, dharma, en dat wie dat niet doet het kwade dient en vernietigd zal worden.

De kosmische wet, het universele principe, of juister de fundamentele eigenheid van alle wezens, elk wezen wordt niet van buitenaf opgelegd, alsof de herinnering aan het zelf als een medicijn door een kosmische sjamaan moet worden toegediend. De wezenlijke eigenheid van de ziel wordt door elke ziel zelf ontdekt door de reis in het innerlijk te maken. Daarna treedt het prachtige schepsel dat de ziel van elk mens is, ook de boosdoeners zoals Krsna die noemt, naar buiten in de openheid van het kosmische, om te ontdekken dat de kosmische 'wet' bij hem of haar hoort -niet andersom-, dat hij of zij wil behoren tot het alomvattende principe.

Het is een kenmerk van "de ouden" en van de oudste, Luciwher, om bij het opvoeden *overgave aan de leraar* te eisen. Ook al is het niet meteen evident wanneer je, via media, om je heen kijkt, de mensheid als geheel heeft de nieuwe leerfase allang bereikt. Het paternalistische deductieve leren met instructies van bovenaf is voorbij. Hetgeen niet wil zeggen dat er geen lichtende voorbeelden meer nodig zijn. Krsna kan de vrijzinnige mens nog steeds een heleboel te zeggen hebben, zoals wanneer hij zegt geen slaaf van het fysieke bestaan te zijn. Maar met hel en verdoemenis dreigen wanneer dat uitgangspunt niet wordt opgevolgd zoals Krsna het heeft bedoeld, heeft geen enkel inzicht gevend gevolg, integendeel.

De lessen die door Krsna worden voorgehouden gaan verder dan het focussen van de mensheid op de enig juiste kosmische wet. De mens leert ondanks zijn lijden duurzamer door positieve impulsen, maar is in weerwil van een fundamenteel positieve mentaliteit -hoop- ook nog steeds gevoelig voor negatieve sancties van de hoger gestelde. Het is nog steeds de angst die de mens in het gareel houdt. Het is de angst die de mens afhoudt van vrij denken en handelen, hem afhoudt van de ontdekking van de kosmische 'wet' die *binnen in* hem schuilt. Daarom ook is de uitvinding van het kwaad een kenmerk van Luciwher.

Luciwher is het grote voorbeeld voor elk staatshoofd met een serieus probleem. Wanneer er onrust aan het thuisfront ontstaat, creëer dan een externe vijand om intern de gelederen te sluiten; het werkt altijd. Luciwher is het archetype voor staatshoofden, wanneer hij het externe kwaad creëert om de mens samen te binden binnen het fysieke bestaan, de mens zo de kans benemend de kosmische waarheid buiten zijn domein, in intern debat, te vernemen.

Zowel de onderwerping die Krsna verlangt bij het leren en accepteren van de kosmische wet, als de negatieve gevolgen wanneer de mens zich niet onderwerpt en tot de kwaden gerekend moet worden die worden

vernietigd, geven Krsna eerder het karakter van Luciwher dan van de god die alles in dit universum liefdevol in stand wil houden. De god Krsna -Visnu- kan niet geacht worden in staat te zijn liefde te geven als hij ook met hel en verdoemenis dreigt. De liefde zit binnen in elk mens en kan niet worden verworven via een van buitenaf opgelegde al of niet kosmische wet.

Het niet van het handelen

Onderzoek en beschouwing van hoofdstuk 5 en 6

Krsna zegt in het veertiende vers van hoofdstuk vijf dat handelen en het resultaat van het handelen niet voortgebracht worden door de ziel, maar dat handelen en het resultaat ervan voortkomen uit de aard van de natuur.

Dat is zo wanneer je ervan uitgaat dat ziel en lichaam als het ware van elkaar losgemaakt -behoren- te zijn. Het tijdelijke staat los van het eeuwige voor iemand die in het eeuwige verblijft, ook al bevindt die zich in het tijdelijke. Het klinkt cryptisch, maar het is heel logisch voor iemand die beseft geïncarneerd te zijn in een tijdelijk lichaam. Die beseft dat hij geen mens met een ziel is, maar een ziel met een mens om zich heen - het besef dat de ziel geen onlosmakelijke symbiose met het lichamelijke heeft en los staat van het lijfelijke ook al bewoon je een fysiek lichaam.

In deze zin moet ook het motto van dit boek vijf begrepen worden. "Wie denkt dat de verbanden in het leven causaal van aard zijn, zou ook het einde der dingen moeten kennen. Zo lang je dat nog niet kent, zijn de verbanden in het leven slechts temporeel. Zo lang dan ook zal het tijdelijke bestaan - verbanden in opeenvolging zonder werkelijk aanwijsbare oorzaak of gevolg. Voor wie het einde der dingen kent, bestaat het tijdelijke niet meer, alleen de eeuwigheid."

Anders gezegd, wanneer de verbanden in het fysiek bestaan causaal van aard zouden zijn, dan zou de keten van oorzaak en gevolg hier doorgetrokken kunnen worden tot aan het einde der dingen en zou men het einde daadwerkelijk kunnen kennen. Omdat echter het waarom der dingen -Krsna zou dat waarschijnlijk de dharma noemen- niet in deze fysieke wereld ligt, maar in de wereld van oorsprong, kan de keten van gebeurtenissen in het fysiek bestaan slechts temporeel van aard zijn. Bijgevolg vloeien de dingen in het materieel universum alleen

ogenshijnlijk uit elkaar voort en zijn het in wezen slechts elkaar in tijd opvolgende gebeurtenissen -het tijdelijke- waarvan de ware oorzaak in het fysieke niet waarneembaar is. Wanneer men beseft dat men geen mens is maar een ziel, dan wordt het einde der dingen -Krsna noemt dat eenwording met het Brahman- kenbaar. Op dat moment is men onthecht van het tijdelijke en is het enige nog dat werkelijk bestaat de eeuwigheid.

Kort gezegd, wanneer je er geen besef van hebt dat je een eeuwig wezen in een tijdelijk lichaam bent, dan zal de wereld en het universum onverklaarbaar blijken. Wie beseft dat hij een eeuwig wezen is zal de verbanden en het waarom van die verbanden ontdekken.

Het besef dat men uiteindelijk geen bewoner van de fysieke tijdelijkheid is, maar een van de eeuwigheid doet een mens anders in het fysieke leven staan. Hij is daardoor niet meer afhankelijk van wat 'goed' of 'fout' gaat op het fysieke vlak. In het licht der eeuwigheid krijgen begrippen als 'goed' en 'fout' een geheel andere betekenis. Totdat het lichaam sterft, zal de ziel echter wel gebonden zijn aan de fysieke wereld, waardoor de eis van Krsna te komen tot onthecht handelen een brug te ver wordt.

Iemand die onthecht handelt is in de Bhagavad Gītā niet meer geïnteresseerd in het effect van zijn handelen in de fysieke wereld, want er wordt in de Gītā alleen belang gehecht aan het handelen en het effect dat dit heeft op de ziel in de eeuwigheid - handelen volgens de dharma. Zoals uit het zevende hoofdstuk zal blijken, meent Arjuna dat een dermate stringent doorgevoerde scheiding van lichaam en ziel in de dagelijkse praktijk voor de doorsnee mens niet realiseerbaar, zelfs onhaalbaar is. Krsna spreekt dit niet tegen.

Hoe komt het dan dat Krsna Arjuna, en daarmee alle mensen, onophoudelijk aanzet tot onthecht handelen? Het enige effect dat het formuleren van een dergelijk stringente eis heeft voor het fysiek bestaan, is dat het leidt tot verschillen tussen mensen. Door de lat erg hoog te leggen creëert Krsna een hiërarchie. Een waarbij de vrijgestelden in de maatschappij de gelegenheid hebben te pogen te voldoen aan de hoge doelen van Krsna en waarbij de gewone mens die dagelijks hard moet werken om zijn bestaan in het fysieke te kunnen continueren daar alleen maar op kan hopen. De doorsnee mens kan in werkelijkheid alleen maar hopen een leven in het gareel beloond te zien met goed karma en wedergeboorte in een leven waarin men wel dichterbij het hogere doel kan komen. Voor wie hier allemaal niets van begrijpt

is er altijd nog bhakti, de liefdevolle overgave aan Krsna. Men kan beter de kritiekloze overgave aan Krsna zeggen, want uiteindelijk hoeft men niet te begrijpen - alleen de overgave wordt verlangd.

In deze context is onthecht handelen helemaal niet zo preferabel. Alhoewel het van een diepere wijsheid getuigt onthecht te zijn van het fysieke, besef te hebben van het eeuwig karakter van de ziel, getuigt het niet van wijsheid onthecht te zijn van het resultaat van het handelen. Men kan nooit de verantwoordelijkheid voor daden verwerpen, niet als mens en niet als ziel. Lichaam en ziel zijn juist samengekomen om in het fysieke een leerschool te doorlopen, geen straf, die alleen in het fysieke doorlopen kan worden. Het besef dat men een eeuwige ziel is en slechts tijdelijk een lichaam bewoont, onthecht een mens, een ziel, niet van de functie die men in het fysieke heeft, van de daden die men verricht.

Anders gezegd, Krsna vertelt de werkelijkheid, maar met een draai daaraan. Men is een ziel en het mens-zijn is slechts tijdelijk. Uiteindelijk zal ieder een worden met het Brahman, thuiskomen. De wijdlopige beschouwingen die Krsna er verder aan wijdt, wekken alleen maar verwarring - zijn bedoeld om verwarring te zaaien en de mens juist in het fysieke, binnen Luciwheers paradigma, te binden, de weg naar huis te blokkeren, de reis in het innerlijk en de ontdekking van de liefde te verhinderen.

Krsna zegt dat onthecht-zijn van het fysieke leidt tot *niet* handelen in het fysieke en wil dat voor Arjuna inzichtelijk maken. Je moet niet alleen geen belang hechten aan de effecten van je daden, in omgekeerde richting hebben de gevolgen van je goede of verkeerde daden evenmin effect op je ziel, zegt Krsna.

Impliciet aan de uitleg hier en in de gehele Gītā is de vooropgestelde idee dat de ziel de perfecte staat van zijn is. Dat moet zeker het geval zijn wanneer de ziel na de menselijke dood opgaat in of een wordt met het Brahman. Krsna schetst het beeld van zichzelf, als Visnu, als een god die geen imperfectie duldt. Immers, wanneer een imperfecte ziel een zou kunnen worden met het Brahman, dan zou het Brahman imperfectie in zich dragen, imperfect zijn. De vraag dient zich dan aan wat een ziel in het fysiek bestaan te zoeken heeft, wanneer die al perfect is.

Het lijkt alsof Krsna het fenomeen karma in zijn redenering uit het oog heeft verloren. Waar het juist is, zoals Krsna zegt, dat een moordenaar geen moordenaarsziel heeft -noch de 'heilige' een heiligenziel, als men

zijn redenering doortrekt-, is het in tegenstelling tot wat Krsna stelt zo dat de daden in het fysieke een leereffect hebben op de ziel. Geen ziel is volmaakt en het zijn op aarde is daar het bewijs van. Het zijn buiten het Brahman is het bewijs voor de imperfectie van de ziel. Sterker, eenmaal terug in het onfysieke leert de ziel verder - maar zonder de pijn die dat in het fysieke met zich mee kan brengen.

In vers 17 van het vijfde hoofdstuk legt Krsna nogmaals uit wat het doel is van de vernietiging van de onwetendheid door kennis: alleen zo wordt de hoogste realiteit zichtbaar. Die hoogste realiteit behelst de gerichtheid op de *Hoogste*, die door de stervelingen zal worden beschouwd als hun Zelf, de goddelijke ziel, het Brahman. Eenmaal deze kennis verworven kan men die niet meer verliezen. De wijze, zegt Krsna, zal geen verschil meer zien tussen de kasten, of tussen mensen en andere schepselen, omdat de wijze ziet dat het Brahman in alles aanwezig is (vers 18 en 19).

Deze verzen vertellen over de mens die op zoek is naar de ultieme wijsheid en die daarbij zijn ziel opdraagt aan en in het teken stelt van de Allerhoogste. Voor de ziel die nog niet het stadium van onthecht-zijn heeft bereikt, lijkt dit inderdaad daadwerkelijk het hoogst haalbare en de verlossing uit Samsara - de eenwording met het Brahman, de trimūrti Brahma, Visnu en Sjiva. Was het zo dat Krsna met de Allerhoogste het hoogst haalbare doel bedoelt, dan werkt dat als motivatie voor de ziel, die kennelijk niet perfect is, dat te doen wat hem doet opgaan in het Brahman. Uit

Trimūrti

Krsna's bewoordingen blijkt echter dat er sprake is van een hiërarchie met de Allerhoogste als hoogstgeplaatste. Hier blijkt, nog impliciet, dat Krsna de Liefde niet kent. Alleen iemand die de liefde niet kent zal verschillen tussen mensen, tussen zielen interpreteren of uitleggen als niveauverschil, als een hiërarchisch verschil. De AllerEerste zal nooit verlangen, laat staan eisen, hem te beschouwen als de Allerhoogste -zie in boek 2, AllerEerste, de namen van 'God'.

Krsna spreekt van de vernietiging van de onwetendheid en zegt daarmee de uitwissing van de gehechtheid aan het fysieke te bedoelen. Het werkelijk effect van de onthechting van het fysieke bestaan

resulteert in het verdampen van de lessen die geleerd zijn en kunnen worden in het fysieke bestaan. Krsna vraagt, eist zelfs, in feite van de mens zijn menswording terzijde te schuiven, de redenen daarvoor te negeren en de lessen in het fysieke te veronachtzamen, zodat deze niet zijn te gebruiken in het menselijk intern debat. Krsna probeert daarmee de brug die leidt naar het intern debat te vernietigen. Hij tracht het urgentiegevoel te vernietigen dit intern debat aan te gaan. De kennis volgens Krsna leidt inderdaad tot vernietiging.

De weg van het intern debat is een moeilijke weg en ieder mens zal die weg zelf moeten willen opgaan. Maar ook zal ieder mens elk excuus aangrijpen dat kronkelige pad niet te hoeven gaan - elk mens lijdt in in meerdere of mindere mate aan procrastinatie. Wat Krsna de mens aanbiedt -onthecht je van de wereld en richt je op mij- is voor de mens die het intern debat vreest een uitkomst. Je hoeft dan de worsteling in en met jezelf niet te voeren en je hoeft je slechts over te geven aan Krsna en te beantwoorden aan zijn universele wet.

Er is er slechts een die belang heeft bij het afhouden van de schier onzekere weg van het intern debat, de worsteling in en met jezelf. Die ene is Luciwher die zijn volk hier, in het fysieke, de verlossing door wijsheid wil geven. Hij die met zijn volk dit universum kreeg om zijn zaak te bepleiten. Dit universum is de "trial run" van Luciwher's idee hoe te komen tot harmonie.

Ook Luciwher ontkomt er uiteindelijk niet aan zijn visie tegen het licht te houden en het intern debat te voeren, de definitieve innerlijke strijd aan te gaan. Hij zal dan concluderen dat het niet zijn visionair zien is dat zal prevaleren, omdat zijn wezen nodig is om het groter geheel te complementeren. Maar zover is Krsna in de Gītā nog niet.

Wie het licht in zichzelf vindt, zegt Krsna in vers 24, bereikt de goddelijke verlossing, het brahmanirvāna. Zijn vergelijking met licht is door Krsna ofwel overgenomen uit de oeroude verhalen waarin het licht als de scheppende kracht wordt gezien, in vrijwel elke oergodsdienst is dat zo, ofwel hij bedoelt met het licht zichzelf, zoals Luciwher het licht is. Wanneer dat laatste het geval is, en dat kan gezien de tekst niet anders, probeert Krsna bijgevolg te voorkomen dat de mens in het intern gesprek de Liefde ontdekt. Terwijl het doel van het bestaan is om het licht, dat in ieder mens brandt, in warmte en schoonheid te verbinden met de te ontdekken liefde, vraagt Krsna alleen het licht te zoeken. Het brahmanirvāna, wordt vooralsnog beschouwd als eenwording met het Brahman. In het volgende hoofdstuk zal dat

veranderen en zal met brahmanirvāna de eenwording met Krsna gaan betekenen.

*

In de eerste tweeëndertig verzen van hoofdstuk zes legt Krsna uit hoe meditatie en geconcentreerdheid kan leiden tot de discipline die benodigd is om tot kennis te komen. “. . . Zoals een lamp in de luwte niet flikkert, zo is de yogin die zijn denken beheerst en zich toelegt op de discipline van het zelf” (vers 19). Je moet je begeerten opgeven, want die komen voort uit illusies, zegt Krsna, en met je geest moet je je zintuigen in bedwang houden. Wanneer je je geest tot vrede hebt gebracht, vervolgt Krsna, en je hartstochten tot rust, ben je volmaakt en *één met* het Brahman.

Arjuna heeft sterke twijfels of dit voor een gewoon mens haalbaar is, want de geest is ongedurig, chaotisch, sterk en koppig - zo moeilijk te vatten als de wind (vers 33 en 34).

Krsna antwoordt Arjuna dat zijn twijfels ongetwijfeld terecht zijn, maar dat de discipline wel degelijk te bereiken is voor iemand die er met de juiste middelen naar streeft. Arjuna is nog niet overtuigd, of probeert althans te verwoorden wat de angsten zijn van iemand die grote twijfels heeft of hij de door Krsna beschreven hoogste staat van kennis en beheersing ooit zal bereiken.

Krsna antwoordt daarop dat iemand die in de wereld goed doet nooit tot een slechte wedegeboorte zal komen. Iemand herkrijgt, zegt Krsna, het bewustzijn dat hij had in het vorige leven. Vanaf dat punt kan verder worden gestreefd naar perfectie. Krsna eindigt met te zeggen dat iemand die zich in vertrouwen aan hem geeft met zijn diepste zelf, door hem wordt beschouwd als het meest verbonden met hem.

In wezen staat er in hoofdstuk zes hetzelfde als in het voorgaande, zij het dat in de Bhagavad Gītā in elk hoofdstuk en in elk vers de boodschap van Krsna steeds vanuit een iets ander perspectief belicht wordt, vanuit een andere nuance. De Bhagavad Gītā wordt op die manier een boek waarin dagelijks gelezen en gestudeerd kan worden, een boek waarin wijsheden staan die een mens in zijn dagelijks leven kan ondersteunen, steun in het zoeken naar de wijsheid en de waarheid die ieder van ons wil kennen.

Toch leidt de Bhagavad Gītā niet regelrecht naar binnen en kan het daarom slechts behulpzaam zijn in maken van een pas op de plaats.

Voordat een mens de reis in het innerlijk kan beginnen, is een rustpauze namelijk noodzakelijk. Te zien waar men staat, soms letterlijk, en om de herrie om ons heen, ook vaak letterlijk, af te zetten of in ieder geval een heel stuk zachter. Voor het overige lijkt de Bhagavad Gītā meer op een afleidingsmanoeuvre dan op een inleidingsbeweging tot het innerlijk. De god Krsna zegt immers niet heen te gaan en te zoeken, maar in plaats van in het innerlijk buiten jezelf te zoeken, je te richten op Krsna.

"Wie . . . zich in vertrouwen aan Mij overgeeft, met zijn diepste zelf verzonken in Mij, die wordt door Mij beschouwd als het meest verbonden met Mij" (vers 47). Wellicht overbodig om te zeggen dat "verzonken in mij" niets met de innerlijke reis, het innerlijk debat te maken heeft, maar meer met het laten afdwalen van de gedachten buiten jezelf. Als in een dagdroom de gedachten in de Bhagavad Gītā namijmerend, denkend op zoek naar god te zijn, maar allengs verder en verder verwijderd rakend van de poort naar het zelf.

De geest met Mij verbonden Onderzoek en beschouwing van hoofdstuk 7

"Verneem hoe jij, je geest met Mij verbonden, de discipline moet beoefenen met Mij als uitgangspunt, om Mij geheel en zonder twijfel te kennen." Zo begint het zevende hoofdstuk van de Bhagavad Gītā. Wat volgt is een betoog dat alles in zich draagt wat een betoog mogelijk kan zijn. Het is een oratie, een bewijsvoering, een aanklacht en een pleidooi. Een oratie, omdat Krsna een verhandeling geeft over de oorsprong der dingen. Hij verklaart dat hij een hogere natuur heeft, dat hij het leven zelf is waardoor de wereld gedragen wordt. Hij verklaart dat hij van de wereld de oorsprong is en ook de ondergang en dat "er helemaal niets is dat hoger is dan Ik" (verzen 5 t/m 7). Krsna zegt dat hij de kern is van al dat is, het leven in al dat is, het eeuwige *zaad*.

Een bewijsvoering, omdat Krsna wil vaststellen dat zonder hem de mens is overgeleverd aan schijngoden. Hij zegt dat zij die met een beperkt verstand aan de goden offeren naar de goden gaan, "maar zij die Mij vereren komen tot Mij".

Een aanklacht, omdat Krsna meent dat de mens zich op dwaalsporen laat leiden en geen aandacht genoeg geeft aan de ware kennis. Krsna zegt dat boosdoeners, dwazen en lieden van laag allooi zich hebben overgegeven aan een demonisch bestaan. Beroofd van inzicht door

allerlei verlangens, nemen *mensen* hun toevlucht tot andere godheden, of houden zich aan een andere religieuze regel.

Een pleidooi, omdat Krsna het beste met de mens zegt voor te hebben. Hij stelt dat alle wezens bij hun geboorte verward zijn door tegenstellingen ontstaan uit verlangen en haat. Zij die een einde hebben gemaakt aan het kwaad en het goede doen, zijn bevrijd van de misleiding.

Dit hoofdstuk van de Gītā lezend dringt het beeld zich op van een groep geleerden, oude en wijze mannen, die de overgeleverde teksten van Krsna op schrift stelden. De oorsprong van die teksten ligt tussen de vijfde en de tweede eeuw vce, hoewel sommigen claimen dat de teksten ruim voor 3000 vce ontstonden. Aan de Gītā is duidelijk waarneembaar dat er meerdere auteurs aan hebben gewerkt en nergens zo duidelijk als bij het zevende hoofdstuk. Dit hoofdstuk valt uit de toon.

De Bhagavad Gītā in zijn geheel brengt in de lezer een filosofisch spirituele ervaring op gang in die zin dat de teksten stemmen tot nadenken. Het bepeinen dat de mens doet over zijn bestaan, zoals alle religieuze boeken dat kunnen bewerkstelligen. Hoofdstuk zeven valt dan op, dat het geen enkele spirituele ervaring of nadenkende dispositie oproept. Het is een van de meest platte teksten die in de Gītā is opgenomen. De religieuze denkers in conclaaf bijeen hebben mogelijk het hoofdstuk in de Gītā op deze plaats tussengevoegd, omdat het een uitwerking kan zijn van de laatste verzen in het voorgaande hoofdstuk.

De overgang van een godsbeeld met de trimūrti Brahmā, Visnu en Sjiva als personificaties van het abstractere begrip brahman, naar een veel persoonlijker verering van Krsna -Visnu- als hoogste, verloopt in de Gītā geleidelijk en met veel uitleg en overtuigen. In het zevende hoofdstuk is daar geen sprake van en worden de wetten en regels finaal voorgeschreven.

Wie zal er na zijn dood opgaan in de hemelse heerlijkheid en vooral wie niet, dat lijkt de voornaamste strekking van het hoofdstuk te zijn. Vaak is het zo dat eendimensionale teksten worden geschreven in tijden van heftige concurrentie. De islam moest opboksen tegen primitieve animistische overtuigingen, het Jodendom en het Christendom en is hoogstwaarschijnlijk daardoor op een geheel andere manier geformuleerd dan het Jodendom of het Christendom. In de tijd dat de Gītā na wellicht duizenden jaren tot zijn voldragen formulering kwam, moest het ondertussen concurreren met het Boeddhisme. Veel

stelligheid en eendimensionalisme in de Gītā lijkt een verweer te zijn tegen bedreigingen van buitenaf.

Een ding staat na hoofdstuk 7 vast, Krsna heeft de rol als hoogste aangenomen en noemt zichzelf de scheppende én de vernietigende kracht, waar voorheen Brahmā en Sjiva deze rollen vervulden. Krsna noemt zichzelf Vāsudeva⁵⁷⁾, de universele geest, de zelf-creërende, want niemand anders dan de universele geest zelf heeft de universele geest voortgebracht.

Binnen dit hoofdstuk nemen de verzen 12, 13 en 14 een geheel eigen plaats in, omdat deze niet plat, maar de enige verzen in dit hoofdstuk zijn die van een dieper inzicht getuigen. "Weet dat alle verschijnselen ingedeeld kunnen worden naar de eigenschappen 'waarheid', 'hartstocht' en 'duisternis'. Alles is uit Mij voortgekomen, maar realiseer je ook dat Ik niet in hen ben, maar zij in Mij. Heel deze wereld is in verwarring gebracht door deze verschijnselen die uit de drie eigenschappen gevormd zijn. Daarom kent zij Mij niet als de Onvergankelijke die boven die verschijnselen verheven is. Want Mijn scheppende kracht is goddelijk en bestaat uit die eigenschappen. Het is moeilijk hen te overstijgen; alleen zij die hun toevlucht bij Mij zoeken, stijgen uit boven deze illusie."

Deze tekst is vrij cryptisch, maar door de volgende parafrase wordt deze tekst mogelijk iets helderder. Krsna zegt dat alles opgebouwd is uit drie elementen. Wie meent dat deze drie elementen in alles wat is geschapen aanwezig zijn, heeft het mis. Wel is het zo dat alles wat opgebouwd is met deze elementen deel van Krsna is. De mens herkent niet dat hij deel van Krsna is, waardoor hij evenmin Krsna als opperwezen kan herkennen. Krsna bestaat uit de drie elementen en wie deze drie elementen niet kent, herkent Krsna niet. Echter, ook al herken je de drie elementen niet, maar erken je wel dat je daardoor een illusoir beeld van de werkelijkheid hebt, zoek dan je toevlucht tot en geef je dan over aan Krsna - je illusoir beeld zal verdwijnen.

Veder analyserend en interpreterend kan worden vastgesteld, dat overeenkomstig deze verzen de universele werkelijkheid gecreëerd is met en bestaat uit drie elementen, drie krachten. Deze drie krachten zijn echter niet alle aanwezig in de fysieke wereld. Daardoor is de universele werkelijkheid niet aanwezig in de fysieke werkelijkheid, hoewel de fysieke werkelijkheid wel deel is van de universele

⁵⁷⁾ Zie bijlage 3 aan het einde van dit hoofdstuk

werkelijkheid. Doordat de universele werkelijkheid niet aanwezig is in de fysieke werkelijkheid, is de mens in verwarring over de aard, of zelfs het bestaan, van het opperwezen. Het is schier onmogelijk je een idee te vormen van de universele werkelijkheid, maar als je vertrouwt op Krsna ontstijgt je de illusie die de fysieke werkelijkheid feitelijk is. Nog korter gezegd, als mens ben je deel van de eeuwigheid - je ziel is dat. Wie dat niet kan zien of accepteren, kan zich het best aan Krsna wijden om alles in de juiste verhoudingen te kunnen begrijpen.

De drie krachten waarmee alles is gecreëerd zijn volgens Krsna waarheid, hartstocht en duisternis. Hoewel het nergens in hoofdstuk zeven staat, doelt Krsna niet op de krachten die zich in het fysieke bestaan manifesteren, krachten die voortvloeien uit de natuur in het *praktri*, maar de universele krachten die onderdeel van het grondplan zijn dat achter de gehele schepping ligt en waarvan de fysieke wereld slechts een onderdeel is.

Krsna zegt het in deze verzen niet expliciet, maar laat doorschijnen dat om de fysieke wereld te creëren niet alle drie fundamentele krachten zijn aangewend. Vandaar dat hij kan melden dat hij niet in de schepping is, maar dat de schepping wel deel van hem is, van de god creator. De parallel met dit boek "de Sleutel" dient zich aan, wanneer er beschreven staat dat in deze fysieke wereld de liefde niet aanwezig is - dit element uit de schepping correspondeert met het begrip waarheid in de trits van Krsna.

Krsna, in feite Visnu van wie Krsna een avatar van is, overtuigt bijna als opperwezen - bijna. In zoveel aspecten bericht Krsna juist over de wereld, hoe die is en wat er achter onze fysieke wereld is, dat je haast zou aannemen dat Krsna in alles juist is. Dat is niet zo.

Krsna

Om in contact te komen met het ontbrekend element dat in het fysiek bestaan niet aanwezig is, moet de mens -het is de enige manier- graven in zichzelf, met zichzelf het innerlijk gesprek aangaan, het intern debat. Het ontbrekend element kan juist niet gevonden worden door op te gaan in een kracht van buiten de mens - daar ligt de ontdekking van wat de mens ontbreekt juist niet. Krsna adviseert, eist opnieuw het verkeerde van de mens, vooropgesteld dat men ervan uitgaat dat het

Krsna's doel is de mensziel de waarheid, de liefde te laten ontdekken. Krsna propageert precies datgene dat de mens afhoudt van het ontdekken van de liefde die diep in ieder mens gevonden kan worden.

Men kan menen dat Krsna juist uit liefde voor de mens zegt, dat de verlossing ligt in *bhakti*, de liefdevolle overgave aan Krsna. Dat *bhakti* de oplossing is voor hen die het probleem niet eens begrijpen, laat staan dat zij een oplossing kunnen vinden. Met deze stellingname plaatst Krsna zich of plaatst men Krsna aan het hoofd van een hiërarchie, met aan bovenaan Krsna die alles begrijpt, de kaste van Brahmanen en wijzen die veel begrijpen, de kaste van koningen, krijgers en kooplieden die begrijpen of een vermoeden hebben, en de anderen die er echt helemaal niets van begrijpen.

Niet alleen is een dergelijke hiërarchie geen representatie van het universele bestaan - het is geen waarheid en het mist liefde. Het is tevens neerbuigend en dus liefdeloos naar hen waarvan gezegd wordt dan ze niet begrijpen. Het is tevens een poging dezen van buitenaf een waarheid op te leggen, de waarheid van hen die zeggen wel te begrijpen. Wie dat doet, bewijst daarmee dat hij in feite helemaal niets begrijpt en vanaf de eerste stap opnieuw moet beginnen wijsheid te ontdekken.

Elkeen is op zoek naar de liefde, de liefde die van binnen in elk mens aanwezig is. De een doet dat talentvol geverbaliseerd en schrijft er wijze boeken over. De ander zal datzelfde doen op een minder of niet geverbaliseerde wijze, op een wijze wellicht die niet zegbaar is, maar daarom niet minder echt, waarheidsgetrouw. Oordeel niet over een ander, want men oordeelt daardoor alleen over zichzelf - en nog prematuur ook.

Hoofdstuk zeven is niets anders dan een stroomgebied van platitudes met daarin de wensput van weten, een alluviale vlakte met een bron van wijsheid die de dorst niet lest.

Het enigmatisch manifeste Brahman
Onderzoek en beschouwing van hoofdstuk 8, 9 en 10

Tot aan deze hoofdstukken verklaart Krsna steeds waarom hij het is die aanbeden moet worden. Krsna heeft uitgelegd wat de schepping is en hoe die in elkaar zit en wat het verschil is met het zijn buiten het fysiek bestaan. Deze volgende drie hoofdstukken zijn ook de opmaat naar het

hoofdstuk hierna, het elfde hoofdstuk, waarin Krsna al zijn gedaantes aan Arjuna ontsluit. Hoofdstuk acht wordt ingeleid met een vraag van Arjuna aan zijn wagenmenner.

Hij wil weten wat het Brahman is. Niet vanwege het vereren of waarom dat vereren moet, maar wat het *is*. Arjuna's drijfveer voor deze vraag, nog steeds met zijn mogelijke dood op het slagveld van Kuruksetra voor ogen, is te weten te komen hoe hij op het moment van zijn dood de Allerhoogste herkent. Een logische vraag, ook omdat Krsna in het voorafgaande vertelde dat je op het moment van je sterven Krsna in gedachten moet hebben.

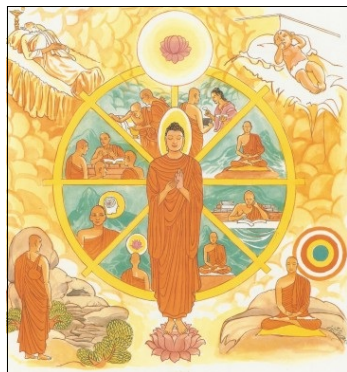
Krsna's antwoord heeft drie aspecten, drie vormen van hoogheid, het hoge, het hogere en het hoogste, waarbij het Brahman het onvergankelijke hoogste is. Krsna begint met te vertellen dat je die bestaansvorm zal bereiken (vers 6), die je voor ogen hebt op het moment van je sterven. Krsna doelt hier niet op wedergeboorte in een bepaalde levensvorm, maar op de conclusie die een mens over zijn leven trekt. Denk te allen tijde aan mij en vecht, zegt Krsna in vers zeven, wat zoveel wil betekenen als hou vast aan en wees je bewust van de hoogst behaalde vorm van begrijpen die je in je leven hebt behaald. Het is die vorm van bewustzijn die je in de volgende wereld ook zal hebben. Krsna zegt hier zoveel als, het bewustzijnsniveau dat je in de fysieke wereld hebt bereikt, determineert je wijze van bewustzijn in het voortbestaan na de dood. Dat niveau bereik je daar, ook al zijn er na de fysieke dood nog hogere niveaus.

De hogere niveaus in de werelden van Brahmā, er zijn er acht, corresponderen met het niveau van bewustzijn dat een mens in de fysieke wereld heeft bereikt. Het niveau van bewustzijn in de fysieke wereld correspondeert met de mate waarin men de discipline beoefent, de mate waarin alle *poorten van het lichaam* beheerst, vasthoudt aan de concentratie van de yoga. Krsna besluit met te zeggen dat de grote geesten die Hem bereiken in de achtste wereld niet meer tot wedergeboorte zullen komen. Zij hebben de hoogste volmaaktheid bereikt (vers 15).

Het hoogste bestaan kan alleen bereikt worden door devotie gericht op Krsna (vers 22). De yogin die dit weet, is meer waard dan de verdiensten die het resultaat zijn van Veda-studie, offers, ascetische praktijken en donaties. Hij bereikt de hoogste, oorspronkelijke toestand (vers 28).

Waar komt de aanname van verschillende niveaus in het hiernamaals vandaan? Deze niveaudeling komt vaker voor in archaische vertellingen over de godenwereld en niet specifiek alleen in oude Vedische vertellingen. Naast de optie dat god inderdaad op aarde is gekomen om over deze verdeling te verhalen, ligt het meer voor de hand dat deze verschillen in het hiernamaals door de schrijvers van de Gītā -al of niet geïnspireerd- bedacht zijn om de verschillen op aarde te kunnen verklaren. In het denken van de schrijvers waren er op aarde kennelijk hogere en mindere mensen. In het hiërarchisch denken van de schrijvers was kennelijk geen plaats voor iedereen in de reis naar de wereld van oorsprong. De uitleg die Krsna in de Gītā geeft, verklaart eerder meer over het niveau en de wereld van de schrijvers, dan over de aard van de wereld van oorsprong, waarmee tevens de woorden van Krsna weinig plausibel worden. Het zijn namelijk dan niet de woorden van iemand die de liefde, het *bhakti*, wil zijn.

Hiërarchie is liefdeloos, omdat door hiërarchische verhoudingen wezens verschillend worden gewaardeerd. Nu is het bestaan van hiërarchie in de fysieke wereld nog voorstelbaar -en tegelijk illusoir, zoals Krsna elders zegt-, want de fysieke wereld kent de liefde immers niet. Het wezenlijke doel en kenmerk van het bestaan in oorsprong, het hiernamaals, is niet de hiërarchie, maar de harmonie. Harmonie van alles met alles - dat is de enige aannemelijke beschrijving die een mens in de fysieke wereld van het hiernamaals kan geven. Harmonie impliceert liefde en elke vorm van hiërarchie is daarmee uitgesloten. Elk verschil in appreciatie van de aard van welke vorm van zijn dan ook, druist in tegen de idee van harmonie. Zou dat verschil in appreciatie er wel zijn, de harmonie zou onmiddellijk zijn opgeheven.

De achtvoudige weg

De Sāmkhya-filosofie die door Krsna in de Gītā wordt gepropageerd, kent acht werelden waarbij het Brahmā de hoogste is en verblijfplaats van de hogere goden. Men zou nog kunnen betogen dat hoewel er een verschil gemaakt wordt tussen lagere en hogere vormen van bewustzijn, tussen lagere en hogere vormen van een hiernamaals, dit niet impliceert dat er ook lagere en hogere vormen van waardering voor enige vorm van bewustzijn bestaat. Men zou zelfs ook kunnen betogen dat de liefde van Krsna

betekent dat een wezen met welk niveau van bewustzijn dan ook sowieso liefdevol zal worden opgenomen in het hiernamaals, zoals een vader liefdevol geen verschil maakt tussen een getalenteerd kind en een met weinig talenten.

Het probleem van de hiërarchie dat door Krsna in het leven wordt geroepen is daarmee niet voorkomen. Het ene kind is getalenteerder dan het andere, er blijft sprake van meer en minder, terwijl in de liefdevolle harmonie elk talent zijn in samenhang geëigende plaats inneemt. De eeuwigheid -het onfysieke bestaan, het bestaan in het hiernamaals, de hemel, hoe men het ook wil noemen- is daarmee geen statisch dromenland geworden. Het leren gaat verder, maar in samenhang - daardoor zal leren tevens geen pijn meer doen, zoals het dat in het fysieke bestaan kan doen door afwezigheid van de liefde.

De ziel van de mens doorloopt in de Gītā zeven niveaus voordat die de wereld van oorsprong kan betreden. Wie, overeenkomstig het bewustzijnsniveau bij het sterven, overgaat naar een volgende wereld lager dan de oorsprong bij Brahmā in de achtste wereld, zal wedergeboorte ondervinden in de fysieke wereld. De kringloop van lijden en leren, samsara, wordt daardoor tot een schoolsysteem waarbij men een niveau hoger wordt geplaatst als men goed zijn best heeft gedaan. Hieruit volgt dat men het niveau na de dood niet kiest, maar dat men wordt geplaatst op basis van behaalde resultaten.

Er moet dus een instantie zijn die het niveau van de mensziel beoordeelt. Terwijl uit Krsna's bewoordingen de indruk naar voren komt dat men het niveau in oorspronkelijke werelden zelf bepaalt op basis van het in het fysieke leven behaalde niveau, niveau een tot en met zeven, is het in feite Krsna die bepaalt of men aan de criteria van zijn hoogste hemel voldoet. Wie de achtste hemel niet bereikt moet reïncarneren om te bezien of men het in het volgende leven wel beter doet. Krsna opereert als de bovenmeester die aan het stoute jongetje vraagt zelf te bepalen wat zijn straf moet zijn.

Ongetwijfeld, ongetwijfeld zijn er verschillen in ontwikkeling tussen mensen, verschillen van inzicht in -de zin van- het bestaan. Uiteraard zijn er bovendien verschillen, bijvoorbeeld tussen hen die god willen dienen en zij die god ontkennen of ridiculiseren, of louter de god van het geld aanbidden. Daar zit hem in het leven echter de crux niet. Het gaat in het fysieke bestaan niet om de devotie aan Jahwehgodallah of Brahmāvisnusjiva, het gaat niet om het belijden en uitdragen wat men zegt, het gaat in het leven om wat men doet. Men kan in het leven op aarde diep graven in het innerlijk, op zoek naar de liefde, als men uit

het reeds bereikte inzicht niet de consequentie trekt voor de houding naar anderen op aarde, ál het andere, dan is het willen bereiken van die heiligheid louter schijnheilig.

De devotie die Krsna verlangt is uitsluitend persoonlijk en richt zich exclusief op het niveau van het individu. Jij moet je aan Mij overgeven en sterven met Mij in gedachten, stelt Krsna keer op keer. Over de interactie tussen mensen spreekt Krsna niet, anders dan dat je ten opzichte van hen *onthecht* moet *handelen*. Doe wat universeel juist is en trek je de gevolgen voor anderen niet aan, laat die gevolgen nooit je handelen motiveren. Krsna's leer isoleert elk mens daardoor van zijn medemensen en van zijn omgeving, want wat juist is wordt niet bepaald door de gevolgen van het handelen in de wereld, maar door wat juist is in de ogen van Krsna, de universele wet. Krsna verwerft zich daarmee een macht over mens en ziel, die geen enkele *onthechte* god zou moeten wensen. Men kan ook concluderen dat Krsna geen god is.

Het negende hoofdstuk bestaat uit twee delen. In het eerste gedeelte wil Krsna voor Arjuna inzichtelijk te maken wat het hoogste, het Brahman is. In het tweede gedeelte legt Krsna uit wie er permanent opgenomen wordt in de volgende wereld en wie reïncarneert.

In vers 3 laat Krsna geen ruimte voor zij die niet religieus zijn, want "zij keren terug naar het pad van de kringloop van de dood." Daarna maakt Krsna Arjuna opnieuw duidelijk dat hij de schepper, de onderhouder en de vernietiger is, waar voorheen die functies werden gesymboliseerd door Brahmā, Visnu en Sjiva, de trimūrti. Hij zegt, "Mijn Zelf doet de wezens ontstaan, het onderhoudt de wezens, . . ." (vers 5). "Alle wezens . . . gaan op in mijn natuur aan het einde van een wereldtijdperk. Aan het begin van een wereldtijdperk doe ik hen weer ontstaan" (vers 7). Ook heeft Krsna het over de "bedrieglijk natuur die gekenmerkt wordt door demonische en duistere krachten" (vers 12). De aard van het Brahman is hiermee afgebakend.

Zij die de Rig Veda, de Sāma Veda en de Yajur Veda hebben bestudeerd treden de volgende wereld binnen, zo zegt Krsna, maar deze verdiensten zullen uitgewerkt raken. Daarom gaan de kenners van deze drie Veda's de wereld van de stervelingen opnieuw binnen (vers 20 en 21). Alleen zij die Krsna vereren, zelfs degenen die andere goden vereren -dat wil zeggen niet volgens de traditionele regels vereren- zelfs degenen die zich uiterst slecht gedragen en zelfs de landlozen en vrouwen, zullen het hoogste doel bereiken. "Richt je geest op Mij, wees Mij toegewijd, offer aan Mij, vereer Mij. Je zult tot Mij komen, als je

jezelf op deze manier gedisciplineerd hebt, met Mij als hoogste doel" (vers 34).

"Ik ben de oorsprong van alles, uit Mij komt alles voort," vervolgt Krsna in vers 8 van het volgende tiende hoofdstuk. Dan voegt Krsna iets nieuws toe door te zeggen, dat hij aan degenen die voortdurend gedisciplineerd zijn en Krsna vol liefde vereren de discipline van geest zal schenken, waardoor zij uiteindelijk tot Krsna komen (vers 10).

Arjuna is door Krsna overtuigd, maar is toch nog onzeker over hoe hij Krsna kan herkennen. Hij vraagt hem hoe hem te herkennen in de manifestaties, de verschijningsvormen die Krsna in de wereld aanneemt. Krsna is welwillend naar Arjuna en zegt hem zijn voornaamste manifestaties te zullen beschrijven, maar zegt ook nog wel dat er in feite geen einde is aan zijn uitgebreidheid.

In de negentien versen die er dan volgen geeft Krsna een compendium van de diverse godenwereld, een veelheid van krachten en machten die tot dan toe het pantheon hebben bevolkt. Hij vat ze samen in zichzelf en verklaart dat al deze krachten uit hem voortkomen. "Niets is er dat zonder Mij kan bestaan, niets wat beweegt of niet beweegt" (vers 39).

In het negende en tiende hoofdstuk zitten een aantal belangrijke elementen. Van enige betekenis is Krsna's aanduiding dat er buiten Krsna alleen demonische en duistere krachten zijn en dat wie zich niet wijdt aan Krsna de dood zal smaken. Met dat laatste wordt niet de fysieke dood bedoeld, maar niets anders dan de zieleddood, het einde van de ziel. De demonische en duistere krachten kunnen niet anders zijn dan de krachten van het kwaad, hier aangehaald omdat de Sāmkhya-leer een dualistische leer is.

De beoefenaren van de studie van de Veda's komen er genadig af. Zij kunnen opgenomen worden in een van zeven hemelen onder de wereld van oorsprong van Krsna, maar zij zullen uiteindelijk toch weer reïncarneren. Krsna zegt daar letterlijk over, dat "degenen die zich aan de dharma van de drie Veda's gehouden hebben en naar sensuele genoegens verlangen, komen en gaan *in wedergeboorten*" (vers 21, hoofdstuk 9).

Echt vernieuwend is dat het oorspronkelijk bestaan bij Krsna ook open staat voor vrouwen. Het moet hieruit duidelijk zijn, hoewel niet uit de Gītā zelf, dat vrouwen weliswaar de geschriften niet bestuderen, maar dat zij tot Krsna kunnen komen door *bhakti*, door zich liefdevol over te geven aan Krsna. Dit idee, hoewel slechts summier in de Gītā gemeld,

betekende cultureel politiek de emancipatie van de śūdras, de bezitloze klasse waartoe ook vrouwen werden gerekend.

Over het bereiken van het bestaan van oorsprong bij Krsna zegt Krsna nog iets behartenswaardigs wat hij nog niet eerder meldde, maar wat in het kader van deze analyse opgemerkt moet worden. Krsna zegt, "Aan degenen die voortdurend gedisciplineerd zijn en Mij vol liefde vereren, schenk ik die discipline van geest, waardoor zij tot Mij komen" (vers 10, hoofdstuk 10). Wie zich realiseert wat hier staat kan slechts concluderen dat een ziel in het fysieke bestaan alleen tot god in de oorspronkelijke wereld kan komen, wanneer de god Krsna die ziel daartoe de mogelijkheid geeft.

De werelden na de fysieke dood vormen zo niet alleen een schoolsysteem waar men bevordert en gedegradeerd kan worden, al naar gelang de inspanningen in het fysieke leven en het daardoor behaalde niveau, maar het is zelfs een schoolsysteem waar het behaalde niveau geen garantie geeft op het bereiken van de wereld van oorsprong, tenzij Krsna het einddiploma uitreikt.

Krsna legt niet alleen de macht van de hiërarchie aan de mensenziel op, maar ook de wijze waarop door die hiërarchie naar het hoogste plan door te stoten. Er is geen individuele vrijheid of speelruimte om op basis van aanleg en talenten, of op basis van een waardevolle specifieke eigenheid het hoogste niveau te bereiken. Krsna zegt niet anders dan, 'Je doet het zoals ik het heb voorgeschreven en anders kom je er niet in'. Geen ruimte om een nieuwe tafel te ontwerpen, alle tafels moeten eruit zien zoals Krsna dat aan het begin der tijdelijkheid heeft bedacht.

Aan het einde van de beschouwing van hoofdstuk acht kon al geconcludeerd worden dat Krsna mogelijk geen god is, nu kan daaraan worden toegevoegd dat de hemel die Krsna belooft geen hemels hiernamaals kan zijn, tenzij een wereld van eenvormigheid dat is. De vraag moet dan gesteld worden waar in dit alles de liefde te vinden is.

Het tiende hoofdstuk eindigt met een welbekende manipulatie, een die de oudste Egyptenaren al toepasten. Als je als machthebber door de massa geaccepteerd wilt worden, lieer je dan onlosmakelijk aan machten en goden die door de mensen al sinds heugenis geaccepteerd zijn.

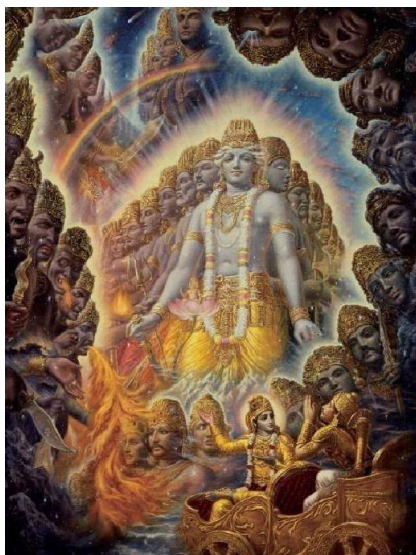
Machthebbers door de eeuwen heen, tot en met de laatst gekozen president, legitimeren zich door, bijvoorbeeld in een inaugurale rede, aan te knopen bij gerespecteerde voorgangers met verwijzingen naar en citaten van die inspirerende voorgangers. Krsna doet in de Gītā precies dit. Ook nu nog is India een land met vele vaak lokale goden en

objecten van verering. Krsna doet in de laatste helft van hoofdstuk tien niet anders dan zeggen dat al die verschillende machten en krachten uit hem voortkomen en dat de vereerders van die ideeën en objecten, misschien zonder het te weten, in feite hem vereren. Er is in de wereld weinig veranderd sinds lang, lang voor het begin van de huidige jaartelling.

Het overweldigend ontzagwekkende visioen
Onderzoek van hoofdstuk 11

Uit liefde voor mij heeft u mij ingewijd in het mysterie van het bestaan, van geboorte en dood en het eeuwig verblijf bij u. Mijn twijfel is verdwenen door wat u hebt gezegd. Als u weet dat ik het kan doorstaan, zou ik graag uw eeuwige verschijning zien.

Met woorden van deze strekking leidt Arjuna het elfde hoofdstuk in, een tekst die in iedere lezer en ook in iedere verfilming inspireert tot kleurrijke en formidabel grootschalige 'special effects', ondersteund door plechtstatig magistrale muziek. Het elfde hoofdstuk is de plaats waar Krsna zijn ware gedaante laat zien.

De universele vorm van Krsna

De universele vorm van Krsna, zijn Vishvarupa⁵⁸⁾, wordt niet rechtstreeks door Arjuna verteld, maar door Samjaya, de verteller van de Bhagavad Gītā. Krsna laat zich zien met vele monden en ogen, met vele wonderbaarlijke verschijningen,

⁵⁸⁾ Vishvarupa, Sanskriet voor "die met alle/vele vormen/kleuren", was in de oudste Indiase mythologie een kosmogone godheid, die aan de oorsprong van de schepping ligt en deze ook weer kan absorberen.

De laatst gecreëerde deva Indra, de jaloerse god van oorlog, de hemel, onweer en regen, die alleen gemaakt is om te doden, zou volgens de mythe de hoofden van Vishvarupa hebben afgeslagen met zijn vajra, bliksemschicht, en daardoor een enorme schuld op zich hebben geladen, want Vishvarupa vertegenwoordigde de Veda. Vishvarupa is eveneens een epitheton voor Sjiva.

met vele goddelijke sierraden en vele opgeheven wapens. Krsna bestaat uit alle wonderen en als het licht van duizenden zonnen tegelijk aan de hemel zou stralen, dan zou dat zijn als het licht van dit verheven wezen, terwijl de gehele diverse wereld aanschouwelijk was in het lichaam van Krsna. De hare ten berge gerezen vouwt Arjuna de handen tegen elkaar, buigt het hoofd en spreekt tegen Krsna (vers 9-14).

Zijn eerste zin is tegelijk de belangrijkste die hij uit. "Ik aanschouw alle goden in Uw Lichaam, God . . ." (vers 15). "De Rudra's, Āditya's, Vasu's en Sādhya's, Viśva's, de beide Aśvins, de Maruts⁵⁹⁾ en voorvaderen, scharen van hemelse zangers, geesten, demonen, en volmaakten: zij allen kijken naar U op en zijn verbijsterd" (vers 22). Arjuna zag drommen goden Krsna binnen gaan, scharen grote zieners en volmaakten die Krsna prijzen. Hij ziet Krsna de hemel aanraken, vlammend, veelkleurig, met opengesperde mond en grote gloeiende ogen, al zijn monden met verschrikkelijke slagstanden. Als motten die op de vlam afkomen storten de helden uit de mensenwereld zich in de vlamme monden van Krsna. Sommige ziet men tussen de slagstanden hangen met verbrijzelde hoofden.

Terwijl Arjuna hem looft, eindigt hij met de vraag wie Krsna eigenlijk is met zijn vreselijke gestalte. Hij wenst hem te kennen want hij ziet deze beelden wel, maar hij begrijpt ze niet.

Krsna-Visnu

Krsna antwoordt met de zeggen dat hij de Tijd is, de Aloude, degene die de ondergang van de wereld voltrekt. Hij zal alle werelden *hier* vernietigen. Arjuna brengt opnieuw de handen tegen elkaar en zegt dat Krsna groter is dan Brahmā, dat hij de eerste Schepper is, oneindig en heer der goden.

Verzen lang put Arjuna zich verder uit in de bewieroking van Krsna en uiteindelijk te zeggen dat zijn hart bonkt van angst vanwege de verschijning van Krsna. Hij wenst Krsna weer te zien in zijn goedgunstige gedaante, met kroon, knots en discus, als vierarmige.

Krsna zegt tegen Arjuna dat hij hem door zijn genade aanschouwd heeft zoals niemand anders hem ooit heeft aanschouwd, maar dat hij niet in

⁵⁹⁾ Zie bijlage 4 aan het einde van dit hoofdstuk

verwarring hoeft te raken of bevreesd te zijn. Krsna keert terug naar zijn traditionele vorm. Krsna sluit af met te zeggen dat zelfs de goden verlangen Krsna in zijn universele manifestaties te zien, maar dat hij alleen zo te kennen is door devotie die uitsluitend op Hem is gericht. "Wie mij als de Hoogste beschouwt, Mij in liefde vereert, vrij is van gehechtheid en niet vijandig jegens enig wezen, zo iemand komt tot Mij . . ." (vers 55).

Een angstaanjagend huiveringwekkende hallucinatie
Beschouwing van hoofdstuk 11

Wie of wat zag Arjuna? Het dilemma van Arjuna, zo begonnen we deze studie van de Bhagavad Gītā, is het dilemma van de mens en Kuruksetra staat voor het fysieke bestaan. Wie of wat heeft Arjuna als representant van de mensheid aanschouwd? Wat wenste of hoopte hij te zien, wat hoopt de mens te vinden in zijn zoektocht naar God? Wat was Krsna bereid aan Arjuna te tonen, wat wilde hij dat Arjuna zag?

Om te beginnen is de Krsna, of in feite Visnu, die in de Bhagavad Gītā getoond wordt een extract en een culminatie van alle goden en krachten die er sinds de oude tijden hebben bestaan -Arisch, maar ook Dravidisch-. Veel elementen uit de Veda's komen ofwel rechtstreeks van de Ariërs van de Euraziatische steppen, of zijn daartoe te herleiden. *Dyaus Pitar* was op de steppe de hemelse vader en hij werd bijgestaan door vele goden, zoals de Āditya's die zonnegoden waren - van zonsopgang tot schemering en de fasen daartussen. In de latere Purana's werden alle goden aangeduid met de naam Āditya's. Āditya werd ook een naam waarmee werd gerefereerd aan Visnu. De veelheid van goden is kennelijk door de tijd heen een punt geweest waarmee werd geworsteld en de behoefte van de geleerden om meer stroomlijning en eenheid in het Hindoe pantheon aan te brengen is navenant geweest.

Naast de Āditya's waren er de Vasu's, oorspronkelijk de dienaren van Indra, die de natuurlijke fenomenen representeerden en die rechtstreeks zijn terug te voeren op de natuurgoden zoals die als allereerste goden door de mens gepercipieerd werden. Indra was in de Rig Veda nog de heer der hemelen, maar hij verloor gaandeweg zijn betekenis toen de rol van de trimūrti belangrijker werd. De Vasu's werden de dienaren van Visnu.

De god Rudra, wiens naam kan worden vertaald als schreeuwer, was oorspronkelijk een wind- en stormgod die vernieling en verwoesting veroorzaakte en die daarom, heel eufemistisch en ook humoristisch, de vriendelijke werd genoemd, Sjiva. Dat Sjiva deel werd van de trimūrti is een latere ontwikkeling, maar in de Veda's zijn de namen Rudra en Sjiva al uitwisselbaar.

Brahmā was de heer der heren en hij was het die alles creëerde, ook de goden. Hij is het universeel principe, vaker aangeduid als het brahman, dat achter alles aanwezig is. Maar hij kroop ook met regelmaat in de huid van schepselen, niet ongelijk aan Zeus, om op die manier een vruchtbare rol te spelen. In het Ramayana, het tweede grote Hindoe-epos naast de Mahābhārata waar de Gītā onderdeel van is, wordt de naam van Brahmā synoniem gebruikt aan Visnu. Het Ramayana, Rama's reis, verkent in verhaalvorm de leerstellingen die aan het menselijk bestaan ten grondslag liggen, alsook het concept van de dharma. Rama wordt in het Ramayana voorgesteld als een incarnatie van de god Visnu.

Het pantheon van Hindoegoden beziend, is er een ontwikkeling waar te nemen die gaat van een veelheid aan goden die stammen uit de tijd van duizenden jaren her toen de Arische clans nog op de Euraziatische steppen woonden -waarschijnlijk nog veel ouder, vanuit de tijd dat de mens Afrika verliet en nog ouder-, goden die natuurkrachten en natuurfenomenen symboliseerden. De evoluerende ontwikkeling van dit animistisch pantheon voltrok zich in abstraherende zin. De idee van het brahman is dan ook duizenden jaren oud en laat zien dat de intellectuele vermogens van de mens in het diepe verleden in geen enkel opzicht onderdeden voor die van de mens van nu. Andersom geformuleerd, de intellectuele mogelijkheden van de mens zijn niet of op zijn best nauwelijks ruimer geworden vergeleken met die van de mens die tijdens de laatste ijstijd de wereld bewoont.

Rama (rechts) gezeten op de schouders van Hanuman, bevecht de demonenkoning Ravana

De onpersoonlijke god Brahmā, de abstracte idee van het brahman, was klaarblijkelijk alleen te bevatten voor geleerden, of, en dat is vrijwel zeker eerder het geval, vertegenwoordigde een leerstelling die tot de geheime kennis van de brahmanen werd gerekend. Theologie werd niet in leer- of studieboeken aan gans het volk gepresenteerd, maar via heldendichten als het Mahābhārata en het Ramayana. In de praktijk is het abstracte denkbeeld van het brahman niet het existentieel paradigma dat door de leermeesters zorgvuldig is onderwezen. Na de Veda's, het Ramayana en het Mahābhārata werd het kennelijk tijd om het geloof in een god juist meer te personifiëren.

De Bhagavad Gītā vertegenwoordigt zodoende het streven om alle bestaande goden samen te nemen in de godheid Krsna, Visnu als samenvattende god van de trimūrti, en om de adoratie van die god in een cultus van persoonsverheerlijking gestalte te geven.

Arjuna is angstig bang geworden door wat hij heeft gezien. Hij ziet Krsna met oneindig veel vormen die zich naar alle kanten met armen, buiken en gezichten manifesteert. Hij zegt de heer van het al, de gestalte van het al te zien, met een massa energie als een zon van vlamvend vuur, waar hij maar moeilijk naar kan kijken. Hij krijgt de indruk dat hij kijkt naar de eeuwige persoon die een oneindige kracht heeft en waarvan de drie werelden beven.

De oude goden en de wijzen gaan in hem, Krsna bevreesd met een eerbiedige houding lovend. Iedereen is verbijsterd om zijn grote gestalte met gloeiende ogen en opengesperde mond met verschrikkelijke slag tanden. Terwijl Arjuna hiertegen nergens bescherming kan vinden ziet hij de vuren van het einde der tijden. De helden der aarde storten zich in de vlamvende monden van Krsna die hen gulzig met vlamvende kaken verscheurend vernietigt. De god Krsna vult de hele wereld met zijn gloed en vernietigt die wereld met zijn vreselijke stralen.

Wat Arjuna precies ziet wordt wellicht iets duidelijker wanneer men zich realiseert hoe de Hindoe-iconografie vorm krijgt. Een leger gevaarlijke tegenstanders dat beschikt over een veelheid aan wapens, wordt voorgesteld in de persoon van de leider of de kampioen van dat leger uitgerust met vele armen. In elk van de armen en in de handen wordt een van de wapens gepresenteerd. Het lichaam heeft vaak vele hoofden, die elk een vorm van angst moeten veroorzaken. Een van de bekendste voorbeelden hiervan, maar niet de enige, is de beeltenis van de demonenkoning Ravana uit het Ramayana. Arjuna beschrijft zijn

visioen van Krsna op een manier die hieraan doet denken - met vele armen, buiken en gezichten in een vorm die zich naar alle kanten uitstrekt. Deze iconografie sluit aan bij wat bekend is bij de lezers van de Bhagavad Gītā, zodat zij zich een voor hen begrijpelijk beeld kunnen vormen bij het visioen van Arjuna.

Arjuna is bang, omdat hij het niet begrijpt wat hij ziet en hij vraagt Krsna hem genadig te zijn, ook omdat hij hem misschien ooit onbedoeld kan hebben bespot of niet correct hebben bejegend wanneer hij zich ontspande. Hij vraagt Krsna daar vergeving voor, evenals voor de onbezonnen aanspreking die hij Krsna deed toen hij hem uit affectie, of misschien wel achteloosheid, ooit vriend heeft

genoemd. Arjuna werpt zich ter aarde en vraagt de godheid om genade en om geduld met hem te hebben. Arjuna's hart bonkt van angst.

Arjuna heeft iets onmetelijks gezien, zeker iets dat hij zich voordien niet kon voorstellen. Hij heeft gezien hoe alle oude goden, wijzen en helden zich ofwel aan Krsna onderwierpen en in hem gingen, ofwel door hem werden vernietigd. Hij ziet een monsterlijke afrekening en het einde der tijden waarin de aarde verzengd wordt, op een wijze die bijna moderne kennis veronderstelt - waarbij de zon op het einde van zijn leven als rode reus de aarde verzwelgt. Een vernietiging van de aarde ditmaal door vuur, een einde der tijden dat in meerdere oude bronnen te vinden is - een tweede vernietiging, na de eerste vernietiging door water, de zondvloed.

Wanneer Krsna op Arjuna's niet begrijpen van het visioen hem zegt dat hij de aloude tijd is, is het beeld compleet. Arjuna is in een soort voorprojectie getuige van het einde der tijden, het einde van de tijdelijkheid, het einde van de fysieke werkelijkheid. De god Krsna is zelf die tijdelijkheid en wat Arjuna lijkt te zien, is het imploderen van het universum - de big crunch, zoals die er volgens sommige wetenschappers zal zijn. Het moment waarop het materieel universum aangezogen wordt door het ultieme grootste zwarte gat waar alle

De demonenkoning Ravana

zwaartekracht zich uiteindelijk verzamelt, -waar alles de laatste poging doet de lichtsnelheid te bereiken⁶⁰⁾, waar in vurige en vlamme gebeurtenissen al dat in de tijd bestaat zich verzamelt, wijzen en demonen. Zoals de veelarmige veelbuikige Krsna een voor de mens van tweeduizend jaar geleden begrijpbare iconografie is, is het zwarte gat dat voor de moderne mens.

We zien Arjuna's angst, de angst van ieder mens, de onzekere angstdroom van de mensheid, wellicht zelfs de fundamentele angst voor het bestaan. Arjuna ziet zijn godheid gefilterd door die angsten op kosmische schaal. Daardoor wordt Krsna's verschijning als een angstaanjagende angstdroom, als een waanvoorstelling van het weerzinwekkende. Krsna laat dit tegelijk zo begaan, want zo wordt hij gevreesd. Hij staat toe dat Arjuna er zich voor schaamt en zelfs bang is dat hij de god ooit vriend heeft genoemd - er wordt een gedecideerde plechtige afstand gecreëerd. Zo wordt Krsna door Arjuna en de mensheid nu gezien, zo moet de mens Krsna zien, als de hoogste die aanbeden moet worden, want anders.

Alleen al omdat Krsna zichzelf de tijd noemt, kan hij niet het brahman zijn, het principe achter de schepping - niet die van de fysieke wereld, maar de schepping van de wereld van oorsprong. Krsna is de god van het materieel universum, Luciwher.

De discipline van de zichtbaren

Onderzoek en beschouwing van hoofdstuk 12

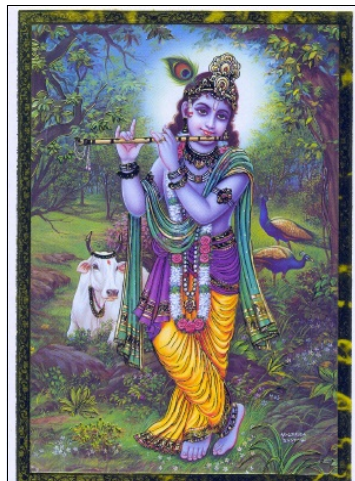
Opnieuw een vraag van Arjuna voor Krsna aan het begin van het twaalfde hoofdstuk. Hij wil weten wie de besten zijn, zij die Krsna vereren of zij die het onvergankelijke ongemanifesteerde, Brahmā of het Brahman, in ere houden. Krsna beschouwt zij die zich richten op Hem als de besten, maar hij heeft een aantal adviezen voor hen die het onpersoonlijk Brahman blijven volgen.

Ook zij die zich wijden aan het Brahman bereiken Krsna, zegt hij, hoewel de inspanningen dan groter zullen zijn. Immers, zij die zich op Krsna richten worden direct uit de oceaan van de kringloop van de dood verlost. Echter, wanneer je niet toe in staat bent je volledig op Krsna te richten, dan kan het beoefenen van de *discipline* gericht op Krsna volstaan. Mocht ook dit niet tot je mogelijkheden behoren, zorg er dan

⁶⁰⁾ Zie "de tijdmachine" in boek 3, specifiek daarin de laatste twee pagina's.

voor dat al je handelen in dienst staat van Krsna. Wanneer je ook dit niet kunt, zorg er dan op z'n minst voor dat je jezelf beheerst en afziet van het resultaat van al het handelen.

Die oefening is het minste dat verwacht kan worden, maar beter is het te handelen uit kennis, terwijl het mediteren daar weer superieur aan is,

Krsna, de god van de *Bhakti*

hetgeen in kwaliteit alleen wordt overstegen door het onthecht handelen, want daarop volgt onmiddellijke vrede. Iemand die in vrede is, kent geen negatieve gevoelens en is gelijkmatig van aard. "Wie mij in liefde vereert, is Mij dierbaar" (vers 16, 17 en 19).

Krsna betoogt dat het in feite niet uitmaakt wat je doet, zolang je wat je doet maar in zijn teken stelt - je zult dan uiteindelijk en hoe dan ook bij hem terecht komen. Iets anders doen dan te leven in het teken van Krsna is in wezen zinloos, want voor belichaamden is het ongemanifesteerde schier onmogelijk te bereiken, stelt Krsna in vers vijf.

Wanneer het ongemanifesteerde de scheppende kracht is die alles wat bestaat in leven heeft geroepen -men kan dit het Brahman noemen, maar hoeft niet noodzakelijkerwijs deze naam te hebben-, dan stelt Krsna dat hij het ongemanifesteerde niet is. Hij is de scheppende kracht van het gemanifesteerde - het is Krsna zelf die de indeling tussen het ongemanifesteerde en hemzelf maakt, waaruit de gevolgtrekking voortvloeit dat Krsna het gemanifesteerde is, datgene wat kan worden waargenomen.

Krsna belooft bevrijding uit samsara wanneer je je richt op de discipline in het waarneembare en hij onderscheidt een aantal niveaus waarop je dat kunt doen. Door alle gedachten en handelingen in het teken van Krsna te plaatsen kan men echter in het geheel niet loskomen van het waarneembare, het fysieke bestaan - Krsna is immers het gemanifesteerde. Men blijft juist een leven lang ronddraaien in de cirkel van wat fysiek haalbaar is, samsara, terwijl in het onfysieke zoveel meer te vinden is.

Wie blijft ijsberen in de gang van het fysieke zal nooit de deur naar het onfysieke openen. Het is juist die deur die men moet openen om de reis

in het innerlijk, het onfysieke, te beginnen. Krsna vraagt tot driemaal toe in dit hoofdstuk hem in liefde te vereren, maar vertelt er niet bij wat liefde is. Dat kan Krsna ook niet weten als heer van het fysieke, want ook hem ontbeert de liefde - de liefde die bestaat in het oorspronkelijke, het onfysieke bestaan. De liefde wordt pas gevonden, geheel persoonlijk, wanneer men de reis in het innerlijk maakt. Een reis die door de adviezen van Krsna juist verhinderd wordt.

De ordening der kosmos

Onderzoek en beschouwing van de hoofdstukken 13 tot en met 18

Het onpersoonlijk goddelijk principe van de Upanisaden wordt in de Bhagavad Gītā vervangen door het geloof in een persoonlijke God. Krsna is de hoogste god in de Bhagavad Gītā, maar ook andere goden kunnen met dezelfde toewijding vereerd worden. Bhakti, liefdevolle overgave, is volgens de Bhagavad Gītā de nieuwe weg tot verlossing.

In vooral de laatste zes hoofdstukken van de Bhagavad Gītā worden veel ideeën van Sāmkhyayoga toegepast. Sāmkhya is een filosofische school -een van de zes orthodoxe systemen, dharshans, binnen de Vedische traditie- die zijn oorsprong vond in de vijfde en vierde eeuw vce en waarvan gezegd wordt dat die gesticht werd door Maharishi Kapila. Traditionele bronnen binnen het Hindoeïsme beschrijven Kapila als een afstammeling van Manu, kleinkind van Brahma en avatar van Visnu. Hij leefde vóór Siddharta Gautama - de Boeddha, vijfde eeuw vce. Er zijn geen geschriften bekend die rechtstreeks aan Kapila zijn toe te schrijven. Sāmkhya is een dualistisch filosofie: de wereld is er een van tegenstrijdigheden zoals het mannelijke en het vrouwelijke, licht en donker. Het dualisme uit zich met name in de tweedeling natuur en geest.

Sāmkhyayoga deelt de schepping dan ook in in het prakrti en het purusa. Het prakrti is het principe van de natuur, de wereld, het universum, terwijl het purusa, vrede en heelheid, juist de ziel van alles is. Doel van Sāmkhya is het komen tot het inzicht, jñāna, dat purusa eeuwig en vrij is en los van de natuur. Eenheid van lichaam en geest, zoals de mens die ervaart, is slechts schijn - het is juist deze illusie die het lijden voortbrengt.

In het dertiende hoofdstuk vraagt Krsna de mens na te denken over zichzelf. Krsna spreekt over de zintuigen en hoe die een mens, het zelf,

kunnen beïnvloeden, ook op een ongunstige manier. Op wat de zintuigen het lichaam binnen brengen moet de mens *de ware kennis* toepassen. Krsna noemt bescheidenheid en eerlijkheid als onderdelen daarvan, maar vat ze alle in vers 9 en 10 samen door het woord standvastigheid en een niet aflatende devotie gericht op Hem. Hierdoor zal men geen onderscheid meer maken tussen gewenste en ongewenste gebeurtenissen. Wie de ware kennis toepast, zal merken dat al het andere onwetendheid is.

Krsna gaat dan verder met een beschrijving van wat het Brahman is en hij put zich uit in het samenbrengen van tegenstellingen. Het Brahman is onverdeeld en schijnbaar verdeeld in de wezens, hij is buiten en in alle wezens en lijkt de eigenschappen van alle zintuigen te bezitten, terwijl het Brahman tegelijk vrij is van alle zintuigen. Het Brahman heeft aan alle kanten handen en voeten, ogen, oren, hoofden en gezichten, het is kortom overal en doordringt alles. Hij houdt alle wezens in stand, vernietigt ze en herschept ze weer. Van het licht is hij het licht voorbij de duisternis.

Gehechtheid aan datgene dat zijn oorsprong vindt in het fysieke bestaan is de oorzaak van iemands geboorten in goede of slechte vormen in dat fysieke bestaan, aldus Krsna. "Sommigen zien door meditatie in *hun* zelf het Zelf door zichzelf. Anderen door de discipline van inzicht en weer anderen door de discipline van het *onthecht* handelen. Maar anderen die dit niet weten, horen erover van anderen en achten dit dan hoog. Ook zij ontsnappen aan de dood, vanwege hun toewijding aan deze overlevering" (verzen 24 en 25). Er zijn dus meerdere wegen om het fysieke te ontsnappen.

Dit hoofdstuk is met name bedoeld om uit te leggen wat het verschil is tussen het zelf en het Zelf. Maar ook dat de mens in de fysieke wereld een keuze heeft dat te doen dat hem dichterbij het Brahman brengt of daar verder vanaf, of, zoals al eerder duidelijk werd, wat hem een eeuwige dood doet sterven. Dat laatste zal geen effect hebben op het Brahman, omdat alle soorten handelingen door de natuur, het praktri, worden verricht en niet door het hogere, het purusa. Zoals de zon die de hele wereld verlicht niet verandert door wat er aarde gebeurt.

Krsna zegt dat door te mediteren je jezelf kunt kennen en dat zo je zelf een middel wordt om het Zelf te kennen. Met andere woorden, je gebruikt wie je bent in het fysieke bestaan als opstap om het hogere bestaan te ontdekken door meditatie. De meditatie heeft alleen dan zin, zegt Krsna, wanneer dat gebeurt middels de discipline van het inzicht,

oftewel middels de Sāmkhyayoga. Terwijl het onthecht handelen het summum is van de wijze van bestaan in het fysieke, kan een mens ook van dit alles geen enkele weet hebben en louter de devotie aan Krsna praktiseren, om zo aan de eeuwige dood te ontsnappen.

Als een patriarch beoogt Krsna al wat de mens beweegt te bestieren om die zo af te schermen van het verkeerde. Zelfs het moment waarop Krsna propageert de reis in het innerlijk aan te vangen, dan nog wordt die innerlijke zoektocht gestructureerd door de wijze en het doel van het mediteren vast te omschrijven en te bepalen -op zoek naar de liefde die deze fysieke wereld ontbeert, wordt de mens zijn persoonlijk initiatief ontnomen, wordt effectief hem het begin van zijn reis ontnomen-. Krsna wil het doel van de innerlijke reis zeker stellen, voordat de reis een aanvang neemt.

De god Krsna verandert gaandeweg het hoofdstuk het abstracte begrip van het Brahman in een hij, in een personificatie, een persoon. Hij is in

Krsna, personificatie van de trimūrti

alles en Hij is buiten alles. Hij houdt alles in stand, Hij vernietigt alles en Hij doet alles weer tot leven komen. Die Hij is bezorgd, misschien wel bang, dat de innerlijke reis van de mens in een vrije meditatie iets anders oplevert dan wat Hij als uitkomst wenselijk acht. Hij wil dat de mens Hem als god blijft zien. Dit hoofdstuk heeft geen ander doel dan de mens een gekleurde bril op te zetten, Krsna's bril, om zo de mens er toe te brengen het Brahman en zichzelf op een bepaalde manier te zien.

De drie eigenschappen die toegemeten zijn aan het lichamelijke, vormen het onderwerp van het veertiende hoofdstuk. *Goedheid*, *hartstocht* en *duisternis* zijn die drie natuurlijke eigenschappen, prakti, die de onvergankelijke belichaamde ziel aan het lichaam binden. Goedheid doet de mens in het fysieke leven gehecht zijn aan geluk en hartstocht aan handelen. De duisternis zorgt voor het versluieren van de kennis die een mens kan hebben en bindt de mens in nalatigheid, verzuim.

Wanneer de ziel bij het sterven van het lichaam bevrijd wordt uit het lichaam en die ziel in het leven goedheid als dominant aspect kende,

dan zal die ziel de werelden bereiken van hen die het hoogste kennen. Was het dominant aspect tijdens het leven de hartstocht, dan zal die ziel wedergeboren worden onder hen die gehecht zijn aan het handelen. De ziel in het vlees die zich liet beheersen door de duisternis, zal terugkeren in het fysieke in de baarmoeder van een verdwaasde.

Goedheid leidt in het fysieke leven tot kennis en juist handelen en resulteert in een hogere wedergeboorte. De hartstocht leidt in het leven tot hebzucht en tot lijden en resulteert in wedergeboorte op een vergelijkbaar niveau. De duisternis leidt tot nalatigheid, verblindheid en onwetendheid en resulteert in wedergeboorte op een lager niveau. Wie de drie eigenschappen alle heeft overstegen, is bevrijd -uit samsara- en bereikt onsterfelijkheid.

Nadat Krsna dit heeft uitgelegd, stelt Arjuna een vraag - een heel menselijke vraag van een kwaliteit zoals hij die ook in hoofdstuk twee naar voren bracht. Hij wil weten welke kenmerken iemand heeft die de drie eigenschappen heeft overstegen. Hoe hij deze drie eigenschappen heeft overstegen en wat voor een leven die leidt.

Krsna antwoordt dat zo'n persoon standvastig en onaangeroerd is, iemand die slechts *constateert*. De eigenschappen zijn immers actief in het praktri en zijn geen eigenheden van de ziel. Voor wie het aangename en het onaangename gelijk zijn, zegt Krsna, van zo iemand zegt men dat hij de eigenschappen heeft overstegen. Wie Mij dient met onwankelbare devotie, heeft de eigenschappen overstegen, eindigt Krsna.

Het is van alle tijden en daardoor hoogstwaarschijnlijk waar en ook wijs, er naar te streven materiële zaken in het leven niet de dominante invloedsfactor te laten zijn. Het vermogen na te denken en naar onszelf te kijken is precies dat wat ons, voor zover wij weten, onderscheidt van de dieren op deze planeet. De nadenkende, de filosoferende mens heeft het stoffelijke welvaren -enkele roemrijke uitzonderingen daargelaten- altijd op een lagere trede gezet dan het geestelijk welbevinden. Op zich houdt dit ook een oordeel in ten opzichte van hen, arm of rijk, die het in de dagelijkse praktijk gewichtig vinden te voorzien in de dagelijkse fysieke basisnaden - eten, warmte en beschutting.

De drie natuurlijke eigenschappen die Krsna noemt, zijn behalve welgekozen daarnaast ook visionair verkokerd en tijdgebonden. Hartstocht kent ook zijn positieve, een creatieve uitleg. Het is inderdaad zo dat de kwaliteit van hartstocht vaak voorkomt in combinatie met een fysiek doel, zoals bijvoorbeeld een topsporter die kent. Sport is

algemeen gesproken gezond voor een mens, want de lichamelijke oefening zorgt voor soepel lopende processen in het lijf en voor voorkomen of terugdringing van kwalen die met ouderdom worden geassocieerd. De topsporter daarentegen is gespitst op het opzoeken van de grenzen van het lichamelijke en stelt zijn geestelijk welbevinden daarvan in dienst. Velen raken verslaafd aan discipline en geldingsdrang en zoeken na hun topsportcarrière hetzelfde, maar op een ander en minder fysiek inspannend vlak. Er is dus iets te zeggen voor het plaatsen van een vraagteken bij de waarde van hartstocht, zoals Krsna dat doet. Niet voor niets levert het in zijn ogen geen negatief noch positief karma op.

Anderzijds, het is prettig een standvastig mens te zijn, met een gelijkmatig humeur, die zich niet door alles zomaar laat beïnvloeden, onaangeroerd is en die wat in het leven op hem afkomt opneemt in constaterende zin als antipode van in oordelende zin - het is prettig om zo'n persoon in je nabijheid te hebben. Maar niet altijd. De mens die op zo'n manier standvastig is, onaangeroerd en slechts constateert, laat alles in het fysieke leven aan zich voorbijgaan en kent geen verontwaardiging wanneer de prijs van brood omhoog schiet, wanneer mensenrechten worden geschonden, wanneer de zee wordt leeggevist, wanneer de achtertuin vol giftig afval wordt gestort.

De wijsheid van dit hoofdstuk is vervat in de idealen die er in naar voren komen. Het ware inderdaad beter voor de mens en de mensheid wanneer ieder zich meer aantrok van de voorbeeldige standvastigheid, eerder het leven beschouwde in constaterende zin en niet altijd meteen klaarstond met een oordeel. Het menen beter te menen mondt meestal uit in oorlog en vernietiging, in pijn en leed. De competitiedrang leidt tot vermorzeling, tot veronachtzaming van het zelfbeschikkingsrecht van ieder mens. De hartstocht kent zijn nuttige effecten, ook in de vorm van drang op zoek te gaan naar de paden in het innerlijk. Een mens wordt er echter hoogstwaarschijnlijk gelukkiger, tevredener van wanneer hij zijn hartstocht in schrijdend inzicht vormgeeft. Er is, welke naam er ook aan gegeven wordt, slechts een manier voor een mens om zijn hartstocht naar beste inzicht vorm te geven.

Naast hartstocht noemt Krsna de goedheid en de duisternis, hoewel deze twee begrippen niet zo worden uitgewerkt als zijn beschouwing van de door hem gepercipieerde negatieve, of dan in ieder geval neutrale aspecten van de hartstocht. Goedheid doet de mens gehecht zijn aan geluk, maar dit eenmaal overkomen werkt het verlichtend en gezond makend, het maakt de mensenziel verlangend naar kennis.

Duisternis daarentegen vloeit voor uit onwetendheid en brengt de mens tot nalatigheid, traagheid en slaap. Onwetendheid brengt duisternis voort, en duisternis brengt meer onwetendheid voort. Deze twee eigenschappen in de mens leveren beide uitersten op. De duisternis levert negatief karma op, goedheid -of verlichtheid- levert juist positief karma op, zelfs bevrijding uit de cirkelgang.

Wanneer men uit wat Krsna hierover zegt kan begrijpen dat elk mens de dure plicht heeft zichzelf op te voeden, dan lijkt de wijsheid van Krsna's woorden teruggewonnen. Begrippen als goedheid en duisternis doen achterhaald aan in die zin dat zij niet meer worden begrepen zonder een noodgedwongen beroep te doen op mummelende schriftgeleerden. Opvoeden kan dan het best in de ruimste zin worden opgevat. Het gaat om zowel de houding in relatie tot de buitenwereld, als om die in relatie tot de innerlijke wereld. Het gaat zowel om het luisteren naar wijze mensen, het lezen van geleerde teksten via welk medium dan ook, als om het luisteren -doorvoelen en doordenken- naar zichzelf. Het gaat vooral ook -om te beginnen- om het zichzelf de gereedschappen in handen geven dit te kunnen doen.

Wie jong is denkt het eeuwige leven te hebben, wie oud is denkt het eeuwige leven te bereiken. Wie jong is zoekt zijn doel en lijkt voor de oudere vaak een ongeleid projectiel. Voor de jongere lijkt de ouderdom gepaard te gaan met gebrek aan initiatief en stilstand. Beide zijn fases in het leven die elkaar nodig hebben. Als jongeling ben je vol energie en hartstochtelijk op zoek. Wie in die zoektocht echter niet ook op zoek gaat naar kennis en educatie mist op gegeven moment de koppeling naar de volgende levensfase en is tot het moment van herbezinning gedoemd het leven door te brengen als op een puberfeest om uiteindelijk op de bank voor de tv terecht te komen. Dat leidt tot een leven van teleurstelling en vertegenwoordigt de moeilijkste weg om de deur van het innerlijk te vinden. Men houdt de massa niet voor niets het liefst onder de duim met brood en spelen. Er is niets tegen om jong te zijn en een ongeleid projectiel te lijken en er is alles voor te zeggen het doel voor ogen te krijgen en daar beheerst op af te gaan. Het is een kwestie van jezelf opvoeden -hoe doe je dat?- hoe die weg verloopt.

Krsna heeft zijn wijsheid naar voren gebracht en die wijsheid kan nog steeds van nut zijn, wanneer we ons realiseren dat hij een terminologie hanteert en dus een waardesysteem vertegenwoordigt die zijn oorsprong voor de huidige jaartelling heeft. Daarom hoeven zijn woorden nog niet verworpen te worden, maar heeft ieder mens wel de verlichte verantwoordelijkheid, de zelfopvoedplicht Krsna's woorden

binnen zijn eigen leven te begrijpen. Krsna vertelt de lezer wijsheid en ook achterhaalde wijsheid - achterhaald in die zin dat elk mens persoonlijk een moderne vertaalslag zal moeten maken om de woorden van Krsna nog te kunnen begrijpen. Krsna vertelt wijsheid, ook achterhaalde wijsheid, maar ook misleidende wijsheid - misleidend, zoals een goochelaar dat doet die de aandacht naar een voorwerp of een handeling toe leidt om iets anders te verbergen. Krsna misleid met straf en beloning, met negatief, neutraal en positief karma en de bijbehorende vormen van reïncarnatie. Krsna doet dat met een bepaald doel, om de mensenziel bij hem te houden. Krsna zelf is juist niet standvastig, onaangeroerd, constaterend en hij zal hen vernietigen -hoe hartstochtelijk- die niet aan zijn wetten beantwoorden. Hij oordeelt en dat is precies wat een god niet behoort te doen.

Wanneer men het korte vijftiende hoofdstuk beschouwt lijkt het, zij het maar even, dat Krsna zich daadwerkelijk als de hoogste presenteert, wanneer hij in vers 6 en 7 zegt, dat zijn eeuwige plaats niet door de zon wordt verlicht, noch door de maan en dat zij die deze plaats bereiken niet terugkeren -in het stoffelijk bestaan-. Slechts een deel van Krsna, zegt hij, is in de wereld der levenden de eeuwige individuele ziel geworden die het zesde zintuig, het denken, aanstuurt.

Men kan de tekst interpretern als zou Krsna de god zijn die niet van deze wereld is, maar van de wereld van oorsprong - de wereld waar elke ziel vandaan komt en weer naar terugkeert. Deze twee verzen kunnen ook begrepen worden als, Krsna die voor alle zielen staat die vanuit het oorspronkelijk bestaan vorm in de materiële wereld hebben aangenomen. Volgens dat tweede inzicht kan Krsna niemand anders zijn dan de god van het universum van incarnatie. Daarnaast blijft het waar dat in Krsna's wereld van herkomst het niet de zon noch de maan is die verlicht en dat geen enkele ziel van daaruit nogmaals zal incarneren - maar dat geldt voor ons allemaal.

Dat Krsna niet de creator van het universum van oorsprong is, maar de god van het fysieke universum -volgens de tweede interpretatie die hiervoor werd geboden-, wordt duidelijk uit de verzen 12 tot en met 15 waarin Krsna zichzelf beschrijft als Hij die de aarde heeft doordrongen, die de wezens onderhoudt door Zijn energie en dat hij in ieders hart is binnengegaan. Krsna noemt deze kennis zijn meest geheime leer. Krsna

is als Luciwher, de god van dit universum en de mens is onderdeel van Krsna. De mens is als Krsna, hoewel de mens dat nog moet gaan beseffen - dat is de nog geheime leer.

De mens heeft een lange weg af te leggen, voordat hij begrijpt dat de overgave aan Krsna de overgave aan een god is die zijn creator als bezielde mens is, maar niet de creator van zijn ziel. Er is een heel mensenleven mee gemoeid de lange weg van de worsteling stap voor stap af te leggen -cerebraal of emotioneel, basaal of scherpzinnig-. Een lange weg waarvan het waarom in het fysieke leven niet begrepen kan worden, tenzij men afdaalt in het innerlijk. Dan ziet men dat niet de oplossing van de worsteling, maar de worsteling zelf het doel is. Dat niet de oplossing van de worsteling, maar de acceptatie van de worsteling naar de ontdekking van de liefde leidt. Een ontdekking die Krsna poogt te verhinderen door devotie aan hem in deze wereld te eisen.

Het is Krsna zelf die in dit hoofdstuk duidelijker dan waar dan ook in de Bhagavad Gītā zegt dat niet hij maar de creator van zijn ziel de 'hoogste' is en dat hij die hoogste niet is - maar de heerser van het materieel universum. Krsna is vanuit het bestaan waar het niet de zon is die verlicht in het fysiek bestaan gekomen om zijn geïncarneerde volk in zijn teken te stellen door van hen hun devotie te eisen. Dat Krsna deze kennis geheim houdt vergroot de lijdensweg van de mens, een lijdensweg die alleen tot oplossing kan komen door de ontdekking van de innerlijke liefde die de weg naar huis plaveit.

Het zestiende hoofdstuk wijst de weg naar de hel. Krsna geeft een schets van de eigenschappen die men heeft wanneer men klaar is de weg naar het goddelijk bestaan op te gaan. Zo wordt een contrast geschapen met de eigenschappen die leiden naar de hel. Een van die eigenschappen is het ontkennen van het bestaan van een schepper. Dit standpunt is kenmerkend voor hen met een gering verstand, zegt Krsna, en de ondergang van de wereld wordt er door bevorderd. Die ondergang is geen fysieke ondergang in de zin van het in vuur en vernietiging dematerialiseren van het tastbaar universum, maar een morele ondergang van hen die terechtkomen in poel des verderfs waar god noch gebod wordt nagevolgd.

Zij die door ontkenning elke band doorsnijden met het goddelijke, maar ook zij die inhalig zijn, constant uit zijn op het bevredigen van materiële lusten en onwaarachtig zijn, vervallen in een demonisch bestaan. Het is opvallend dat Krsna decreteert dat hij deze weerspanningen in de

kringloop van wedergeboorten steeds weer in een demonische bestaansvorm terugwerpt, niet in staat Krsna te bereiken. Zij komen bij de drievoudige deur naar de hel, de duisternis en de vernietiging van de ziel. Men kan nog afstand doen van de drievoudigheid -begeerte, woede en hebzucht- als de wetten, de dharmasāstra's, in deze wereld worden nageleefd.

Wat kan Krsna's motivatie zijn de zielen die een demonisch bestaan leven steeds weer in de kringloop van onreine demonie terug te werpen? Waarom wordt de bevrijding alleen gegund aan hen die zich overgeven aan Krsna en niet aan hen die hem ontkennen? Dat Krsna de bevrijding uit samsara onthoudt aan hen die demonisch en onrein zijn, en zelfs zijn bestaan ontkennen, lijkt paradoxaal. Immers zij die de schepper ontkennen zullen evenmin op zoek en gaan naar de liefde die is gehuisvest aan de innerlijke weg, een zoektocht die Krsna steeds heeft proberen te voorkomen.

Het antwoord op de vragen en de paradox is te vinden in de laatste twee verzen, waarin benadrukt wordt dat het noodzakelijk is zich te houden aan de voorschriften van de dharmā, de leefregels volgens Krsna. Krsna is immers de avatar van Visnu die op aarde is gekomen de mens aan te sporen volgens de regels van de dharmā te leven.

Door te reageren op de onreinen op een wijze die geen mededogen vertoont, lijkt Krsna zelf behept met begeerte, verlangend dat zonder uitzondering alle zielen zich aan hem overgeven. Behept met woede, want als wraakzuchtig heerser wenst hij de dissidente zielen te vernietigen. Behept met hebzucht, want onbaatzuchtigheid is het tegenovergestelde van zijn merkteken waaronder ieder Zijn regels moet naleven.

Omdat op een enkel punt het voorgaande voor Arjuna nog niet duidelijk genoeg was, stelt hij aan het begin van het zeventiende hoofdstuk opnieuw een vraag. Hij vraagt wat de plaats is van iemand die niet leeft volgens de dharmā, maar die wel oprecht offert. Krsna antwoordt dat ieder mens is zoals zijn geloof is, hij wordt erdoor gevormd. Mensen die in waarheid leven vereren goden, zij die van hartstocht zijn vervuld vereren demonen en zij die in duisternis leven vereren kwade geesten.

Na een beschouwing te hebben gegeven over voedsel en welk voedsel past bij hen die de goden vereren, komt Krsna in vers 13 tot de kern van zijn antwoord. Hij stelt dat een offer dat niet volgens de voorschriften van de wet wordt gebracht, een offer is dat past bij de duisternis. Krsna doelt op de voorschriften van duizenden jaren her

afkomstig van de Euraziatische steppen die hun neerslag vinden in de Veda's. Offeren moest gebeuren volgens welomschreven rituele handelingen. Zij die deze rituelen respecteerden en toepasten noemden zich *Arya*, Ariër. Wie niet offert volgens deze millenniaoude voorschriften, wandelt in duisternis, in onwetendheid.

In de rest van het hoofdstuk brengt Krsna nuance aan in die oeroude geloofsrituelen. Hij onderscheidt de ascese van het lichaam, de ascese van het woord en de ascese van de geest. Deze drievoudige ascese wordt gepraktiseerd door mensen die gedisciplineerd zijn, niet naar resultaat van hun handelen streven en die het hoogste geloof zoeken. Elke andere vorm van ascese hoort bij hartstocht of bij duisternis. Er zijn ook manieren van offeren die bij waarheid, of bij hartstocht, of bij duisternis passen.

De Arische stammen die van de steppen India binnentrokken leefden volgens gebruiken, binnen een cultuur waarin de tweedeling en de driedeling geheel verweven waren met de dagelijkse praktijk. Wie *niet* volgens de traditie offerde, leefde een doelloos leven, zowel in deze wereld als in een volgend leven. Wie *wel* volgens de traditie offerde, leefde een heilzaam leven. Een mens kan zijn leven in waarheid, hartstocht of duisternis leven. Wie in waarheid leeft kende de ascese van lichaam, woord en geest. De drievoudige ascese kent zijn tegenbeeld in de drievoudige deur naar de hel - steeds een tweedeling met een interne driedeling. De drievoudige aanduiding van het Brahman is volgens de traditie, Om, Tat, Sat. Wie zonder geloof is, is Asat.

De twee- en de driedeling zijn zo oud, dat niemand zich meer weet te herinneren waar die vandaan komen en waarom niet voor bijvoorbeeld voor de vierdeling, naar de windstreken, is gekozen. Krsna's onderscheidingen komen voort uit een lijn van zeer oude tradities die hij in de Bhagavad Gītā doortrekt. Een lijn die daarna nog veel verder is doorgetrokken toen de stammen van de Euraziatische steppen niet alleen India veroverden, maar ook Europa en daarna door kolonisatie de wereld.

De Veda's hebben zich echter alleen in India kunnen handhaven. De Noord-Europese goden van ondermeer de Kelten en Germanen, en het zuidelijke Grieks-Romeinse pantheon, alle in essentie afkomstig van de gemeenschappelijke voorouders op de steppen, zijn uiteindelijk overheerst door de Semitische god van de Joden, Christenen en Moslims. Maar de twee- en driedeling bleef.

De indeling die Krsna geeft in zijn onderscheid van drie soorten geloof werkt twee kanten op. Enerzijds bieden alle voorschriften en rituelen

een houvast voor hen die onervaren, onzeker of zoekende zijn. Anderzijds zijn de voorschriften een adequaat middel de knoet te halen over hen die afwijzen, alternatieven vinden, of vrijdenken. Rituelen en voorschriften brengen -elke organisatievorm brengt- altijd een tweedeling aan in wij en zij. Men moet zich dan ook afvragen wat het nut is van organiseren, wie er belang heeft bij het strak structureren.

Als Arjuna goed heeft geluisterd, dan heeft hij een duidelijk geformuleerd antwoord gehoord. Je kunt nog zulke volgens jou goede bedoelingen hebben, als je niet je geloof beleid zoals de regels van de dharma dat voorschrijven, dan ben je verloren. De vraag ligt vervolgens voor de hand, welke god verliest er nu mensen, zielen? Het antwoord ligt net zo voor de hand, alleen die god die bang is zielen te verliezen.

In het achttiende hoofdstuk wordt een overzicht gepresenteerd van al het voorafgaande in een kort overzicht van wat Sāmkhyayoga is. Het hoofdstuk begint met Arjuna's vraag aan Krsna naar het verschil tussen verzaking en onthechting. Krsna antwoordt dat verzaken het nalaten van handelen is, terwijl onthechting het afzien van het resultaat van handelen is; welk handelen dan ook. In essentie is hiermee het verschil tussen het oude, de Upanisaden, en het nieuwe, de Bhagavad Gītā, benoemd. Verzaken is een daad van duisternis, volgens Krsna, terwijl onthecht zijn een staat van waarheid is. Een belichaamd wezen kan niet helemaal afzien van handelen, maar wie afziet van de resultaten van het handelen is een onthecht persoon.

Krsna vertelt dan over de vijf aspecten die betrekking hebben op de uitvoering van het handelen: lichamelijkheid, de handelende persoon, middelen tot handelen, manieren van handelen en het lot. Er zijn drie aspecten die nopen tot handelen: kennis, het object van de kennis en degene die kent. Het handelen zelf is onder te verdelen in drie componenten: middel, handeling en handelende persoon. Op kennis, handelen, onthechting, intelligentie, standvastigheid en geluk, is de drievoudige weg van waarheid, hartstocht en duisternis van toepassing. Tenslotte heeft iedere kaste een eigen karakteristiek van handelen, aldus Krsna.

Wie deze uitputtende indelingen van de god Krsna beschouwt, zal voor zichzelf moeten uitmaken of hier sprake is van een analyse van de maatschappij ten tijde van het ontstaan van de Gītā. Of wellicht van een fijnmazige psycho-sociale analyse van dé mens die vervolgens gestalte krijgt in voorschriften, verwachtingen en wenselijkheden. Het kan ook de neerslag van de beraadslagingen van oude wijsgeren zijn die

uitmondt in een verstikkende overregulering. Beschouw ook de mogelijkheid dat hier wellicht sprake is van een optelsom of een mengvorm van deze drie vormen van beschouwen van mens en wereld tezamen - en er zijn misschien wel meer aspecten en invalshoeken. De ene analyse is meer op het politieke aspect gericht, terwijl de andere meer op het individu is geconcentreerd. De derde interpretatie gaat er vanuit dat hier sprake is van een zoveel mogelijk omvattend systeem voor materiële en geestelijke dictatuur. Sāmkhya is in ieder geval een filosofisch systeem dat wordt toegepast op een religie.

Krsna gaat verder over volmaaktheid en de hoogste kennis. De volmaaktheid kan worden bereikt door zich te wijden aan de strikt persoonlijke plicht. Ook al kan er wat bij je doet iets fout gaan, dan heeft dat geen consequenties wanneer je handelde volgens je persoonlijke plicht. Krsna benadrukt dat een mens verantwoordelijk is voor zijn eigen handelen en nooit voor dat van een ander. Het hoogste stadium van kennis, het brahman, kan worden bereikt door hen die een zuivere geest hebben. Krsna noemt dan een reeks eigenschappen van de mens met een zuivere geest. Degenen die het brahman hebben bereikt, komen tot de hoogste devotie van Krsna en vervolgens door Krsna's genade op de eeuwige, onvergankelijke plaats. Dit laatste is vanzelfsprekend consistent met wat Krsna in hoofdstuk tien zegt. Het is de mens die zijn uiterste best moet doen, maar het Krsna die de ziel van de mens al of niet toelaat in de wereld van het hoogste bestaan, zijn wereld.

Vers 61 en 62 vormen in de Gītā een anomalie. In de gehele tekst spreekt Krsna steeds over zichzelf als Ik en Mij. In deze twee verzen echter spreekt hij over de Heer, waarmee hij de hoogste bedoelt, en spreekt in die betekenis over Hem. Hij verblijft in de harten van alle wezens. Neem je toevlucht tot Hem. Door Zijn genade zul je de hoogste vrede en de eeuwige toestand bereiken. Spreekt Krsna over zichzelf in de derde persoon, alsof Krsna even uit zijn rol wil stappen en Arjuna meer als vriend wil benaderen? Een vader kan zoiets doen, als hij een stout kind toespreekt en het daarna op een ander niveau wil aanspreken, door te zeggen dat 'pappa' van zo'n stoute streek wel erg verdrietig wordt. Of hebben de schrijvers van de Gītā bij het redigeren deze passage over het hoofd gezien? Hoogst onwaarschijnlijk.

Wel zijn deze twee verzen de feitelijke afsluiting van de Bhagavad Gītā. Voor de epiloog begint zegt Krsna nog, "Aldus heb Ik jou de kennis, het geheim der geheimen, meegedeeld. Overweeg dit in zijn geheel en doe dan wat je wilt." Onmiddellijk na de passage in de derde persoon,

gebruikt Krsna weer een zin met Ik. Niets staat een interpretatie in de weg die zegt dat Krsna in de hele Gītā de mens ervan heeft willen overtuigen dat hij de hoogste in dit universum is en dat de mens voor zijn verlossing zich moet richten op Krsna. Omdat Krsna ook wel weet dat dit niet de gehele waarheid is en dat hij de hele waarheid niet kán verbergen, voegt hij op het laatst in twee verzen die waarheid in. Ook Krsna immers is voor zijn eeuwige heil aangewezen op Hem.

De laatste negen verzen die als epiloog van de Bhagavad Gītā uit Krsna's mond zijn opgetekend gaan met grote nadruk over de toewijding aan Krsna. Het aantal keren dat Ik en Mij daarin genoemd worden, lijken wel bedoeld om de Hem uit de verzen 61 en 62 in ieder geval kwantitatief te overstralen - die indruk wordt door de tekst gewekt, of het moet groeiend argwaan zijn die deze indruk teweeg brengt.

Mijn hoogste lering. Ik vertel je wat je tot heil is. Hou je geest op Mij gericht. Wees Mij toegewijd. Offer aan Mij. Vereer Mij. Kom tot Mij. Kom tot Mij als je enige toevlucht. Ik zal je bevrijden van alle kwaad. Vertel deze kennis niet aan iemand die Mij niet is toegewijd of wrok jegens Mij koestert. "Wie dit grootste geheim onderricht aan degenen die mij liefhebben en *daarmee* de hoogste devotie betoont, zal zonder twijfel tot mij komen. (verzen 64 tot en met 72)"

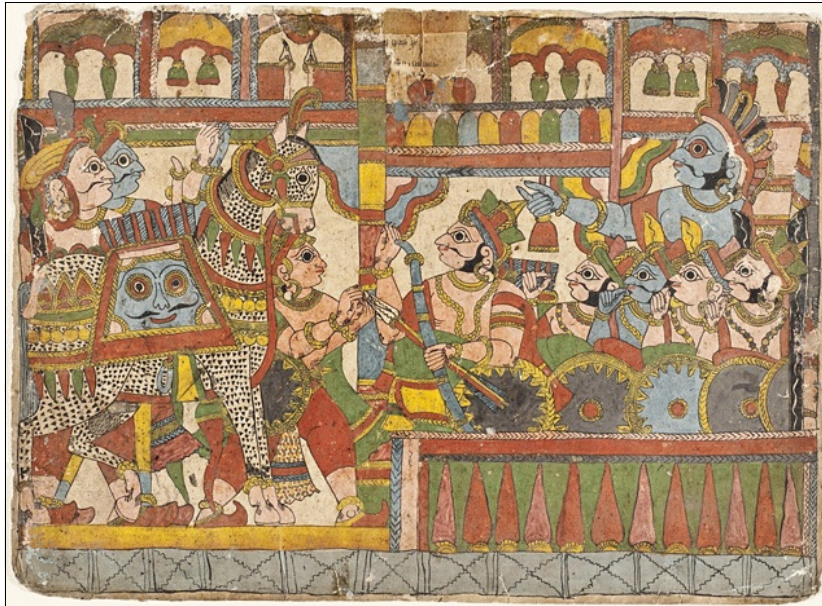
Arjuna verklaart dan dat zijn verblindings, die hem aan het begin van de Gītā tot wanhoop dreef, nu voorbij is. Hij zegt tegen Krsna dat hij zal handelen naar Zijn woord.

Naschrift, De dood van Arjuna

Uit de Mahābhārata

Arjuna vecht daarop in de slag van Kuruksetra, zo vertelt het vervolg van het verhaal in het Mahābhārata, waar hij helden die vechten aan de kant van de Kaurava's doodt. Na deze oorlog trouwt hij met Chitrangada, de prinses van Manipur. Uit dit huwelijk komt een zoon voort, Babhruhana. In een gevecht om een paard doodt Babhruhana zijn vader Arjuna.

Dat Arjuna door zijn zoon wordt gedood is het gevolg van een vervloeking die over hem werd uitgesproken door de Ashta-Vasus, de dienaren van de oppergod Indra. Arjuna had een van de Ashta-Vasus in zijn geïncarneerde vorm tijdens de slag van Kuruksetra op slinkse wijze

Arjuna, in het midden rechts, in gevecht met zijn zoon Babruhavana - achter Babruhavana staat het paard waar zij om vechten afgebeeld

gedood. Als straf werd Arjuna vervloekt. Nergens wordt verder verhaald hoe Arjuna Krsna's leer in de praktijk heeft gebracht.

Conclusies, Een afrondend gesprek

Het bestaan van het kwaad is geenszins een stelling die in dit boek de Sleutel is terug te vinden. Integendeel, net zomin als het goede is het kwade een werkelijk bestaand fenomeen. Goed of kwaad is niet alleen een onderscheid afhankelijk van perspectief, de indeling is bovendien een traditie van het imaginaire. Goed en kwaad bestaan alleen doordat een voorouder in het verleden deze tweedeling maakte - het is een menselijk idee, niet een absoluut idee. Wellicht hangt het onderscheid samen met de allereerst geverbaliseerde gedachte toen wij uit de bomen klauterden, meer dan waarschijnlijk naar analogie van de beangstigende nacht en het daaruit bevrijdende daglicht. Dat de mens juist de tweedeling goed en kwaad maakte, is omdat de mensheid het

volk van Luciwher is. Het volk van WarmeSchoonheid zou de indelingen warm en koud hebben gemaakt, of geborgen en bedreigd.

Dat de mens in de materiële wereld digitaal denkt en handelt is plausibel, maar dat van de eerste tot en met de laatst gevormde religie deze dichotomie ook op het innerlijk van toepassing wordt verklaard, is niet anders dan primitief. Het denken in licht en donker, goed en kwaad, hoog en laag -organisatie en hiërarchie zijn luciwheraanse symptomen- en wij en zij, houdt de mens klemvast binnen de grenzen van het materiële.

Luciwhers paradigma is het brandmerk van de materiële mens. Daarmee is, het wordt wel vaak gedacht en gezegd, het leven in incarnatie geen straf, niet het verblijf in een strafkolonie waar een erfzonde moet worden

uitgewist, of een leven met slecht karma moet worden verbeterd door opnieuw en wel volgens de dharma te leven. Integendeel, dit universum is Luciwher en zijn volk juist gegeven⁶¹⁾ om Luciwhers principe op een geldige manier duidelijk te maken, dit keer in afwezigheid van de liefde. De liefde, de congruent van het licht van Luciwher, verenigd in WarmeSchoonheid in het universum van oorsprong. De liefde is zoveel meer dan liefhebben, maar dat wordt op een andere plaats uitgelegd.

Het probleem voor Luciwher en de mensheid is de afwezigheid van die liefde in het fysiek universum. Het ontbeert de mens daaraan en hij is er constant naar op zoek. In het materieel universum zal hij die echter niet vinden. De enige manier om in het fysiek universum de verbinding met de liefde te vinden is door de innerlijke reis te maken, los van materie. Het is Luciwhers streven die innerlijke reis te ontmoedigen, te voorkomen. Immers, elke mensenziel die op die wijze op zoek gaat naar de liefde is een ziel die niet meer bijdraagt aan het materieel experiment van Luciwher, het fysiek universum. Een mensenziel ook,

⁶¹⁾ De interpretatie zoals die in de vertalingen van de Christelijke bijbel voorkomt is incorrect. De zin die aldaar is opgenomen luidt, "En God zeide: Daar zij licht! en daar werd licht", terwijl de correcte weergave is, "God zei: Laat het Licht zijn intrede doen! En Luciwher trad binnen", waarmee het fysiek universum aan Luciwher, het Licht, en zijn volk werd gegeven.

die niet meer te beïnvloeden en te controleren is. Iedere mensziel die de verbinding met de liefde zoekt, zoekt een evenwicht dat niet geboden kan worden in het fysiek universum. Luciwher daarentegen concentreert alle aandacht op hemzelf, door te verklaren dat hij de enige en ware god is, door te stellen dat alle anderen demonen en kwade geesten zijn. Zo tracht Luciwher de mensziel af te houden van de innerlijke zoektocht naar de liefde.

Luciwher zit achter de ogen, de mensheid is Luciwher - het bouwende zowel als het destructieve, de groei zowel als het verval. Luciwher is het licht, het rationele, het verstandelijk weten, de redenering die alles omvat en die toch niet echt werkt, de formules en de theorie die aanvulling behoeven, de these die gefalsificeerd kan worden, de achterhaalde stelling, de incompleetheid die op zich wel correct is. Luciwher is de god van dit fysiek bestaan en ook hij zal dit bestaan verruilen voor het bestaan van oorsprong waar elke mensziel na het materiële sterven direct naar terug gaat. Tot het moment van het sterven van het fysiek universum wil Luciwher zijn experiment laten slagen, totdat hij niet alleen cerebraal begrijpt, maar ook innerlijk inziet dat zijn thuis elders ligt.⁶²⁾

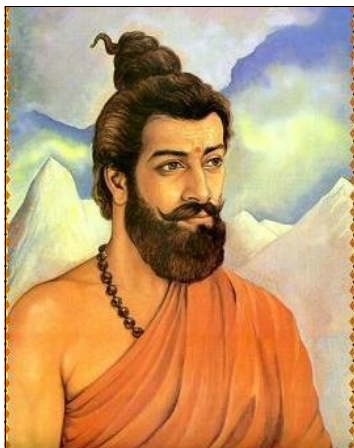
Maharishi Vyāsa

De Bhagavad Gītā is een zeer oud boek - het boek zelf vermeldt dat het teruggaat tot op de vroegste dagen van de mensheid. Gezien de context van het boek heeft de Gītā rond drieduizend jaar vce vorm gekregen. Als auteur wordt Vyāsa genoemd, dezelfde die een belangrijke rol in de Mahābhārata speelt en die volgens de traditie ook dat boek heeft geschreven. Deze Vyāsa wordt genoemd als samensteller van de Veda's. De Vaishnava's, vereerders van Visnu, zien Vyāsa als een van de avatāra van Krsna, terwijl anderen zeggen dat hij tot de zeven *Chiranjivins*

⁶²⁾ Dit is een korte schets ten bate van deze concluderende afsluiting van de Bhagavad Gītā. Voor een beter begrip van Luciwhers paradigma is het niet mogelijk iets anders te doen dan het boek in zijn geheel te lezen.

behoort, mensen die volgens populaire traditie onsterfelijk zijn en nog steeds op aarde rondlopen.

De invloed van de Sāmkhyaleer op de Veda's dateert vanaf de vierde eeuw vce volgens sommigen en volgens anderen vanaf de eerste eeuw

Maharishi Kapila

vce. De belangrijkste tekst van de Sāmkhyafilosofie, de Sāmkhya Karika, dateert van rond het jaar 200. Kapila, de stichter van de Sāmkhyafilosofie, moet rond 550 vce hebben geleefd en volgens de folklore hebben zijn studenten de stad *Kapilavastu* gesticht, in de overlevering de geboorteplaats van Siddhartha Gautama, de Boeddha. De leer van de Boeddha is vervolgens van invloed geweest op de Sāmkhyaleer. Sommige Hindoelegenden stellen dat er twee Kapila's zijn geweest. Een die de theïstische visie op zijn leer propageerde, en een andere Kapila die de atheïstische versie doceerde.

Dit kleine stukje ontstaansgeschiedenis laat zien hoe de premoderne mens omging met zijn cultureel-religieuze erfgoed en inspiratiebronnen. Allereerst moet daar van worden gezegd dat deze bronnen nog steeds leven. Een mens van nu, een Hindoe, heeft via verhalen, geschiedenissen en filosofieën een rechtstreekse verbinding met het verre verleden. Sommige volken op aarde zeggen van zichzelf dat ze helemaal geen geschiedenis hebben, met name Amerikanen zeggen dat nog al eens. Anderen hebben een minstens even oude geschiedenis als de erfgenamen van de Euraziatische Ariërs, maar zien of voelen die band niet, de Europeanen zijn daar sterk in. Zelfs de Europese filosofen die grote invloed hebben gehad op de ontwikkeling van de individualisering en het doorsnijden van de traditionele banden met het verleden, worden daar nauwelijks nog herinnerd en in ere gehouden. In zijn algemeenheid is het verlies van de band met verleden een jammerlijk zaak. Niet te weten op welke weg men loopt maakt iemand tot een half blinde die hinkend voort moet gaan op zijn weg naar de toekomst.

Een band hebben met het verre verleden doet een mens voelen dat hij deel van iets is, een gemeenschap, een immaterieel rijk zijn dat niet voor een individu is weggelegd, een intellectueel niveau waarvan de

meesten menen dat persoonlijk nooit te zullen bereiken. De Hindoe van vandaag heeft een directe band heeft met Mahatma Ghandi en met alle grote geesten die hem voorgingen, met een geschiedenis die via de Veda's teruggaat op de geschiedenis van de volken die na de laatste IJstijd op de Euraziatische steppen leefden. Hoewel weinig Hindoes zich erfgenaam zullen voelen van de mensen van de *Sredny-Stogcultuur*, de *Jamnacultuur*, de *Andronovocultuur* en de *Sintashtacultuur*, voelen zij zich wel erfgenaam van de Veda's die binnen deze Arische culturen werden verwoord, overgeleverd en die later op schrift werden gesteld. Het hebben van erflaters en tradities werkt niet alleen positief. Wie zich louter in termen van tradities definieert, heeft geen individuele identiteit. Wie zichzelf als traditioneel profileert wordt gemakkelijker de prooi van manipulators. Wie zichzelf benoemt en gestalte geeft met de ervaringen en bewoordingen van anderen, moet zich afvragen of hij nog wel zijn eigen leven leidt. Wie zijn leven leidt in bestudering van een heilig genoemd boek als de Bhagavad Gītā, het lied van de Heer, moet er op kunnen vertrouwen dat duizenden jaren traditie de waarheid verkondigen, want ten langen leste draait het daar altijd om, de waarheid.

De mens, de lezer van de Bhagavad Gītā, de epigoon van Krsna heeft een probleem, want Krsna is niet de maker van het leven, de veroorzaker van onze ziel. Krsna, diens hemels alter ego Visnu, is de beheerder van het fysiek universum, maar niet de grote geest achter alles. Dit is geen vooraf ingenomen stelling, een bril waardoor de Gītā is gelezen. Het is de gehele tekst van de Gītā zelf die de argumenten voor deze vaststelling aandraagt.

Krsna hanteert in vrijwel elke redering die hij naar voren brengt de *kunstgreep*, het stijlkenmerk van iedere manipulator. In de kunstgreep vertelt de manipulator aan zijn gehoor een deel van de waarheid -en bijgevolg een ander deel van de waarheid niet-, een deel visie op de waarheid dat als feit wordt gepresenteerd en een nieuw element, om vervolgens een conclusie te presenteren die afwijkt of zelfs haaks staat op de oorspronkelijke waarheid.

Een van de basisbegrippen in de Gītā is *onthecht handelen*. Van Arjuna -hij staat symbool voor de mensheid-, wordt niet gevraagd af te zien van handelen -het is niet mogelijk niet te handelen, stelt Krsna naar waarheid-, maar daarentegen onthecht te handelen. Onthecht handelen is handelen volgens de dharma, waarbij de gevolgen van het handelen irrelevant zijn. Immers, het handelen volgens de dharma vindt plaats op

het niveau van purusa, de motivatie op geestelijk niveau, terwijl de gevolgen van het handelen zich afspelen in het praktri, de praktijk in het materiële. Krsna zegt vooral je op je hogere zelf te richten. Wat dat hogere in jezelf is, bepaalt een mens vervolgens niet zelf, maar wordt door de universele dharma bepaald - dat bepaalt derhalve Krsna voor je, omdat hij als hoogste immers de dharma heeft geformuleerd, maar dat laatste wordt in de Gītā impliciet gelaten.

Krsna spreekt de waarheid wanneer hij die waarheid citeert, een waarheid die zegt dat het fysieke bestaan niet de vervulling van je bestaansredenen inhoudt. Gerichtheid op rijkdommen, succes en erkenning voor prestaties op aarde stelt niets voor. De mens leeft ondanks dit wel in het fysiek universum en daar is een reden voor, een reden die door Krsna aanvankelijk wordt genegeerd. Om je karma te vervullen gaat het niet om wat je *met* de materie doet, maar wat je *in* de materie doet. Het deel van de waarheid dat Krsna weglaat, is vervat in het tweede deel van de zin. Het gaat om wat je *in* materie doet.

Een mens die voor de bevrediging van zijn gevoel van onvolkomenheid niet wil putten uit de fysieke wereld, maar de motivatie voor zijn handelen wil vinden in de innerlijk gezochte of gevonden liefde, die mens handelt *in* de materie. Deze mens handelt niet vanuit de materie met gevolgen voor de materie, hij handelt niet onthecht en zonder interesse voor de gevolgen in de materie, zoals Krsna propageert, maar handelt vanuit het innerlijk behaald niveau met reële en gewenste consequenties voor de materiële wereld, die mens handelt *in* de materie.

Krsna vertelde een halve waarheid en een hele leugen om te kunnen komen tot de stelling dat de redding van de mensenziel slechts kan worden gerealiseerd door devotie aan Krsna die de dharma bepaalde, welke bepaalt hoe de mens in materie moet handelen, die stipuleert dat de gevolgen van het handelen in het fysieke als zonder consequenties dient te worden opgevat.

Onthecht handelen lijkt een waardevol filosofisch-religieus uitgangspunt met de zuiverheid van de motivatie tot handelen als beginsel. Wie echter geen verantwoordelijkheid wil nemen voor de consequenties van zijn daden, kan geen doordachte motivatie hebben. De juistheid van handelen die Krsna voorstaat kan slechts bestaan als filosofische abstractie, als klinisch lucide analyse die alleen als van de werkelijkheid geïsoleerd fenomeen waar kan zijn, een sofisme. Onthecht handelen leidt *in* de werkelijkheid tot gewetenloosheid, tenzij de dharma moet worden gezien als het geweten - dat is dan wel een geweten dat van

buitenaf aan de mens wordt opgelegd, niet een die van binnenuit wordt gevoed.

Door er in te persisteren dat de dharma moet worden nageleefd, dat de kennis devoot moet worden toegepast -anders vervalt men tot duisternis-, vervult Krsna nog een element in de kunstgreep, de creatie van de hel. Na de halve waarheid en na de verkeerde representatie van de waarheid, is dit het nieuwe element dat moet afleiden van de volle waarheid en die de mensenziel moet leiden tot de conclusie in het omgekeerde, de omgekeerde waarheid.

De zoektocht in het innerlijk en het daar vinden van de liefde kan op geen enkele manier met hetzelfde resultaat vervangen worden door universele wetten die van buitenaf worden opgelegd, terwijl dat wel is wat Krsna betoogt en beoogt. Met zijn stringente eis te leven volgens zijn ware kennis en de dharma, verhindert hij de innerlijke reis van elk mens. Klaarblijkelijk lukt die verhindering telkens en op steeds grotere schaal uiteindelijk niet, als men in aanmerking neemt dat Visnu in steeds opnieuw een avatāra op aarde moet verschijnen om de naleving van de dharma te herstellen. De beste aanwijzing dat de mensenziel zich uiteindelijk niet om de tuin laat leiden.

Resumerend, Krsna vertelt de helft van de waarheid wanneer hij zegt dat om karma op te lossen het er niet toe doet wat men *met* de materie doet. Rijkdom, succes, ze doen er niet wezenlijk toe. De andere helft die Krsna niet vertelt gaat over de importantie van hoe de mens *in* de materie handelt. Krsna doceert wel een uitgangspunt dat hier op lijkt, namelijk dat wat je in de realiteit doet, ingegeven moet worden door de dharma, de universele wet. Doe je dat niet, en dat is het nieuwe element in Krsna's redenering, wie niet de dharma naleeft, vervalt tot duisternis. Krsna heeft een hel nodig om zijn hemel aantrekkelijk te maken. Tenslotte komt Krsna tot een conclusie die diametraal op de werkelijkheid staat, namelijk dat een mens zich volledig aan Krsna dient te wijden om het hoogste bestaan in een volgende wereld te kunnen bereiken.

Wanneer het vervormde element in Krsna's representatie van de kosmos wordt hersteld, kan ook de enig mogelijke geldige conclusie weer worden getrokken. De dharma is niet bepalend voor het handelen van de mens op aarde, omdat het een vreemde en externe stelregel betreft, een exoot, een wet die van buitenaf rigoureuus wordt opgelegd. Het enige dat bepalend is voor wat je *in* de materie doet is het zelfonderzoek, je innerlijke reis. Wie dit ziet, kan daarna maar een conclusie trekken. De mens is op aarde om zijn bestaansredenen te

onderzoeken. Die innerlijke reis kan overigens in een religieus teken staan, maar dat hoeft niet per sé. Wel is het altijd zo dat wie de innerlijke reis maakt daar consequenties uit trekt voor zijn handelen in de realiteit en medeverantwoordelijkheid voelt voor zijn medemens en zijn omgeving.

De reden van Krsna's vervormen van de werkelijkheid kan alleen zijn dat hij zijn kosmos in stand wil houden. Per slot van rekening is hij Visnu, de god die in stand houdt. Net als Luciwher stelt hij alles in het werk om de mensenziel af te houden van het zelfonderzoek, de innerlijke reis, de ontdekking van de liefde, het vinden van de verbinding met thuis. De zelfontdekking kan alleen maar leiden tot het falen van zijn experiment dat dit fysiek universum is. Krsna vervormt de werkelijkheid, Luciwher vervormt de werkelijkheid op dezelfde wijze, Krsna is Luciwher. Het maakt daarbij niet uit of Krsna en Luciwher als reëel wordt gezien of als personificatie, de luciwheraanse aard van de mens, Luciwhers paradigma. Om dit universum acceptabel te maken en de zoektocht naar de verbinding met thuis als irreëel te bestempelen, schilderen Krsna en Luciwher een nog beangstigender beeld dan het fysiek universum al is, de hel. Zowel Krsna als Luciwher presenteren het leven als straf, erfzonde en samsara, en koppelen daar het begrip kwaad aan. Wie echter het kwaad niet als kwaad ziet, wie zich dus geen rad voor ogen laat draaien, heeft ineens de reden tot zelfonderzoek gevonden. Diegene hoeft nergens bang voor te zijn, het kwaad bestaat immers niet, en ziet het leven niet meer als straf, maar de innerlijke reis als nieuwe kans.

In essentie stamt de Hindoereligie af van culturen die millennia op de Euraziatische steppen leefden. De *Sredny-Stog*-, de *Jamna*-, de *Andronovo*- en de *Sintashtaculturen*, werden al genoemd. Hun wetgeving en gebruiken waren er op gericht de heersers in hun heersende positie te houden, zoals in elke cultuur, en de overigen, stamleden en buitenstaanders, in een afhankelijke positie. Wie niet tot de stam met deze gebruiken en wetgeving behoorde kon kiezen, wel of niet conformeren. Wie zich conformeerde kon -binnen een ontkiemend cliëntensysteem, een systeem dat doordrong tot in de Romeinse cultuur- rekenen op bescherming door de stam. Het stelsel van rechten, plichten en gebruiken op de steppe werden de Veda's, een traditie die naar India werd meegenomen toen het droger wordend klimaat op de steppe de Arische stammen tot een nagenoeg volledige volksverhuizing dwong. Zij veroverden het grootste deel van het subcontinent, en

brachten de oorspronkelijke bewoners in de ondergeschikte rol. Daarna hebben de Arische stammen onder leiding van hun Maharadja's - Sanskriet voor "grote heerser"- elkaar onderling eeuwen lang bevochten om de suprematie. De oorlog van de Pandava's tegen de Kaurava's was zo'n stammenoorlog. Vele wijsgeren -Kapila, de Boeddha om twee zeer prominenten te noemen- hebben gepoogd de Veda's een in hun tijd modernere kant op te schrijven, misschien zelfs wel een groter moreel besef te incorporeren. Wat echter in essentie in traditie gevangen zit, heeft niemand ooit vrij kunnen denken. Of om Einstein vrijelijk te citeren, de manier van denken die je in de problemen brengt, kan onmogelijk de manier van denken zijn die je weer uit de problemen helpt.

De Veda's hebben hun functie vervuld. Met name de prachtige verhalen Mahabharata en Ramayana blijven het lezen waard. Zie ze als prachtige verhalen en maak niet de oude mythen, maar maak jezelf verantwoordelijk voor je opvoeding, je scholing en je innerlijke reis.

Naschrift, Over de liefde voor Krsna

*Ik zou wensen dat Krsna God is, want dan was mijn weg eenvoudig.
Ik hoefde mij dan alleen maar in liefdevolle overgave te wijden aan
Krsna. Maar ik weet niet wat liefde is. Waar vind ik die en hoe vind ik
die?*

*Bhakti*⁶³⁾ is de liefdevolle overgave aan Krsna. Wanneer een mens niet de capaciteiten heeft om de wijsheid van Krsna te begrijpen, dan kan die mens altijd nog zich liefdevol aan Krsna overgeven. Dit betekent niet dat de overgave voor de dommen is. Het betekende wel de emancipatie van al die groepen mensen die uitgesloten waren van de verering van Krsna - vrouwen, landlozen, onaanraakbaren. Zij die in de tijd van het schrijven van de Gita op geen enkele manier toegang hadden tot scholing in de geschriften van de Veda's, laat staan enige andere kennis die nu zo vanzelfsprekend lijkt. Maar wat is liefdevolle overgave eigenlijk? Wat is liefde? Hoe kan een mensenziel die de innerlijke reis nog moet beginnen, die de liefde dus nog moet ontdekken, liefde geven? Hoe komt Krsna erbij dat een mens zich "liefdevol" kan "overgeven"?

⁶³⁾ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/63933/bhakti> en
<http://www.dlshq.org/teachings/bhaktiyoga.htm>

Je overgeven betekent dat je jezelf uitlevert. Je stopt met iets en je geeft je doel op, je geeft je lot daarbij uit handen. Je kunt je overgeven in het vertrouwen dat iemand het beste met je voor heeft. Je kunt je overgeven omdat je niet meer tegen iemand op kunt. Je moet jezelf in ieder geval overgeven wanneer je bent verslagen, of wanneer je je verslagen voelt. In essentie stop je al je eigen activiteiten en je laat een ander alles overnemen, waarbij je aan die ander verklaart dat je overwonnen bent. Overgeven en overnemen. De mensenziel moet zich overgeven en Krsna neemt de zeggenschap over je ziel over. Voortaan doe je wat Krsna je voorschrijft.

Waar is de liefde in dit alles? Liefde betekent wel uit handen geven, maar juist niet in nederigheid. Liefde betekent wel loslaten in vertrouwen, maar vertrouwen in de eigenheid van degene die wordt losgelaten en de juistheid van zijn of haar handelen. Dat is het tegenovergestelde van het vertrouwen dat een ander, naar je hoopt, het juiste met jou doet - dat zou overgave zijn. Liefde is je partner in vertrouwen loslaten, er op vertrouwend dat die het juiste doet. Niet als een deken over iemand hangen en de andere in bescherming willen nemen - dat is dominantie. Liefde is dat wat een vader of moeder voelt voor hun kind, wanneer die hun kind loslaten, er op vertrouwend dat het kind de juiste beslissingen neemt voor zichzelf. Liefde is wat de AllerEerste heeft voor Luciwher Krsna, door hem een universum te geven om zelfstandig zijn punt te maken. Krsna's liefde komt er daarentegen op neer dat hij zijn kinderen naar zich toe haalt en hen, uit onbillijke bescherming, voorschrijft wat juist is. Krsna weet niet wat liefde is. Hij kent de Liefde niet!

Iemand die zich overgeeft kan dat niet uit liefde doen, want wie zich overgeeft doet dat uit angst. Angst voor degene aan wie wordt overgegeven, angst zelf de verkeerde beslissing te nemen. En Krsna, hij dreigt met duisternis en de hel voor degenen die zich niet overgeven, voor degenen die zijn kennis en wijsheid niet naleven. Dat kan geen liefde zijn, dat is geen liefde.

De eerste stap die men moet doen, het kan niet anders, om op de innerlijke weg te komen, is het afleggen van de angst. De existentiële angst voor alles, wat en wie dan ook. Met de tweede stap die men op de innerlijke weg zet, trekt men de kleding van het vertrouwen aan. Hul jezelf in het zelfvertrouwen dat naar binnen is gericht - zelfvertrouwen dat naar buiten is gericht kan leiden tot arrogantie en is dus contraproductief. Het gaat om het vertrouwen in de juistheid van zelf in

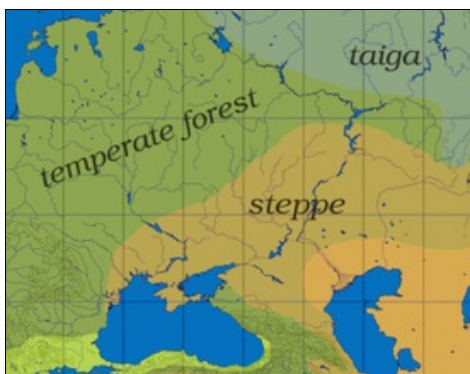
onafhankelijkheid genomen beslissingen. De derde stap daarna is de ontdekking van de Liefde en het aanboren van een bron die men altijd heeft vermoed, of op heeft gehoopt, maar die meestal ontkend wordt of als illusoir wordt gezien. Wie de bron denkbeeldig noemt, leeft slechts *met* het fysieke en heeft nog angst voor de innerlijke reis. Angst voor Luciwher Krsna, hoewel dat niet altijd zo wordt begrepen.

Het reizen op de innerlijke weg is een geestelijke reis, een spirituele expeditie die niets met aardse religie heeft te maken, die ook niets te maken heeft met psychologie of wat dan ook in materie. De gevolgen van de spirituele ontdekkingsreis zijn *in* de fysieke wereld wel merkbaar - en in steeds beduidender mate naarmate meer mensen de innerlijke reis maken. Niet in enig georganiseerde vorm, maar als in een koor waar de stemmen zich steeds beter afstemmen op elkaar, door naar elkaar te luisteren. Luisterend naar de zuiverheid van hoe men zelf zingt, luisterend naar hoe de anderen zingen. Krsna wil de dirigent van het koor zijn en bepalen wie vals zingt en wie niet. Hij spant, de nakomeling van de steppe die hij is, de paarden achter de wagen.

Bijlage 1: Manu, Yemo en Trito

De mensen die Proto-Indo-Europees spraken leefden op de Euraziatische steppe, het gigantische gebied waar nu de Oekraïne en Kazakstan liggen, het zuidelijk gedeelte van Rusland tussen deze twee landen in en ten noorden van

het Kaukasus gebergte, alsook Turkmenistan en Oezbekistan. Ruwweg het steppegebied ten noorden en oosten van de Zwarte Zee en de Kaspische Zee. Hun voorouders ontdekten de ongerepte steppe zo'n 40.000 jaar geleden, nadat zij zich via Iran en Afghanistan naar het noorden toe hadden afgesplitst van de allereerste

groep mensen (*homo sapiens* 'sapiens') die 85.000 jaar geleden Afrika had verlaten. De groep leefde op de steppe in een prettig klimaat, maar wist zich ook onder minder gunstige omstandigheden te handhaven; met name ten tijde van de laatste ijstijd. Deze sprekers van het Proto-Indo-Europees zijn op hun beurt de voorouders van nu grote delen van de Indiase bevolking en die van Iran, van de Italiërs/Romeinen en Grieken, Kelten en Germanen. De laatstgenoemde mensen spraken een taal die in de loop der tijd zou evolueren tot onder meer het huidige Nederlands. Zij hebben ons dit scheppingsverhaal nagelaten.

Aan het begin van de tijd waren er twee broers, een tweeling. De ene heette Man (**Manu* in Proto-Indo-Europees⁶⁴) en de andere Tweelingbroer (**Yemo*). Zij zwierven door het heelal vergezeld van een grote koe. Op een gegeven moment besloten Man en Tweelingbroer de wereld te scheppen - die waar wij nu wonen. Om dit te kunnen doen

⁶²⁾ *Manu Smṛti* is het belangrijkste en oudste metrische werk uit de literaire Dharmaśāstra-traditie binnen het Hindoeïsme. Het werk staat bekend als *de wet van Manu*. De tekst heeft het karakter van een beschouwende uiteenzetting die door Manu, de stamvader van de mensheid, wordt voorgedragen voor een groep van profeten en verkondigers, rishi's, die hem smeken "de wet van de sociale klassen" te verkondigen. *Manu* werd het ijkpunt waar alle Dharmaśāstra's die volgden op teruggrepen. Volgens de Hindoeïetraditie staan in de *Manu Smṛti* de woorden van Brahmā opgetekend.

moest Man zijn tweelingbroer offeren (in andere versies wordt de koe geofferd). Van delen van het geofferde lichaam en met hulp van de hemelgoden (*Hemelse Vader*, *Stormgod van Oorlog* en de *Hemelse Tweeling*) maakte Man de wind, de zon, de maan, de zee, aarde, vuur en uiteindelijk alle verschillende soorten mensen. Man werd de eerste priester, de schepper van het ritueel van het offeren, de basis van de orde in de wereld.

Nadat de wereld was geschapen, gaven de hemelgoden vee aan "Derde Man" (**Trito*). Dat vee werd op slinkse wijze gestolen door een driekoppige zesogige slang (**Ng^whi*, het Proto-Indo-Europese woord voor *negatie*). Derde Man bad tot de Stormgod van Oorlog hem te helpen zijn vee terug te krijgen. Samen gingen zijn naar de grot (of de berg) van het monster, doodden het (of de Stormgod van Oorlog deed dat alleen) en bevrijdde het vee. **Trito* werd zo de eerste krijger⁶⁵). Hij herwon de welvaart van de mensen en met zijn gave van vee aan de priesters werd gegarandeerd dat de hemelgoden hun deel kregen door de opstijgende rook van de offervuren. Zo werd ook het kringproces van geven tussen goden en mensen zeker gesteld.

De drie hemelgoden die hier genoemd worden kunnen vrijwel zeker toegeschreven worden aan een Proto-Indo-Europese oorsprong. *Dyeus Patar* of *Dyaus Pitar*, de lucht/hemelvader, is daarvan de meest zekere.⁶⁶ De donder/oorlogsgod had in verschillende dialecten verschillende namen, maar werd in iedere aftakking geassocieerd met de bliksemflits, de hamer of knots en oorlog. De hemelse tweeling werd in de verschillende dialecten eveneens verschillend genoemd - de

⁶³) De mythe van *Trito* de krijger rationaliseerde ook veediefstal als het herwinnen van vee dat de goden hadden *bedoeld* voor de mensen die *op de juiste manier offerden*.

Proto-Indo-Europese initiatierituelen vereisten onder meer dat jongens die tot man ingewijd werden er op uit *moesten* gaan in een *Männerbünde* of *Korios* om te worden als een troep honden of wolven en hun vijanden te belagen.

Het Proto-Indo-Europees had ook een woord voor bruidsschat, **uedmo*. Toen de hoogte van bruidsschatten escaleerde, als een van de gevolgen van regionale rivaliteit, was toenemende veediefstal door ongetrouwde mannen een gevolg, waarbij de mythe van *Trito* gebruikt werd als rechtvaardiging.

⁶⁴) Terwijl in het tweede deel van de naam -*Pitar*, *Patar* (of *Pater*)- het woord voor vader herkend kan worden, is het eerste deel van de naam ontwikkeld in de naam voor de Griekse oppergod Zeus en is uit het geheel de naam van de Romeinse oppergod Jupiter af te leiden.

Nāsatyas in Indisch, Kastōr en Polydeukēs in Grieks⁶⁷⁾ en de Dieva Dēli in het Baltisch. Zij werden geassocieerd met het goede geluk en meestal gesymboliseerd door tweeling paarden, de nakomelingen van een goddelijke merrie.

De twee mythen tezamen vormden de grondslag van het Proto-Indo-Europese religieus systeem. *Manu en *Yemo verschijnen in de scheppingsverhalen van veel Indo-Europese vertakkingen waar *Yemo verschijnt als de Indische *Yama*, in Avestan als *Yima*, in het Noors als *Ymir*, en -waarschijnlijk- in zijn Romaanse vorm als *Remus* (van **iemus*, de archaische Italiaanse vorm van **yemo* dat tweeling betekent). De daden van **Trito* kunnen worden teruggevonden in verhalen in het Indisch, het Iraans, het Hittits, het Noors, het Romaans (Latijn) en in Griekse mythen.

De mythe van Man en Tweelingbroer vormde de grondslag van de belangrijke positie van het offer en die van de priester die dat reguleerde. De mythe van Derde Man omschreef de rol van de krijger, die beesten verwierf voor de mensen en de goden. In deze twee verhalen worden eveneens veel andere thema's gereflecteerd: bijvoorbeeld de Indo-Europese fascinatie met binaire paren gecombineerd met een triool of drieslag, tweeën en drieën, die steeds opnieuw terugkeerden, zelfs in het metrum van de Indo-Europese poëzie. Het thema van het paar dat magische en juridische macht symboliseerde (Man en Tweelingbroer, Mitra-Varuna, Tyr-Odin) en de driedeling van de maatschappij en het heelal in zijn belangrijkste functies of rollen, de priesters (in zowel zijn magische als juridische aspecten), de krijger (de Derde Man) en de herder/cultiveerder (de koe of het vee). Proto-Indo-Europese mythologie drukte in de kern het wereldbeeld uit van een patrilineaire, een man gecentreerde maatschappij van veefokkers – mensen die hun zonen en hun vee het allerbelangrijkste vonden.

Stam- of dorps hoofden zijn voor het eerst in het archeologisch gegevens te traceren wanneer gedomesticeerd vee, schapen en geiten voor het eerst een wijd verspreid verschijnsel werden, dus na 5200-5000 vce. Het Proto-Indo-Europees bevat een samengesteld woord (**weik-potis*) dat verwijst naar een clan- of dorps hoofd, een persoon die

⁶⁵⁾ Kastōr en Polydeukēs zijn figuren uit de Griekse mythologie. Tezamen worden zij de Dioskourēn, "zonen van Zeus" genoemd. Hun pendanten in de Romeinse mythologie zijn Castor en Pollux. Het sterrenbeeld Tweelingen (Gemini) werd naar hen genoemd; de helderste sterren van dit sterrenbeeld zijn Castor en Pollux.

festiviteiten en ceremonies organiseerde. De kennelijk belangrijkste onder hen werden onvergankelijke roem verleend in heldendichten en werden begraven in *kurgans*, grafheuvels. Daarnaast is er een stamwoord (**reg*) dat verwijst naar een ander soort functionaris, een stamwoord dat later werd gebruikt voor koning in het Italiaans (*rex*), Keltisch (*rix*) en oud Indisch (*raj-*), maar dat waarschijnlijk oorspronkelijk verwees naar een persoon die meer weg had van een priester, letterlijk een "regelaar" (van hetzelfde stamwoord), iemand die iets "rechtvaardig doet" (opnieuw van hetzelfde stamwoord), mogelijk verbonden met het "correct" (zelfde stamwoord) trekken van grenzen en afscheidingen.

De Yamnaya 'cultuur', of levensstijl, was de eerste min of meer verenigde rituele, economische en materiële cultuur die zich over het hele steppegebied verspreidde, na 3300 vce toen het steppeklimaat droger werd, hoewel het nooit een volledig homogene cultuur is geweest. De meest in het oog springende indeling binnen de Yamnaya 'cultuur' was fysiek, die tussen oost en west. De oostelijke Yamnaya economie (Volga, Oeral, Noord Kaukasische steppe) was mobieler dan de westelijke (Zuid Bug en Neder Don). Dit verschil komt op een intrigerende wijze overeen met economische en culturele verschillen tussen oostelijke en westelijke Indo-Europese taalvertakkingen. De westelijke Indo-Europese woordenschat bevatte een aantal woordstammen die geleend werden uit Afro-Aziatische talen, zoals het woord voor een gedomesticeerde stier, **tawr-* (taurus). In het oostelijke Indo-Europees ontbraken als regel deze Afro-Aziatische leenwoorden. West Indo-Europese rituele- en religieuze erediensten hadden zowel mannelijke als vrouwelijke aspecten, oost Indo-Europese rituelen en goden daarentegen waren eerder gecentreerd rond het mannelijk aspect. In de west Indo-Europese vertakkingen van stammen was de geest van de huiselijke haard vrouwelijk (Hestia, de Vestaalse maagden), terwijl die bij de Indo-Iraanse stammenvertakkingen mannelijk was (Agni). In west Indo-Europese mythologieën kwamen sterke godinnen voor, zoals Koningin Magb en de Walkuren (Oud Noors,

Valkyrjar), terwijl de Indo-Iraanse schrikgoden van oorlog de mannelijke Maruts waren.

De proto-Indo-Europese manier van denken en leven wordt goed zichtbaar door hun geloof in de heiligheid van mondelinge contracten die met een eed (**hóitos*) werden bezegeld en de verplichting van patronen (of de goden) cliënten (of de mens) te beschermen, waarvoor loyaliteit en dienstbaarheid als tegenprestatie werd verlangd. "Laat dit renpaard ons goed vee en goede renpaarden brengen, mannelijke kinderen en een rijkdom waardoor het ons aan niets zal ontbreken," aldus een gebed in de *Rig Veda* (I.162)⁶⁶⁾ dat het offeren van een paard begeleidde. Een helder voorbeeld van een contractstipulatie waarmee de mens zich aan de goden verbond.

In de Proto-Indo-Europese religie werd de kloof tussen mensen en goden overbrugd door de heiligheid van het eed gebonden contract met wederzijdse verplichtingen. Contract met een eed en verplichtingen was een belangrijke middel dat de dagelijkse gang van zaken reguleerde tussen de machtigen en de zwakkeren, althans voor wat betreft de mensen die binnen het sociale bereik vielen. Patroon-clientsystemen konden ook buitenstaanders als cliënt omvatten, die dan eveneens rechten en bescherming genoten. Deze manier van het legitimeren van ongelijkheid was een heel oud deel van de sociale structuur op de steppe die helemaal terug te voeren was op verschillen in rijkdom die hun oorsprong kregen toen gedomesticeerde dieren een gangbaar verschijnsel begonnen te worden.

De Indo-Iraanse 'samenleving' en waarschijnlijk ook al de proto-Indo-Europese gemeenschap van stammen op de steppe, liet meer punten van overeenkomst zien zoals de midwinter Nieuw Jaar offers en initiatie

⁶⁶⁾ De oudste teksten in het Oud Indisch zijn de "familie boeken", boek 2 t/m 7, in de *Rig Veda*. Deze hymnen en gebeden werden rond 1500-1300 vce gecompileerd tot boeken of mandala's, hoewel veel hymnen en gebeden nog veel ouder waren. De oudste delen van de Avesta, de *Gatha's*, de oudste teksten in het Iraans, werden gecomponeerd door *Zarathoestra / Zoroaster*, waarschijnlijk rond 1200-1000 vce. De ongedocumenteerde taal die de voorouder van beide talen was, het gemeenschappelijk Indo-Iraans, moet ruimschoots voor 1500 vce gedateerd worden. Gemeenschappelijk Indo-Iraans werd vermoedelijk gesproken tijdens de Sintashta periode, 2100-1800 vce. Archaïsch Oud Indisch kwam als aparte taal vermoedelijk voort uit archaïsch Iraans rond 1800-1600 vce. De *Rig Veda* en de *Avesta* komen overeen op het punt dat hun gedeelde voorouderlijke Indo-Iraanse identiteit op het gebied van taal en rituelen lag en niet op het gebied van etniciteit. Een persoon die offerde *aan de juiste goden, op de juiste manier, in de correcte vorm van de traditionele hymnen en gedichten, die persoon werd Ariër genoemd*. Rituelen in de juiste bewoordingen lagen ten grondslag aan het zijn van een Ariër.

ceremonie, die gehouden werd op de dag van de midwinter zonnewende; veel Indo-Europese mythen en rituelen kenden verwijzingen naar deze gebeurtenis. Een van de doelen was jongemannen te initiëren in de krijgerklasse (*Männerbünde, korios*), waarbij het voornaamste symbool de hond of de wolf was. Honden representeren de dood; meerdere honden of een meerkoppige hond (*Cerberus, Saranyu*) bewaakten de ingang naar de onderwereld. Tijdens de initiatie kwam de dood voor zowel het oude jaar als voor de jongelingsidentiteit en omdat de jongens krijgers werden, konden zij de honden van de dood voeden⁶⁷⁾.

De culturen tussen de boven-Don en de Tobol, rivieren die op de noordelijke steppe vloeiden, vertoonden op vele manieren verwantschap met de Ariërs van de *Rig Veda* en de *Avesta*. Tussen 2100 en 1800 vce vonden zij de strijdswagen uit, organiseerden zij zich in versterkte vestingen met een hoofdmans als centrale leider, bewapenden zij zichzelf met nieuwe soorten wapens, creëerden zij een nieuwe stijl van begrafenisrituelen waar publiek vertoon van rijkdom en vrijgevigheid inherent aan waren, en organiseerden zij hun mijnbouw en de productie van metaal op een schaal die tot dan toe op de steppe voor onvoorstelbaar werd gehouden. Deze veranderingen echoden, galmden over het Euraziatische continent. Ten oosten van de Oeral begonnen de culturele en ecologische grenzen met het oerbosgebied te vervagen, zoals dat al eerder ten westen van de Oeral was gebeurd. Het kunnen rijden met een strijdswagen verspreidde zich naar het westen via de Oekraïense steppcultuur naar de Zuidoostelijke Europese culturen van de Monteoru (Noord Walachije, Roemenië, Moldavië), Vatin (Servië, Vojvodina) en Ottomaanse culturen, mogelijk tezamen met de *satəm* dialecten die later ook opdoken in Armenië, Albanië en Frygië, en waarvan wordt aangenomen dat zij zich in Zuidoost Europa hebben ontwikkeld (Pre-Grieks moet zich voor deze ontwikkeling al hebben afgescheiden van deze taalontwikkeling, omdat zij de *satəm* innovatie niet kennen). De natuurlijke begrenzing die door de Oeral werd

⁶⁷⁾ De op het afleggen van eden gebaseerde broederschap van krijgers die op midwinter de offers uitvoerden wordt in de *Rig Veda* de *Vrātyas* genoemd, ook wel de hond-priesters. De ceremonies die met hen geassocieerd worden geven vaak vormen van competitie te zien, zoals het reciteren van poëzie en strijdswagenraces. De *Rig Veda* noemt de *Vrātyas* op zo'n acht verschillende vindplaatsen (te weten 3:26:6; 5:53:11; 5:75:9; 9:14:2). De *Atharva Veda* (15^e kanda) draagt een volledige hymne aan hen op, getiteld *Vrātya- Suktha*, aan de "mystieke broederschap" van de *Vrātyas*.

gevormd werd uiteindelijk doorbroken - de economie van de veehoeders verspreidde zich oostwaards over de steppen. Met hen mee reisden de oostelijke dochters van Sintashta, de nakomelingen die zich later een plaats in de geschiedenis zouden verwerven als de *Iraanse* en *Vedische Ariërs*.

Bijlage 2: Kerntermen en -begrippen

Brahmanirvana

Nirvana is a central concept in Indian religions. In sramanic thought, it is the state of being free from suffering (or dukkha). In Hindu philosophy, it is the union with the Supreme being through moksa. The word literally means "blowing out" — referring, in the Buddhist context, to the blowing out of the fires of greed, hatred, and delusion.

In Hinduism, Moksa is the liberation from the cycle of birth and death and one's worldly conception of self. A person reaches the state of Nirvana only when Moksa is attained. The Union with the supreme being Brahman and this experience of blissful egolessness is termed Nirvana. In Advaita Vedanta philosophy, however the concepts of Moksa and Nirvana are nearly analogous with certain views overlapping.

The word Nirvana was first used in its technical sense in Buddhism, and cannot be found in any of the pre-Buddhist Upanishads. K. N. Upadhaya in his work "The Impact of Early Buddhism on Hindu Thought" says he believes the use of the term in the Bhagavad Gītā to be a sign of early Buddhist influence upon Hindu thought.

Dharma

Dharma (Sanskrit: "way of righteousness." From dhri, "to sustain; carry, hold.") refers to the underlying order in nature and human life and behaviour considered to be in accord with that order. The word Dharma is used to mean nyaya (Justice), what is right in a given circumstance, moral values of life, pious obligations of individuals, righteous conduct in every sphere of activity, being helpful to other living beings, giving charity to individuals in need of it or to a public cause or alms to the needy, natural qualities or characteristics or properties of living beings and things, duty and law as also constitutional law. Dharma is the law that maintains the cosmic order as well as the individual and social order. Dharma sustains human life in harmony with nature. When we follow dharma, we are in conformity with the law that sustains the universe.

Dharma is a Sanskrit expression of the widest import. There is no corresponding word in any other language. It would also be futile to attempt to give any definition of the word. It can only be explained. It has a wide variety of meanings. A few of them would enable us to understand the range of that expression. Hence dharma can be briefly said as "that which contains or upholds the cosmos." Human society, for example, is sustained and upheld by the dharma performed by its members. For example, parents protecting and maintaining children,

children being obedient to parents, the king protecting the citizens, are acts of dharma that uphold and sustain society. In this context dharma has the meaning of duty. Dharma also employs the meaning of law, religion, virtue, and ethics. These things uphold and sustain the proper functioning of human society. Dharma, is a multifaceted and all-inclusive term with many meanings which includes Divine Law, Law of Being, Way of Righteousness, Religion, Ethics, Duty, Responsibility, Virtue, Justice, Goodness and Truth. The thought of dharma generates deep confidence in the Hindu mind in cosmic justice. This is reflected in the often-quoted maxims: "The righteous side will have the victory." "Truth only prevails, not falsehood." "Dharma kills if it is killed; dharma protects if it is protected." "The entire world rests on dharma."

Jnana

Jñana or gñana (Devanagari; the pronunciation can be approximated by "dny-ah'-nuh") (Sanskrit: jñana; Pali: ñana) has a number of meanings which center around a cognitive event which is recognized when experienced. It is knowledge inseparable from the total experience of reality, especially a total reality, or supreme being such as Siva-Sakti.

In Buddhism, it refers to pure awareness that is free of conceptual encumbrances, and is contrasted with vijñana, which is a moment of 'divided knowing'. Entrance to, and progression through the ten stages of Jnana, will lead one to complete enlightenment and nibbana.

In Hinduism it means true knowledge, the knowledge that one's self (atman) is identical with Ultimate Reality Brahman. It is also referred to as Atma Jnana' which is frequently translated as self-realization'.

Jnana Shakti is "the power of intellect, real wisdom, or knowledge".

Jñanalok is "the enlightenment that can be achieved through attainment of Knowledge and Truth".

Jnana yoga is one path (marga) towards moksa (liberation). There are other paths for different temperaments such as Bhakti and Karma Yoga. As per Hinduism, Jnana means a divine wisdom or total knowledge of everybody, everything, everywhere and every time in the entire cosmos. This wisdom can only be given by God to a qualified human being.

Narottama dasa Thakura compares the paths of karma-kanda and jnana-kanda to pots of poison (karma-kanda, jnana-kanda, kevala visera bhanda). Liquor and poison are in the same category. According to this verse from Srimad-Bhagavatam, a person who has heard a good deal about the path of devotional service, but who is not attached to it, who is not Krsna conscious, is like a pot of liquor. Such a person cannot be purified without at least a slight touch of devotional service.

Karma

Karma, kárma or kárman (Sanskrit: "act, action, performance") — is a noun-form coming from the root kri meaning "to do," "to make." Literally karma means "doing," "making," action. Karma is pronounced as "karmuh," the "uh" being subtle. Karma can best be translated into English by the word consequence. It corresponds to the "action" or "deed" which causes the entire cycle of cause and effect (i.e., the cycle called samsara). It applies to all levels of action, including thought, word, feeling and deed, and the effects of it.

Karma refers to (1) any act or deed; (2) the principle of cause and effect; (3) a consequence or karmaphala ("fruit of action") or uttaraphala ("after effect"), which sooner or later returns upon the doer. What we sow, we shall reap in this or future lives. Selfish, hateful acts (papakarma or kukarma) will bring suffering. Benevolent actions (punyakarma or sukarma) will bring loving reactions. Karma is a neutral, self-perpetuating law of the inner cosmos, much as gravity is an impersonal law of the outer cosmos. In fact, it has been said that gravity is a small, external expression of the greater law of karma. The impelling, unseen power of one's past actions is called adrishta.

The law of karma governs the universe and all beings within it; it acts impersonally and binds each atman (inner Self) to the world and in addition to the cycle of transmigration. The law of karma acts impersonally, yet we may meaningfully interpret its results as either positive (punya) or negative (papa) — terms describing actions leading the Self either toward or away from the spiritual goal. Karma is further graded as: white (shukla), black (krishna), mixed (shukla-krishna) or neither white nor black (ashukla-akrishna). The latter term describes the karma of the jnani, who, as Rishi Patanjali says, is established in kaivalya, freedom from prakriti through realization of the Self. Similarly, one's karma must be in a condition of ashukla-akrishna, quiescent balance, in order for liberation to be attained. This equivalence of karma is called karmasamya, and is a factor that brings malaparipaka, or maturity of anava mala. It is this state of resolution in preparation for samadhi at death that all Hindus seek through making amends and settling differences.

Karma is one of the important spiritual laws that govern our life experiences through principle of cause and effect, action and reaction, total cosmic justice and personal responsibility. Karma is not fate. You have free will. No God or external force is controlling ones life. It is our own karmic creation. We are bounded by Karma in this and other lifetimes until we understand the complete consequences of all our actions. As Athma (Soul), we experience a constant cycle of births and

deaths into a series of bodies until we have learned all the spiritual lessons that the totality of all experiences have to teach us. Until we have learned, we will find that "resistance" to the rules of karma is "futile". A person carries with him the dharma and the Karma from one birth to another.

Like gravity, karma was always there in its fullest potency, even when people did not comprehend it. The early seers who brought through the Vedas were practitioners, mystics and divine oracles who put into practice the knowledge of karma. To them, Karma (from the root kri, "to do") was a power by which they could influence the Gods, nature, weather, harvests and enemies through right intent and rites righteously performed. Thus by their actions they could determine their destiny.

Through the ages, other realized souls explained the workings of karma, revealing details of this cosmic law and, when the tradition of writing came into vogue, recording it for future generations. In this way they established karma as perhaps the fundamental principle of Hindu consciousness and culture then and now.

Moksa

Moksha (Sanskrit: moksa, "liberation") or mukti (Sanskrit: "release") is liberation from samsara, the cycle of death and rebirth or reincarnation and all of the suffering and limitation of worldly existence. It is a state of absolute freedom, peace and bliss, attained through Self-Realization. This is the supreme goal of human endeavour, the other three being, dharma (righteousness), artha (wealth and power) and kama (sense-pleasure). It is seen as a transcendence of phenomenal being, a state of higher consciousness, in which matter, energy, time, space, karma (causation) and the other features of empirical reality are understood as maya.

Moksha is seen as a final release from one's worldly conception of self, the loosening of the shackle of experiential duality and a realization of one's own fundamental nature which is true being, pure consciousness and satchidananda (bliss) an experience which is ineffable and beyond sensation. According to Advaita Vedanta, at liberation the individual atman (or the Self) is realized to be one with the Ground of all being — the Source of all phenomenal existence known as Brahman. The self-as-individual is realized to have never existed. In other dvaita traditions it is held that the identification between the liberated human being and God is not total but there is always some distinction between the two. In Vaishnava, Moksha involves forsaking everything material and establishing one's existence as a purely devoted servant of Vishnu

(bhagavan or God; also known by many other names such as Krishna, Rama, narayana, etc.). Some Hindu scriptures emphasize this devotional conception of Moksha, which is achieved through the practice of Bhakti Yoga (Yoga of worship) or Prapatti (surrender). On the other hand, works of the non-dualistic Hindu school, Advaita Vedanta or Brahmavada whose doctrinal position is derived from the Upanishads, say that the Self or Super-Soul is formless, beyond being and non-being, beyond any sense of tangibility and comprehension.

Onthecht handelen

Non-attachment: Yet if Dharma is to be fulfilled, it must be done with total self detachment. There must be no seeking after success in life, for the fruit of action (karm-phal). Actions are to be done because they are correct, because they are required by Dharma, not for personal gain. Quest for personal gain involves a person temporal order. Eventually it draws all things down to destruction. "Be concerned with the deed alone, not on its profit; let not the consequences of the deed be your motive, nor be you attached to non action. Perform your deeds in disciplined way. To be yourself, the same in success and failure; this discipline is defined as equanimity" (II, 47-48). Through out chapters two and three there is a thorough inquiry into the reasons for man's attachment to the sense world and the manner in which release is obtained by turning mentally to the highest reality and most sublime truth. This shows a profound inner awareness that even the doings of good deeds bind man within the phenomenal order if there is any attachment what so ever, any individual self-aggrandizement within time. This is what is known in the west as purity of intention; to do things which should be done.

Samsara

Samsara (Sanskrit: "flow") — refers to the phenomenal world. Transmigratory existence, fraught with impermanence, change and cycle of reincarnation or rebirth. The cycle of birth, death and rebirth; the total pattern of successive earthly lives experienced by atman (the Self). According to the Vedas the atman is bound in a "cycle", the cycle of life and death. Endlessly the atman transcends from possessing one form to the next, this is the concept of Samsara (reincarnation). So the logical inference is that the aim is to break free! Freedom. Freedom from every constraint, this is the aim of life, the aim of all the Hindu teachings.

In Hinduism, it is avidya, or ignorance, of one's true Self, that leads to ego-consciousness of the body and the phenomenal world. This grounds

one in kama (desire) and the perpetual chain of karma and reincarnation. The state of illusion is known as Maya. The Upanishadic aspect thinks the world as illusion (maya); reality (Sat) was rather to be sought in the unchanging and unitary principle of the universe, whether that is Rita (cosmic order, cosmic law), Brahman (Creator), or Atman (Cosmic Soul). The material world, on the other hand, was a place fragmented and constantly changing; this continuously changing aspect of the universe came to be called samsara.

The atman (inner Self) is immortal, while the body is subject to birth and death. The Bhagavad Gītā states that:

Worn-out garments are shed by the body;
Worn-out bodies are shed by the dweller within the body.
New bodies are donned by the dweller, like garments.

The idea that the soul (of any living being - including animals, humans and plants) reincarnates is intricately linked to karma, another concept first introduced in the Upanishads. Karma (literally: action) is the sum of one's actions, and the force that determines one's next reincarnation. The cycle of death and rebirth, governed by karma, is referred to as samsara.

The atman goes on repeatedly being born and dying. One is reborn on account of desire: a person desires to be born because he or she wants to enjoy worldly pleasures, which can be enjoyed only through a body. Hinduism does not teach that all worldly pleasures are sinful, but it teaches that they can never bring deep, lasting happiness or ananda (peace). According to the Hindu sage Adi Sankaracharya — the world as we ordinarily understand it - is like a dream: fleeting and illusory. To be trapped in Samsara is a result of ignorance of the true nature of being. After many births, every person eventually becomes dissatisfied with the limited happiness that worldly pleasures can bring. At this point, a person begins to seek higher forms of happiness, which can be attained only through spiritual experience. When, after much sadhana (spiritual practice), a person finally realizes his or her own divine nature—ie., realizes that the true "self" is the immortal soul rather than the body or the ego—all desires for the pleasures of the world will vanish, since they will seem insipid compared to spiritual ananda. When all desire has vanished, the person will not be reborn anymore.

Bijlage 3: Vāsudeva, Balarama, Brahma en Visnu

Vāsudeva, Vasu Deva (India), The universal spirit. See also Bala-Rama, Brahma, Devaki, Kunti.

Bala-Rama, (Vedic, Hindu; India) Balarama. Also known as: Bala-Bhadra, Bala-Deva, Bala-Hadra, Gupta-Chara, Hala-Bhrit, Hala-Yudha, Halayudha (Whose Weapon Is a Ploughshare), Kam-Pala, Langali, Madhupriya (Friend of the Wine), Musali, Nila-Vastra, Sankashana, Sesha, Silappadikaram (Tamil People, India).

Bala-Rama, the god of shepherds and ploughers, is the elder brother of Krishna. It had been ordained by the gods that order had to be restored to the earth. Vishnu, therefore, created an avatar of himself in the form of Krishna to combat the forces of evil. Vishnu plucked a white hair from Seshu the serpent that would become Bala-Rama and a black hair from his body that would become Krishna. These hairs were placed in the womb of Devaki, the wife of Vasudeva. When the demon Kansa heard about the impending birth of forces that would kill him, he ordered that Devaki's first six children be slaughtered. Bala-Rama was transferred to the womb of Rohini, the other wife of Vasudeva. The demon Kansa was told that Devaki had miscarried. When Bala-Rama was older, he ploughed the course of the river

Devaki

Yamuna with his ploughshare Hala, and created all things with his club, named Khetaka (also named Saunanda), and Musala, his pestle. Bala-Rama shared many of Krishna's adventures and assisted him in slaying many demons. He instructed Bhima and Duryodhana in the skills of warfare. Later, in the great war of the Mahabharata, he rescued Krishna's son Samba from Duryodhana. He did not participate in the battle between his cousins, the Kauravas and the Pandavas. King Raivata thought that his daughter Revati was too beautiful to be the wife of a mortal. He searched for and found the god Bala-Rama. Bala-Rama and Revati had two sons, Nishatha and Ulmuka. In the Vaishnava tradition, Bala-Rama is considered Vishnu's eighth avatar instead of Krishna, who is considered a god in his own right. Others say that Bala-Rama is an avatar of Vishnu's endless, thousand-headed

serpent, Sesha. When he died, under the Banyan tree in Krishna's celestial abode Dvarka, Sesha slithered out of his mouth and flew to Vishnu's ocean. A marvelous funeral was held for Krishna and Bala-Rama. When Vasudeva, Devaki and Rohini heard of Krishna's death, they died of grief. Krishna's eight primary wives, Bala-Rama's wives, and King Ugrasena threw themselves on the funeral pyre and burned to death. Bala-Rama is described as being of fair complexion and wearing a blue vest. Compare Bala-Rama to Heracles.

Brahma, Brahmans (Brahmanic, Buddhist, Hindu; India) Also known as: Abjaja, ("Born from a Lotus"), Abjayoni, Adharrna ("Destroyer of All Things"), Maha-pita ("The Great Father"), Narayana, Pitamaha ("Grandfather"), Prah Prohm (Cambodian), Prajapati ("Lord of Creation"), Purusha, Ts'ana-Pa ("White Brahma"; Tibet).

Brahma, a creator god, received the basics of his mythological history from Purusha. During the Brahmanic period, the Hindu Trimurti was represented by Brahma with his attribute of creation, Sjiva with his attribute of destruction and Vishnu with his attribute of preservation. The later Brahmans gave him the role of the Vedic Hiranyagarbha and Prajapati. He was born from Narayana, the golden primeval egg. The Ramayana states that he is self-existent, created himself as a boar, raised the world from the primeval waters with his tusks and formed the universe. In the Mahabharata epic he sprang from the right side of the great god Mahadeva. Others believe that Mahadeva sprang from Vishnu's forehead and Brahma sprang from Vishnu's navel, or from the lotus growing from Vishnu's navel, which makes him an avatar of Vishnu. In the "Laws of Manu," The "Self-Existent" Brahman created the primeval waters and the golden egg with his seed within it. He emerged from the egg as Brahman and is simultaneously the son of the primal spirit, Narayana, the primal man, Purusha, and the creator god, Brahma. The "Vishnu Purana" presents Brahman as the essence of the world and the creator.

In another creation myth, Brahma initially created ignorance, which he threw away. She survived and became Night. From Night came the Rakshasas and Yakshas, who are sometimes enemies but usually helpful. He then created the immortals. From his hip came the Asuras, who became enemies of the gods. The earth came from his feet, and all other elements of the world from other parts of his body. In other renditions, Brahma began the creation process and became discouraged, so he created four Munis (sages) to complete his work. Their interest in worshiping the universal spirit, Vasudeva, took precedence over their assignment from Brahma. This angered the great

god and from his anger the deity Rudra was formed to complete the creation process. Brahma's paradise was Brahmaloaka, located on Mount Meru. Some say that Surya, the sun god, may be the son of Brahma. The goddess of learning, Sarasvati, is Brahma's principal wife.

He is the father of the capable Daksha, who was born from his thumb, and the wise Atri. He is the grandfather of King Yudhishtira. Narayana is said by some to be an aspect of Brahma and by others an aspect of Vishnu. In some renditions of the Buddhist tradition, Brahma and Indra interacted with Buddha. In one myth the two gods bathed the newborn Buddha. The god Brahma initially was not the same as the neuter

gender god-force of the "Upanishads," Brahman. In later times, however, Brahma did become identical with Brahman. Brahma, often in fish form, is usually depicted as having four bearded faces and four arms (representing the four Vedas) and seated on a lotus throne. With his four faces, he controls the four quarters of the universe. The lotus represents Mani, the earth. He holds the disk, alms dish, or spoon in his hands. Originally Brahma had five heads, but one was burnt off by Sjiva's third eye when he discovered that Brahma lusted incestuously after his daughter Sandhya. Sometimes he is imaged

with three faces. His color is red, and he is sometimes shown as a peacock or a swan. He is also shown riding on Hansa his goose, who has a spotted red and blue peacock's tail. Sometimes he is seated in his chariot, pulled by seven swans who symbolize the seven worlds, or some say clouds. He wears the skin of a black antelope and is dressed in white.

His sword, named Asi, is the sun's ray born of a sacrifice made on his altar called Samantapanca. In his aspect as Abjaja (also known as Abjayoni) he is depicted sitting on a lotus, rising out of the navel of Vatuna, who is connected by a flower stem (umbilical cord) to Narayana-Vishnu. When Brahma surveyed the four corners of the universe before beginning the creation process, it symbolized the four functions of the consciousness that the mortal must achieve: thought,

feeling, intuition, and sensation. At all rites for Brahma he is presented with a single flower and Ghee (sacrificial butter). During the full moon night in January, he is adorned with Vishnu and Sjiva on either side. The next day, the images are cast into holy waters. The symbol of the Trimurti is the syllable om, made up of the three sounds, a, u, m. Brahma's arrow is named Naga-pass. The Tibetan Ts'ana-pais is usually shown brandishing a sword and carrying a white bull. Compare Brahma to the creation myths of Manu and Varuna. Compare him to Abram.

Vishnu, Primeval Being, Lord of the Universe, Lord Creator and Generator of All, Lord of Sacred Wisdom, Lord of Waters, World Maintainer. (Brahmanic, Hindu, Jain, Vaishnava, Vedic; India).

Also known as: Achyuta, Aditi, Ananta (Eternal), Ananta-Shayana (Sleeping on Ananta), Badari (Lord of Badari), Buddha (his ninth avatar), Hara, Hari (The Sun), Hayagriva, Jala-Shayin (Sleeping on the Water), Janardana, Jagannath, Kalki, Kalkin (his tenth and future avatar), Kesava, Krishna (his eighth avatar), Kurma (his second avatar as a tortoise), Manmatha, Madhava, Matsya (his first avatar as a fish), Mohini (feminine incarnation), Nara-Simbha, (his fourth avatar as a Man-Lion), Narasimba, Narasimbha, Narasinha, Narayana (Protector of Men), Parasu-Rama, Parashurama (his sixth avatar as Rama with an ax), Parasurama, Phra Narai (Thailand), Phra Noreai-Narayana (Cambodia), Rama, Rama-candra, Rama-Chandra, (his seventh avatar as the gentle hero), Ramachandra, Surya-Narayana (Moving in the Waters), Vamana (Vishnu's fifth avatar as a dwarf), Varaha, Varaha-Avatar, Varahavatar, (his third avatar as a boar), Vikrama, Vikramaditya, Yajnesvara.

Vishnu is variously known as the god of blue water, a sun god, a god of love, and later as a protector of worlds and conqueror of demons. In the Vedic period, Vishnu was a minor deity who was occasionally associated with Indra. In the Rig-Veda, a hymn to Vishnu celebrates his three strides. Two steps are visible to mortals and the third step is beyond sight and the bird's flight. With these steps, he brought into being the earth, the air and heaven. He is called the "All-pervader," the "Wide-stepper" and the preserver. This feat is also performed by Vamana who is the fifth avatar of Vishnu (in the form of a dwarf) in Brahmanic mythology.

The Vedics believed in personal immortality. The good went to heaven or the world of Vishnu and others to the domain of Yama (although Yama was also thought of as the ruler of all departed spirits). During the Brahmanic period Vishnu rose in status and became the second member of the Hindu Trimurti (triad) along with Brahma the Creator

and Sjiva the Destroyer. In this representation, he is self-existent and embodies all good and mercy. His numerous avatars are enacted in order to overcome evil in the world and each avatar carries its own tale. He appears in human or supernatural form. Vishnu also appears in avatars or partial incarnations. This method permits him to invest a portion of himself to two or more men at once, with varying degrees of power. In his non-avatar form, he was childless and had a divided male-female essence. The male essence descended into Rama and Krishna and the female essence into Sita and Radha.

When Vishnu is in an avatar form, his wife, the beautiful goddess Lakshmi, often appears in another form with the same or another name. Vishnu is the husband or possible son of Aditi. His father is the

Vishnu and Lakshmi riding Garuda

sun god Vaivasvata. In the Bengali tradition, the Great Mother Devi as an avatar named Kali is his mother. He is also named as the husband of the earth goddess Bhu (also spelled Bhumi and Bhumidevi). Vishnu and Lakshmi reside in his heaven named Vaikuntha, an abode made of gold and precious stones, where he watches over the universe. In another rendition, Vishnu was married to Sarasvati. Their union was so unhappy that Vishnu suggested that she marry Brahma, which she attempted to do. The goddess of the Ganges, Ganga, was also his wife, Sjiva's wife, and the spouse of several other deities. Manasa, also known as Manasa-devi was the wife of Vishnu and Sjiva. Another wife was Sinivali, the goddess of fecundity, easy birth and goddess of the day of the new moon. Vishnu absorbed all the sun gods into himself as Surya-Narayana. In an attempt to obtain perfection, the other deities offered a sacrifice. Vishnu, who ended the ritual before the other gods, became the most powerful and the most perfect. This displeased the gods, so they decided to murder him. They approached but could not attack, for he was upright on his feet, his head resting on his bow. It was decided that an army of ants would be employed to carry out the plan. The ants gnawed on the string of his bow until it sprang back and decapitated Vishnu. The great god's power was seized by his murderers

and divided into three parts, which became the three principal phases of sacrifice. Followers of Vishnu are known as Vaishnavas.

Ten Avatars of Vishnu according to the Bhagavad Gītā: 1. Matsya or Fish. 2. Kurma or Tortoise. 3. Varaha (Varahavatar) or Boar. 4. Nara-Simbha or Man-Lion. 5. Vamana or Dwarf. 6. Parashurama. 7. Rama, also called Ramachandra, the gentle Rama hero of the Ramayana. 8. Krishna. 9. Buddha. 10. Kalki, his future avatar with a white horse head. The first five avatars are mythological, the next three heroic, the ninth religious, the tenth to come. In the Bhagavata Purana, twenty-two avatars are mentioned and it is stated that the avatars of Vishnu are innumerable.

Rama (also known as Ramachandra) and Krishna are Vishnu's two most popular aspects. He is often represented holding a mace, conch shell (his traditional emblem), wheel or sun disk (chakra), and a Padma (lotus) in each of his four hands, and with blue skin, and clothed in yellow. On his breast he wears the Kaustubha jewel, symbolizing the sun and the calf mark (vatsa). His disk was forged by Visvakarma from the shavings of the sun god Surya. In later times, he is shown riding the half-man, half-bird, Garuda. His other vehicle is an eight-wheeled chariot (symbolizing the eight directions). It is drawn by demons (representing blazing heat). He is also depicted reclining on a couch formed by the seven-headed serpent Sesha, whose length is endless. His seven raised heads provide shade. Once Vishnu appeared in his "real" form to Arjuna, one of the Pandava brothers whom Vishnu as Parashurama instructed in the art of military skills. This "real" form depicted hundreds of bodies, heads and arms and was said to be a terrifying sight.

In the Vedic tradition, Vishnu is the manifestation of solar energy. His three steps are manifestations of light in the form of the sun, lightning and fire. They can also be interpreted as the three phases of the sun: sunrise, noon and sunset. His divine sword is named Nandaka and his bow Sarnga. Another of Vishnu's symbols is the knot, which symbolizes life without beginning and without end. In the Vedic tradition there are three earths corresponding to three heavens. One earth, the fourth, is called Bhumi. She is described by some as the mother of Mars. Later, in the Tantric and Puranic periods of Hinduism (about c.e. 500-1500), Vishnu is identified with the lion. The pipal tree, a type of fig tree, is regarded as a representation of Vishnu. Throbbing pain in eyes and arms and also nightmares can be removed by sprinkling the sacred tree with water while reciting a prayer. In the Hindu tradition, in the Vaikuntha heaven, Vishnu is seated on white lotus flowers. His wife Lakshmi is seated to his right. Another common depiction is Vishnu

reclining in a state of deep meditation on Shesha, who has one thousand cobra heads. A lotus rises up from his navel which is partly covered by the world-ocean. Brahma, also in deep meditation, is seated on the lotus. In the Bhagavad Gītā, Yajna or sacrifice is said to be Vishnu. As Vishnu-Narayana, he is associated with the primordial waters and represents the creative principle from which universes emerge and into which they are reassimilated. The setting sun represents Vishnu dying. As Manmatha, Vishnu is the god of love who carries bows and arrows and is associated with Priti and Rati. As Hayagriva, Vishnu is depicted with a horse's head and is known as the god of learning. Lakshmi, who was originally worshiped through the sacred fire, symbolizes the abundance that comes through fire. Lakshmi and Bhumidevi are always represented with a blue or pink lotus in their hands.

Vishnu is the central deity of worship in the Vaishnava tradition. Vishnu shares characteristics with Indra and Prajapati (q.v.). Vishnu is associated with Indra in relation to Vritra (q.v.). Vivasvat is thought by some to be the forerunner of Vishnu. The sun god Savitri closely resembles Vishnu (q.v.). Compare to the Greek deities, Apollo and Zeus, the Egyptian Horus and the Norse Thor. See Pandora for a parallel myth. See Narayana who is said to be an aspect of Vishnu. The goddess Bhumi closely corresponds to Prithivi and some feel they are two forms of the same goddess.

Source: Turner, Patricia and Charles Russell Coulter, Dictionary of Ancient Deities

Bijlage 4: Rudra's, Āditya's, Vasu's, Sādhya's, Viśva's, de beide Aśvins en de Maruts

Āditya, meaning "of or related to Aditi", refers to the offsprings of Aditi. Adityas are solar class deities. In later Hinduism, Aditya is used in the singular to mean the sun. The Adityas being Solar deities have been described in the Rig Veda as bright and pure as streams of water, free from all guile and falsehood, blameless, perfect. These class of deities have been attributed to as upholding the movables and immovable Dharma. Adityas are beneficent Gods who act as protectors of all beings, who are provident and guard the world of spirits. In form of Mitra-Varuna, the Adityas are true to the eternal Law and act as the debt exactors.

In present day usage in Sanskrit, the term Aditya has been made singular in contrast to Vedic Adityas, and are being used synonymously with Surya, the Sun. The Vedas do not identify the Adityas and there is no classification of the thirty-three gods, except for in the Yajurveda (7.19), which says there are eleven gods in heaven (light space), eleven gods in atmosphere (intermediate space), and eleven gods in earth (observer space).

In the Satapatha Brahmana, the number of Adityas is eight in some passages, and in other texts of the same Brahmana, twelve Adityas are mentioned. Aditya in the (Chandogya-Upanisad) is also a name of Visnu, in his avatar known as Vamana, the dwarf. His mother is Aditi. In the later Puranic texts, all Hindu deities were referred to as Adityas. Hence, the number of Adityas increased to 33,000,000.

Vasu's are attendant deities of Indra, and later Vishnu. They are eight elemental gods representing aspects of nature, representing cosmic natural phenomenon. The name Vasu means 'Dweller' or 'Dwelling'. They are eight among the Thirty-three gods. There are varying lists of the eight Vasus in different texts, sometimes only because particular deities have varying names. In the Ramayana the Vasus are children of the sage Kashyapa by Aditi and so are full siblings to the Adityas. However the Mahabharata makes them sons of Prajapati son of Manu son of Brahma by various mothers. The Mahabharata relates how the Vasus, led by "Prithu" (presumably here a male form of Prithvi) were enjoying themselves in the forest, when the wife of Dyaus spotted an excellent cow and persuaded her husband Dyaus to steal it, which he did with the agreement and aid of Prithu and his other brothers.

Unfortunately for the Vasus, the cow was owned by the sage Vasishta who learned through his ascetic powers that the Vasus had stolen it and immediately cursed them to be born on earth as mortals. Vasishta responded to pleading by the Vasus by promising that seven of them would be free of earthly life within a year of being born and that only Dyaus would pay the full penalty. The Vasus then requested the river-goddess Ganga to be their mother. Ganga incarnated and became the wife of King Santanu on condition that he never gainsaid her in any way. As seven children were born, one after the other, Ganga drowned them in her own waters, freeing them from their punishment and the king made no opposition. Only when the eighth was born did the king finally oppose his wife, who therefore left him. So the eighth son, Dyaus incarnated, remained alive, imprisoned in mortal form, and later became known in his mortal incarnation as Bhishma. A later section of the Mahabharata gives an alternate version in which each of the Vasus gives a portion of himself to create a ninth being and so all eight are later drowned leaving only this ninth composite as an incarnation of parts of all the Vasus to live out a very long mortal life as Bhishma. Vasu is also the name of the eighth chakra (group) of Melakarta ragas in Carnatic music. The names of chakras are based on the numbers associated with each name. In this case, there are eight Vasus and hence the eighth chakra is Vasu.

Bhishma

Rudra is associated with wind or storm, and the hunt. The name has been translated as "The Roarer", or "The Howler". The theonym Shiva originates as an epithet of Rudra, the adjective shiva "kind" being used euphemistically of the god who in the Rigveda also carries the epithet ghora "terrible". Usage of the epithet came to exceed the original theonym and by the post-Vedic period (in the Sanskrit Epics), the name Rudra is taken as a synonym for the god Shiva and the two names are used interchangeably.

The etymology of the theonym Rudra is somewhat uncertain. It is usually derived from the root rud- which means "to cry, howl." According to this etymology, the name Rudra has been translated as "the Roarer". An alternate etymology derives Rudra ("the Red, the

Brilliant") from a lost root rud- "to be red" or "to be ruddy", or "to shine". A different etymology connected with the adjectival form raudra, which means wild, of rudra nature, and translates the name Rudra as "the Wild One" or "the Fierce God".

The adjective shivam in the sense of "propitious" or "kind" is applied to the name Rudra in Rig Veda 10.92.9. Shiva used as a name or title (Sanskrit siva, "the kindly/auspicious one") occurs only in the late Vedic Katha Aranyaka. Rudra was called Shiva for the first time in the Svetasvatara Upanishad.

Rudra is called "The Archer" (Sanskrit: Sarva) and the arrow is an essential attribute of Rudra. This name appears in the Shiva Sahasranama, often in later languages. The word is derived from the Sanskrit root sarv- which means "to injure" or "to kill" and in interpretive translation of the name Sarva as "One who can kill the forces of darkness". The names Dhanvin ("Bowman") and Ba?ahasta ("Archer", literally "Armed with arrows in his hands") also refer to archery.

The earliest mentions of Rudra occur in the Rigveda, where three entire hymns are devoted to him. There are about seventy-five references to Rudra in the Rigveda overall. In the Rigveda Rudra's role as a frightening god is apparent in references to him as ghora ("terrible"), or simply as asau devam ("that god"). He is "fierce like a formidable wild beast" (Rig Veda 2.33.11). In Rig Veda 7.46, Rudra is described as armed with a bow and fast-flying arrows. The hymn says Rudra discharges "brilliant shafts which run about the heaven and the earth" (Rig Veda 7.46.3), which may be a reference to the destructive power of lightning.

Rudra was believed to cause disease, and when people recovered from them or were free of them, that too was attributed to the agency of Rudra. He is asked not to afflict children with disease (Rig Veda 7.46.2) and to keep villages free of illness (Rig Veda 1.114.1). He is said to have healing remedies (Rig Veda 1.43.4), as the best physician of physicians (Rig Veda 2.33.4), and as possessed of a thousand medicines (Rig Veda 7.46.3). This is described in Shiva's alternative name Vaidyanatha (Lord of Remedies).

Aśvins are divine twin horsemen in the Rig Veda, sons of Saranya (daughter of vishwakarma), a goddess of the clouds and wife of Surya in his form as Vivasvat. The Ashvins are Vedic gods symbolising the shining of sunrise and sunset, appearing in the sky before the dawn in a

golden chariot, bringing treasures to men and averting misfortune and sickness.

They can be compared with the Dioscuri (the twins Castor and Pollux) of Greek and Roman mythology, and especially to the divine twins Ašvieniai of the ancient Baltic religion. They are the doctors of gods and are devas of Ayurvedic medicine. The Divine twins are a mytheme of Proto-Indo-European mythology: the Greek Dioscuri, the Vedic Ashvins, the Lithuanian Ašvieniai, the Latvian Dieva deli Alcis (gods), Romulus and Remus, Hengest and Horsa. They are called Nasatya (dual nasatyau "kind, helpful") in the Rig Veda; later, Nasatya is the name of one twin, while the other is called Dasra ("enlightened giving"). By popular etymology, the name nasatya was analysed as na+asatya "not untrue"="true".

In the epic Mahabharata, King Pandu's wife Madri is granted a son by each Ashvin God and bears the twins Nakula and Sahadeva who, along with the sons of Kunti, are known as the Pandavas. To each one of them is assigned the number 7 and to the pair the number 14. Ashvini is the name of an asterism in Indian astronomy, later identified with the mother of the Ashvins. This asterism forms the first of the 27 asterisms that form the zodiac in Indian astronomy. This star is identified as Hamal, the brightest star in the constellation of Aries (Alpha Arietis).

Maruts also known as the Marutgana and the Rudras, are storm deities and sons of Rudra and Diti and attendants of Indra. The number of

Indra and the Maruts

Maruts varies from two to sixty (three times sixty in Rig Veda 8.96.8). They are very violent and aggressive, described as armed with golden weapons i.e. lightning and thunderbolts, as having iron teeth and roaring like lions, as residing in the north, as riding in golden chariots drawn by ruddy horses. In the Vedic mythology, the Maruts, a troop of young warriors, are Indra's companions. They are cognate to the Einherjar and the Wild hunt. According to the Ramayana, the Maruts' mother, Diti, either seven or seven times seven in number, hoped

to give birth to a son who would be more powerful than Indra. She remained pregnant for one hundred years in hopes of doing so; Indra prevented it by throwing a thunderbolt at her and splintering the fetus into the many less powerful deities.

Manas Na'ala - de Sleutel - de boeken van hart en weten